

WIMMER M. ANZELM O. S. M.

ÉLJÜNK A SZENTLÉLEKBEN

A
Ω
LEGYEN SEGITSÉGÜNKRE
TISZTITSA MEG
ÉS ÓRIZZE MEG
P
A SZENTLÉLEK EREJE
KEGYESEN SZIVÜNKET
MINDEN ROSSZTÓL

ÉLJÜNK A SZENTLÉLEKBEN

ELSŐ KÖTET

WIMMER M. ANZELM
O. S. M.

ÉLJÜNK A SZENTLÉLEKBEN

(A SZENTLÉLEK ASZKETIKÁJA)

ELSŐ KÖTET

BUDAPEST
A SZOCIÁLIS MISSZIÓTÁRSULAT KIADÁSA

A szövegben előforduló rajzokat Kovács Vera S. M. nővér készítette.

Ex parte ordinis nihil obstat, quominus imprimatur. — Budapestini, die 24. dec. 1943. Fr. Lad. M. Héder O. S. M. Rect. Provlis.

Nihil obstat. Dr. Carolus Wiedermann, censor dioecesanus Nr. 92/1944. Imprimatur. Strigonii, 29. Jan. 1944. Dr. Joannes Drahos, vicarius generalis.

A kiadásért felelős: Wimmer M. Anzelm.
Stephaneum nyomda Budapest. Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

FARKAS EDITHNEK

a Szociális Missziótársulat «Liturgia» kiadóvállalata megboldogult Alapítójának egyik utolsó kívánsága e könyvsorozat volt.

Kiadó és szerző boldogan teljesítik az Alapító Anya méltányos óhaját és remélik, hogy ezzel lényegesen hozzájárulnak Farkas Edith életművének — amelyben az isteni Lélek szolgálata oly nagy szerepet játszik — tökéletes kiteljesedéséhez.

Adja Isten és a Boldogasszony, hogy e könyvsorozat hatékonyan előmozdítsa hazánkban a Szentlélek eszményi szolgálatát és lényegesen hozzájáruljon a várva-várt magyar megújhodáshoz a Szentlélekben.

Budapest, 1943 szeptember 16.

ELŐLJÁRÓBAN.

Szükségesnek láttuk megírni a Szentlélek aszkétikáját, és ezzel *hézagpótló munkát* akartunk végezni.

Szükségesnek azért tartjuk a könyvet, mert a lelkiélet — és ezt világosan kimutattuk — a Szentlélek bennünkműködésére van felépítve. Komoly aszkézis, őszinte törekvés az életszentségre, Krisztus bensőséges követése, másszóval: krisztusi életalakítás és életstílus elgondolhatatlan és megvalósíthatatlan a Szentlélekkel való hűséges együttműködés nélkül. Ahhoz azonban, hogy e megcáfolhatatlan gyakorlati igazságot magunkban kellőképen tudatosítsuk, feltétlenül szükséges mind a Szentlélek bennünkműködésének, mind a Vele való együttműködésnek lehetőleg alapos ismerete. Ez a fölöttébb mérvadó szempont késztetett a könyv megírására.

Hézagpótlónak pedig azért tartjuk könyvünket, mert a magyar irodalomban még senki sem vállalkozott arra, hogy a Szentlélek bennünkműködéséről, főleg ajándékairól, gyümölcseiről és örömeiről szóló tanítást gyakorlati szempontból feltárja és a lelki javakat nagy mértékben értékelő magyar katolikus közönségnek hozzáférhetővé tegye. Csak mellékesen jegyezzük meg, hogy a Szentlélek aszketikájával világirodalmi viszonylatban sem foglal-

koztak túlságosan sokan; mindenesetre nem annyian és nem abban a mértékben, ahogyan a gyakorlati hittudomány eme fontos és örökszép része megérdemli.

Józan tárgyilagosság és nem álszerénység késztet arra a megjegyzésre, hogy könyvünk — legyen az bármennyire is hézagpótló —, sem *nem tökéletes, sem nem kimerítő*. Nem lehet egyik sem, mégpedig *két okból*. *Elsősorban* azért nem, mert a Szentlélek aszkétikája oly roppant anyagot ölel fel és csillogó aranyszálaival annyira átszövi az élet minden területét, hogy merő lehetetlenség erről a tárgyról előre meghatározott szűk kereten belül kimerítően írni. Ha lezajlott a második világháború és a rendezett viszonyok ismét lehetővé teszik a nagyobb terjedelmű könyvek kiadását, akkor — legalább is reméljük — majd akad avatottabb tollú szerző, aki tovább megy ezen a csapáson és kimerítő munkával gazdagítja katolikus magyar irodalmunkat. E könyv *másodsorban* azért sem lehet tökéletes és kimerítő, mert a szerző, aki főleg az igehirdetést vallja hivatásának, mint az élő szó embere nem szentelheti minden erejét és idegét az irodalomnak. Ezen a téren csak annyit tehet, hogy felhívja az elhivatottak figyelmét a hittudomány ezen eléggé elhanyagolt területére, ugyanakkor a nagyközönség érdeklődését is felkelti, és ezáltal előkészíti a talajt azoknak, akik majd kedvezőbb körülmények között dolgozzák ki a Szentlélek aszkétikáját.

*

Könyvünk szükségparancsolta tehnikai okokból *két kötetre* tagozódik.

Az első kötetben, miután bevezettük az olvasót a Szentlélek csodálatos világába és — hasonlattal élve — hozzászoktattuk őt e gyönyörű világ hangulatához, a misztikus félhomályhoz és a benne izzó isteni tűzhöz (első rész, alapvető fogalmak): feltárjuk előtte a bennünk lakozó és működő Szentlélek csodáit, vagyis megismertetjük vele a Szentlélek bennünkműködésének különböző tényezőit (második rész, a Szentlélek bennünkműködése).

A második kötetben (amely rövidesen követi az elsőt) részletesen vázoljuk a Szentlélekkel való együttműködés korlátlan lehetőségeit, mégpedig — aszkétikáról lévén szó — gyakorlati alapon.

A szöveget, ahol szükségesnek láttuk, *táblázatokkal* egészítettük ki. Ezeknek célja az olvasót eligazítani a Szentlélek bennünkműködésének nem éppen egyszerű rendszerében és megrögzíteni emlékezetében mind a Szentlélek rendszerét, mind az emberi lélek alkatát. (Az utóbbinak ismerete nélkül alig tételezhető fel a Szentlélek rendszerének megértése.)

A felhasznált forrásmunkák jegyzékét a második kötet végén közöljük. Annyit azonban már most szükségesnek tartunk megjegyezni, hogy a *szervitarend* hagyományainak és előírásainak megfelelően mindenben *Aquinói Szent Tamás felfogását vettük alapul*. Könyvünk tehát főleg az angyali hittudós munkáira támaszkodik.

*

Csak kedves kötelességünket teljesítjük, amikor a «*Liturgia*» kiadóvállalat nagyérdemű vezetőségének (Szo-

ciális Missziótársulat) e helyen köszönetet mondunk az önzetlen, valóban szentlélekihlette megértésért, amellyel szerény munkánkat, anyagi áldozatokat nem kímélve, pártfogásába vette és e két kötettel elindította a megboldogult Alapító *Farkas Edith* által annyira óhajtott, a Szentlélek teológiáját feltáró könyvsorozatot.

Őszinte elismeréssel és hálával tartozunk *a Szociális Missziótársulat* beltagjainak, a *kékfátyolos nővéreknek*, akik minden erejükből támogattak és fáradságot nem ismerő áldozatkész közreműködésükkel nagymértékben siettették a könyv megjelenését.

*

Krisztus Anyja, a Szentlélek szeplőtelen Jegyese derítsen mennyei világosságot az olvasóban, és kifogyhatatlan áldása kísérje mindazokat, akik komolyan járják az isteni Lélek útjait.

Budapest, 1943. A Szeplőtelenül fogantatott szent Szűz ünnepén.

ÉLJÜNK A SZENTLÉLEKBEN.

(A lelkiélet bevezető meghatározása.)

«Aki szomjazik, jöjjön; és aki akarja, vegye az élet vizét ingyen» (Jel. 22, 17), mondja a Szentlélek és ezzel felszólít, hogy — segítségét természetesen feltételezve —, «örömmel merítsünk az Üdvözítő forrásaiból». (Is. 12, 3; v. ö. még Is. 55, 1.)

Aki e felszólításnak megfelel, abban beteljesül az «új élet». (V. ö. Róm. 6, 4) És ez az «igaz élet» (1. Tim. 6, 19), amelyre Krisztus saját dicsőségével és erejével meghívott. (2. Pét. 1, 3.) Ez «az élet illata az életre» (2. Kor. 2, 16) és ez teszi, hogy mindenki számára «Krisztus jó illata» (u. o. 2, 15) vagyunk.

Az új élet, amelyre elhivattunk: *a lelkiélet*.

Forrása, fenntartója és beteljesítője a Szentlélek. Ezért nevezi *Őt Nagy Szent Vazul a lelkiélet Lelkének*.

*

A lelkiéletet élő ember az Írás szerint Krisztus jó illata. Isten kegyesen fogadja lelkiéletünk gazdagon illatozó áldozatát és az örök boldogsággal jutalmazza azt.

Ahhoz azonban, hogy ez bekövetkezzék, a szó teljes értelmében lelkiéletet kell élnünk, ami viszont szükségessé teszi, hogy előbb tisztázzuk a fogalmakat és meghatározzuk, hogy *mi is a lelkiélet*.

*

A kétezeréves kereszténység legnagyobbjai bőséges és érett tapasztalat alapján kimerítően válaszoltak erre a

fontos kérdésre és mind elméleti, mind gyakorlati szempontból rávilágítottak a lényegre.

Az egyházatyák, egyháztanítók, aszkétikus és misztikus szerzők bőséges tanítását összegezve a következő meghatározást adjuk: *lelkiéletet élni annyit tesz, mint a Szentlélek kegyelmével együttműködve Krisztust teljes odaadással és az élet mindennapi gyakorlatában komolyan követni, Krisztus követése alapján Istennel egyesült életet élni és fokozatosan hasonlóvá válni Krisztushoz.*

*

Fenti meghatározás részletes magyarázatra szorul.

A lelkiélet *első követelménye Krisztus követése*, ami egyébként a Megváltó-adta *isteni parancs*. (V. ö. többek között Máté 4, 19; Márk. 1, 17 stb.; Luk. 5, 11 stb.; Ján. 1, 43.) Krisztus, a megtestesült Ige *eleven példája* által (v. ö. Ján. 13, 15; 1. Pét. 2, 21) megmutatta, hogy hogyan kell az isteni tökéletességet (v. ö. Máté 5, 28) az emberi élet formájába önteni, vagyis az emberi életben megvalósítani. Ezt azért tette, hogy hasonlóképen cselekedjünk, nyomába lépjünk (1. Pét. 2, 31), *Őt kövessük* és valóban krisztusi életet éljünk.

Megfogadjuk tehát az Írás szavát és «*nem követjük a tömeget*» (2. Móz. 23, 2), hanem letérünk a széles, poros útról (Máté 7, 13) és rátérünk a keskeny ösvényre (u. o. 7, 14), amelyen a kiválasztottak (1. Pét. 2, 9) közelednek Istenhez, az élet teljességéhez.

A keskeny ösvényen járni, vagyis Krisztust követni, valóban lelkiélet, mely *lemondáson és keresztviselésen* alapszik.

Lemondáson (Máté 19, 27) alapszik elsősorban. Aki Krisztust követi és akin úrrá lett az Isten-szeretet nagy és mindent betöltő szenvedélye, az szakít mindennel, amit a világ, az evilági ember szeret, akar és imád, hogy annál

szabadabban éljen Istennek. Anyagi javakról, érzéki örömökről, mulandó, nagyon is változékony dolgokról mond le, hogy *csak lelkének éljen*, benne megtalálja Istent (v. ö. 1. Kor. 3, 16) és elérje beteljesülését.

Keresztviselésen alapszik továbbá: ami a *lemondás beteljesülése*. (V. ö. Máté 16, 24.) Aki Krisztust követi, sorsközösségre lép Vele (v. ö. 1. Kor. 1, 9) és tudnia kell, hogy Mesterét a Próféta a «*fájdalmak Emberének*» (Iz. 53, 3) nevezte, kinek a legkegyetlenebb szenvedés jutott osztályrészül. Az említett sorsközösség ennélfogva a *Krisztus keresztjében* való részesedés. (V. ö. Gal. 2, 19.) Másszóval: *aki lelkiéletet él, a kereszttel jegyzi el magát, életére a kereszt világos és megtermékenyítő árnyéka borul.* Hogy a kereszttel megjelölt lelkiéletből, vagyis a kereszt gyakorlati viseléséből mennyi ragyogó fény árad az életbe és hogy az mennyi tiszta, másutt nem található örömet, lelkinyugalmat, békét és napsugaras derűt fakaszt, az éppen a Szentlélek e könyvben vázolt aszkétikájából tűnik ki. A valóban nagyok, akik szentté értek a Szentlélek iskolájában, életük valóságával bizonyítják, hogy *a lemondás és a keresztviselés tiszta, — és ami a fő, — maradandó boldogság forrása.*

Lemondás és keresztviselés megszabadítanak az élet anyagi vonatkozásainak földhöz kötő súlyától, a lelket elnyomó befolyásától, és lehetővé teszik, — miután legyőzték a legveszedelmesebb akadályokat —, a tökéletes kibontakozást és a reá következő örök beteljesülést.

Szent Pál erre az életformára gondol, amikor azokról beszél, akik «jámborul akarnak élni Krisztus Jézusban». (2. Tim. 3, 12.) Ez a jámborság a valódi lelkiélet. Akik elfogadják ezt az életformát és komolyan, teljes odaadással követik Krisztust, azok a kereszt minden vérhomályos árnyéka ellenére sem járnak sötétségben. (Máté 8, 12.)

Boldogok, akik elszánják magukat a lelkiéletre és a természetes önátadás nagylelkű egyszerűségével mondják szívük Jézusának: «Mester, követlek Téged, bárhova mégy!» (Máté 8, 19.) Boldogok, mert azon kiválasztottakhoz tartoznak, akikről a Jelenések könyvében olvassuk, hogy «égi seregek követték őt, *fehér lovakon*, fehér (világoságot és fényt jelent!) és *tiszta gyolcsba* öltözve». Az, Akit követnek, a «Hűséges és Igaz» (v. ö. Jel. 19. 11—14), vagyis Krisztus, az Örök Király.

*

A lelkiélet másik követelménye az, hogy átvegyük a *mindennap gyakorlatába*. Ez is kifejezetten isteni parancs. Krisztus félreérthetetlen módon tudtunkra adja: «ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét mindennap és kövessen engem». (Luk. 9, 23.)

Krisztus eme parancsának mélységes pszichológiai alapja van. A lélek ugyanis egy és osztatlan; következőleg az általa élt élet is egy és osztatlan kell, hogy legyen. Másszóval: nem élhet egyszer az egyik, másszor a másik életforma szerint, különben oly hasadás jelentkezik, amelybe az egész élet minden velejárójával belebukhatik.

A lélek egységes élete a gyakorlatban annyit tesz, hogy a lelkiéletet, Krisztus követését nem hangulatoktól, felbuzdulásoktól, bizonyos öntudat alatti időnként visszatérő periódusoktól tesszük függővé, hanem következetesen éljük nap mint nap és ezzel szenteljük meg, tesszük ünneppé a szürke mindennapot.

A hangsúly a mindennapi és hűséges gyakorlaton van. Éspedig azért, mert a Krisztus-hasonlóságban kicsendülő és beteljesülő lelkiélet a fokozatos fejlődés jegyében áll. Ez viszont lehetetlenné válik, mihelyt megszakítások, hosszabb-rövidebb szünetek állnak be, vagyis, ha a lelkiéletet, Krisztus követését csak a lélek úgynevezett «han-

gulatos ünnepeire» korlátozzuk. A vallásos élet terén tapasztalható sok ferdeség és hasonló egyebek erre vezethetők vissza és amellett tanuskodnak, hogy sokan még mindig nem tanultak meg egységes ütemben harmonikus és termékeny lelkiéletet élni, vagyis Krisztust a mindennap gyakorlatában követni.

Nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy Krisztus, Akit mint lelkiéletet élő emberek követünk, az egész, tehát totális élet Ura. Joga van az egész életre, a teljes életáldozatra, ami csak a komoly és napsugaras lelkiéletben teljesedik be.

Krisztushoz méltó, érdemszerző és kielégítő lelkiéletet csak akkor élünk, ha Krisztus mindennapunk alfája és omegája, tengelye, vezércsillaga és kiapadhatatlan tartalma. *Krisztus az Út* (Ján. 14, 6), s mint olyan, a mindennap kusza összevisszaságán kígyózik keresztül; kiegyenesíti azt, ami görbe és helyrehozza azt, ami elferdült (Iz. 40, 4), hogy valamennyien «beteljünk Istennek egész teljességével.» (Ef. 3, 19.)

*

Krisztus követése a gyakorlatban megkívánja, hogy *gondolatainkkal, akaratunkkal, érzelmeinkkel és cselekedeteinkkel az Ő nyomába lépjünk.* (I. Pét. 2, 21.)

Krisztus gondolatait kell megtennünk gondolkozásunk, elgondolásunk, felfogásunk, világnézetünk, életmagyarázatunk és erkölcsi magatartásunk alapkövévé. Aki mindenben Krisztus gondolatai szerint gondolkozik és azokat a gyakorlati életben is megvalósítja, az őszintén követi Krisztust és helyes úton jár, mert életének alaptörvénye Isten igéje, a Logosz, Akiben minden igazság és bölcseség bennefoglaltatik.

Egyet kell akarnunk Krisztussal. (V. ö. Kol. 4, 12.) Krisztus követése voltaképen a szeretet gyakorlata, hiszen azért követjük Krisztust, mert őszintén szeretjük Őt. A szeretet azonban az akaratban gyökerezik (Szent Tamás), mégpedig annyira, hogy valaki *az akarat tüzes szenvedélyének*

nevezte. A szeretet csak akkor teljes, ha a két akaratot egybeolvasztja és ezzel megvalósítja az *akaratközösséget.* Ennek kell Krisztus gyakorlati követésében bekövetkeznie. Lelkiéletünk tehát csak akkor teljes és őszinte, ha oly tökéletesen beleolvadunk Krisztus akaratába, hogy Szent Pállal elmondhatjuk: «Élek pedig már nem én, hanem Krisztus él bennem». (Gal. 2, 20.)

Együtt kell éreznünk Krisztussal; másszóval: el kell merülnünk és fel kell oldódnunk az ő isteni érzelemvilágában. Gyakorlatban ez annyit tesz, hogy csak azt szeretjük, amit Ő is szeret és csak azt gyűlöljük, amit Ő is gyűlöl (ilyen csak egy van: a romlás és a bűn). Másszóval: *érzelmeinket mindig Jézus Szentséges Szívén szűrjük át,* vagyis az Ő szeretetében tisztítjuk meg minden tökéletlenségtől.

Végül Krisztus cselekedeteit kell cselekednünk, hogy megtaláljuk «bevégzését . . . a hit erőteljes munkájának». (2. Tess. 1, 11.) Legyünk «ebben állhatatosak és rendíthetetlenek, *cselekedjünk mindig többet* az Úrért, tudván, hogy munkánk nem hiábavaló az Úrban». (I. Kor. 15, 58.) Szent Pál eme szavában világosan bennefoglaltatik cselekvésünk módja és törvénye. Ebben kell kicsendülnie és beteljesülnie, a gondolat, az akarat és az érzelem közösségének Krisztussal. Erre vonatkozólag mondja Szent Jakab (2, 20), hogy «a hit cselekedetek nélkül holt».

Krisztus követésünk legyen a fentebb vázolt alapon gyakorlati, termékeny, hogy «mindenben gazdagon és bőven teljék» (2. Kor. 9, 10—11.)

*

A lelkiélet egyik legsúlyosabb követelménye Krisztus gyakorlati követése alapján Istennel egyesülten élni.

Krisztus az Út. Aki Őt követi, annak életútja Istenbe torkolik; másszóval *Krisztus komoly követője Istennel egyesült életet él.*

Az Istennel egyesült élet alappillére az isteni kegyelem, az isteni jelenlét és az isteni akarat.

Az Istennel egyesült élet *alapja az isteni kegyelem.*

Ez, mint majd kimutatjuk, felemel a természetfeletti világrendbe, vagyis megteremti és szorossá fűzi a kapcsolatot Isten és a halhatatlan emberi lélek között. Másszóval egyesít Istennel. Krisztus gyakorlati követése ennek a boldog állapotnak kibővülését, megerősödését, elmélyülését, és beteljesülését eredményezi fokozatosan; vagyis: minél hűségesebb és odaadóbbak vagyunk Krisztus követésében, annál bensőségesebbé válik egyesülésünk Istennel, melynek végső beteljesülése — és ez teszi a pontot életünk mondatára, — természetesen csak a földi lét mesgyéjén túl, az örökkévalóságban következik be.

Az Istennel egyesült élet *másik alappillére az isteni jelenlét*. Aki Krisztust követi, annak élete Isten szentséges színe előtt, Isten misztikus jelenlétében pereg le, éspedig oly magas fokban, hogy a szó teljes értelmében Isten előtt játssza végig az öröktől fogva neki szánt életszerepet. Ebben az értelemben is látványosság vagyunk (v. ö. 1. Kor. 4, 9), amely az angyaloknak örömet okoz, az embereknek pedig épülésére válik. Az Isten jelenlétében élt élet *alapja* az, hogy Isten mindenütt jelen van: «Benne élünk, mozgunk és vagyunk» — mondja Szent Pál az athénieknek (Csel. 17, 28) és ez mind természetes, mind természetfeletti vonatkozásban érvényes. Mint Teremtő, szünet nélkül életben tart, mint Atya fölemel (a kegyelem által) a természetfeletti világrendbe, részesít életében és a Fiúval és a Szentlélekkel egyetemben bennünk lakozik és működik. Jelenlétét bennünk és körülöttünk nemcsak megtaláljuk, hanem nem is tudjuk elkerülni. Elég — mondja Sziénai Szent Katalin — visszavonulni benső kis cellácskánkba, vagyis leszállni lelkünk mélyébe és máris megtaláljuk boldogító jelenlétét. Krisztus gyakorlati követése (erre még bővebben kitérünk) voltaképen együttműködés a bennünk működő isteni Háromsággal. Minél őszintébb és odaadóbb Krisztus követése, annál bensőségesebb az

együttműködés Istennel, vagyis mélyebb az élet az Ő misztikus jelenlétében.

Az Istennel egyesült életben nagy szerepe van még az *isteni akaratnak*. Alapja ennek a szeretet, amely köztudomásúan az akaratban gyökerezik. Isten jelenléte, bennünk lakozása, bennünk működése lángralobbantja az Istenszeretet tüzét, ami viszont a két akaratnak: az isteninek és az emberinek egymásbaforrásával jár. *Módja:* ennek az, hogy az abszolút, örök isteni akarat magába olvasztja az emberi akaratot. Vagyis egyszerűen helyébe lép és irányítja az életet. Az emberi akaratnak mindebben csak az a feladata, hogy akarja, kívánja, elfogadja ezt a helyettesítést és boldogan feloldódjék, a szentek úgy mondották: megsemmisüljön benne. Ez a gyakorlatban természetesen mindenre kiterjed; magában foglalja Isten kifejezett akaratát (amikor félreismerhetetlenül tudomásunkra hozza, hogy mit kell tennünk) és Isten szent tetszését (amennyiben úgy rendezi el az eseményeket, hogy azok dicsőségére váljanak és üdvösségünket szolgálják). Krisztus gyakorlati követése mindjobban kiérleli bennünk ezt a nagy, pazar egyesülést Isten akaratával, mert megtanít (és gyakoroltatja is velünk) annak élettörvényét valóra váltani, Akinek legfőbb irányítója az Atya akarata volt (V. ö. többek között Ján. 4, 34).

A kegyelem Istennel egyesít, következőleg megteremti bennünk az isteni jelenlétet. Az összeforrás az isteni akarattal, megpecsételi ezt a misztikus jelenlétet, vagyis megtanít gyakorlatilag Istenben, Isten jelenlétében élni és azt a legbensőbb, csak az örökkévalóságban kiteljesülő egyesüléssé fokozni.

*

A Krisztus gyakorlati követése alapján Istennel egyesült élet fokozatosan kiérleli a lélekben a Krisztus-hasonló-

ságot, ami a lelkiélet csúcsteljesítménye és az életszentség, a tökéletesség záloga.

Isten, Aki eleve ismert, eleve arra is rendelt minket, «hogy hasonlóak legyünk Fia formájához» (v. ö. Róm. 8, 29), vagyis kialakítsuk magunkban a boldogító Krisztus-hasonlóságot. A lelkiélet egész berendezésével és a kegyelmi életrend minden nagyszerű eszközével ezt a célt szolgálja, mert a Krisztus-hasonlóság beteljesülése Isten üdvrendszerének és örök kicsendülése minden erkölcsi törekvésnek.

Krisztus felülmúlhatatlan isteni eszménykép. Az élet tökéletességét csak az éri el, aki lelkileg hozzásimul és puha viaszként átveszi magába alapvető arcvonásait.

A gyakorlatban ez annyit tesz, hogy kialakítja magában a krisztusi jellemképet (ennek eszközlője Krisztus fentebb vázolt gyakorlati követése).

Az eddig mondottak után még csak azt kell megjegyezni, hogy a Krisztus-hasonlóság beteljesülése is *a fejlődés törvényének* van alávetve. Hosszú esztendők lelkiismeretes gyakorlata kell ahhoz, hogy a lélek lassan megváljék gyarlóságaitól, elsimítsa a kisebb-nagyobb eltorzulásokat és átvegye nemcsak az alapvető vonásokat, hanem azokat a hajszálfinom árnyalatokat is kidolgozza, amelyek oly felülmúlhatatlanul széppé teszik a krisztusi fiziognómiát és amelyek nélkül a fővonások sem érvényesülnek kellőképen, mert hiányzik belőlük az egész kiteljesedés, a tökéletes kifinomulás.

Szent Pál nem hiába írja, hogy «Isten maga támasztott világosságot szívünkben, hogy felragyogjon Isten dicsőségének ismerete *Jézus Krisztus arcán*. (2. Kor. 4, 6.) Ez az isteni fény már túlvilági ragyogás Krisztus követőinek homlokán és záloga a Szentléleknek (v. ö. 2. Kor. 1, 22), Aki, mint alább látni fogjuk, eszközlője Isten eme bennünk végbemenő csodájának.

A lelkiélet lelke a Szentlélek.

Másszóval az eddig vázolt és lelkiéletnek nevezett benső, természetes és természetfeletti pszichikai folyamat eszközlője az isteni Lélek.[1]

Abból a megállapításból kell kiindulnunk, ha erre magyarázatot akarunk találni, hogy *az életnek is megvan a maga magasabb értelemben vett lelke*, vagyis megvan benne az a bizonyos ellenállhatatlan *hajtóerő*, ami mozgásban, termékeny és megtermékenyítő feszültségben tartja az embert, áttüzesíti benső világát, meghatározza magatartását, cselekvését, és mint valami csodálatos magasabb ösztön, mindig többre, azaz további kifejlődésre serkenti (ezért mondotta Loyolai Szent Ignác: Isten *nagyobb* dicsőségére!) és magával ragadja a biztos beteljesülés felé.

Az, aki tárgyilagos józansággal és elfogulatlanul tanulmányozza a lelkiéletet, első pillanatra megállapítja, hogy itt valóban magasabb erők működnek és vezetnek előre meghatározott és éles körvonalakban látható célok felé. Másszóval, szinte kézzel fogja a lelkiélet Lelkét és boldogan kutatja fényes és könnyen fellelhető nyomait a mindennapban.

Az, aki nem elégszik meg ennyivel és még tovább keres, hamarosan és csalhatatlan biztonsággal «rátapint» a lelkiélet Lelkére és felismeri benne, egyelőre csak teljes általánosságban a *tüzes, a szép, a magát pompás, felépítő munkában kiélő szeretetet.*

Erre egyébként nem nehéz rájönni. Csak azt kell megfontolni, hogy *miért is élünk lelkiéletet.* A felelet egyszerű és kézenfekvő: *mert szeretjük Istent és Őbenne*

[1] Tekintettel arra, hogy könyvünkben részletesen tárgyaljuk ezt a témát, e bevezetőhelyen csakis a legszükségesebb megjegyzésekre szorítkozunk, hogy a k. Olvasó fogalmat alkothasson magának a Szentlélek szerepéről s meggyőződjék róla, hogy a harmadik isteni Személy valóban a lelkiélet Lelke.

halhatatlan remekművét: lelkünket. Más megindokolást nem lehet találni, mert minden, ami számbajöhet, csak erre vezethető vissza. Még az a bizonyos — és sajna, nem ritka — szűkkeblű önzés is, amely csak saját boldogságát keresi a földön és a túlvilágon, még az is a szeretetben gyökerezik, mert végelemzésben, mikor a boldogságot keresi itt és ott, akkor is csak halhatatlan lelkét szereti és azon keresztül Istent, Aki ezzel a pompás értékkel oly bőkezűen és érdemetlenül megajándékozta.

Ha alaposan megvizsgáljuk ezt a szeretetet, meglepődünk, mert hirtelen rádöbbenünk arra, hogy az *emberi lélektől megkülönböztetendő, önéletű valami.* Erre az igazságra annak megállapítása vezet rá, hogy a lelkiélet folyamatában olyan dolgok történnek, amelyeknek eredője nem lehet csupán a lélekben székelő, alkatához tartozó tüzes hajtóerő, avagy szeretet, mert ez nem elegendő ahhoz, hogy bizonyos korlátokat felrobbantson és a lelket önnön nívója, síkja fölé fejlessze. Itt olyasvalami munkálkodik, ami erősebb, hatalmasabb, több a léleknél és *nem is valami, hanem valaki,* vagyis *cselekvő személy,* aki tulajdon erejének teljességéből ad a léleknek és ezzel emeli természetes szintje fölé. E csodálatos, a lélektől megkülönböztetendő és mégis benne lakozó Valaki a *megszemélyesült Szeretet, az isteni Lélek,* Akinek, mint alább majd kifejtjük — egyéni és isteni küldetése a Krisztus által megváltott emberi lelket működése által megszentelni, vagyis gyakorlatilag a megváltás kegyelmében részesíteni és végső céljához, a beteljesüléshez elvezetni.

Isteni kinyilatkoztatás és emberi tapasztalat bizonyítja, hogy az *isteni Lélek,* Akit a mondottak alapján méltán nevezünk *a lelkiélet Lelkének,* remek, fokozatos, magasbaívelő fejlődés és a földi lét átmeneti állapotából az örökkévalóság végleges tökéletességébe való átfejlődés jegyében álló *módszer* szerint jár el, vagyis működik a lélekben.

Módszerével — és ezt nevezzük *a Szentlélek aszkétikájának* — az alábbiakban foglalkozunk, hiszen ez könyvünk tulajdonképeni tárgya.

Itt egyelőre csak arra a megjegyzésre szorítkozunk, hogy a lélekben működő, azt irányító, nevelő, csiszoló, tökéletesítő és megszentelő isteni Lélek *lelkiéletünk túláradó tüzes temperamentuma, nagy isteni szenvedélye, acélos ereje, pompás ruganyossága, melódikus üteme, csodálatosan kiegyensúlyozott gyorsasága, felülmúlhatatlan művésze, zseniális tervezője és felépítője*, vagy, amint azt egyszerűbben és rövidebben mondani szoktuk: *lelkiéletünk isteni Mestere.*

*

A Szentlélek — és ebben nincs semmi túlzás — ennél is több. *Az ittlétből az ottlétbe, az időből az örökkévalóságba ívelő híd.*

Emberi szemszögből nézve: *kezdet* (amennyiben öröktől fogva meghatározott időpontban egyénileg leszállott reánk, lakást vett bennünk és megkezdette bennünk működését) *befejezés nélkül.*

Aquinói Szent Tamás arra is figyelmeztet (amire még szintén kitérünk), hogy a Szentlélek követte módszernek, *a lélek megszentelésének nincs befejezése.* Nincs, mert az *csak beteljesülés lehet;* ez pedig az örök megdicsőülés az elért tökéletesség alapján.

Ha a földi lét szemszögéből nézzük a dolgokat, akkor a *Szentlélek* bennünk működésének kiteljesedése által — *zárókő is lehet*, de csak olyan, amely híd, és *innen* (az emberi tökéletesség egyéni kiteljesedéséből) átvezet *oda* (vagyis az élet örök, az elért tökéletesség által megalapozott beteljesülésbe).

A Szentlélek ugyanis, aki földi létünkben lelkiéletünk alkotó és alakító Mestere volt, az örök beteljesülésben

isteni, soha ki nem élvezhető jutalmunk, mint örökké boldogító Szeretet az Atyában és Fiúban.

Ez a boldogító szeretet teszi meg az öröklétet menny=országgá, vagyis azon örök boldogsággá, ami a lelkiélet végső beteljesülése és soha meg nem szűnő folytatása.

*

Lelkiéletet csakis a Szentlélekben lehet élni.

Ő nevel, irányít és alakít.

Sikerünk az Ő dicsősége.

Boldogságunk az Ő érdeme.

Mi pedig kiválasztottjai vagyunk, akikben Őáltala beteljesedik az, amiért Krisztus kínhalált halt a kereszten: *Isten országa és örökké boldogító uralma.*

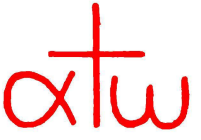

ELSŐ RÉSZ.

A Lelkiélet lelke.

A Szentlélek csodálatos világába behatolni senkinek sem könnyű. Különösen azoknak nem, akik kívülről, a vallásos élet perifériájáról jönnek és tele vannak: szemükben a világ csalfa színeivel; szívükben a forrongó szenvedély tüzes lávájával; és lelkükben az isteni dolgokban tapasztalatlanok elfogultságával. Ezek úgy járnak, mint aki déli napfényből hirtelen a szobába lép: semmit sem látnak. Előbb hozzá kell szokniok a derengéshez és csak azután kezdenek el látni.

Mi is így vagyunk. A világ zajából jövünk a Szentlélek szentélyébe. Homályba lépünk előbb, de ez csak reggeli szürkület, amelyre fényes nappal virrad.

Szokjunk hozzá e misztikus világossághoz; vagyis: oltsuk ki szemünkben a világias meglátások hamis színpompáját, nyugtassuk meg szenvedélyesen háborgó szívünket és tegyünk félre minden elfogultságot.

Tiszta lélekkel, sóvárgó szívvel és sok jóakarattal közeledjünk a Szentlélekhez.

S meglátjuk: bár a szürkület még tart, mégis virrad már a reggel, a tündöklő nappal e bájos ígérete . . .

A Szentlélek.

iloe áldott tavánál, ahová tömegesen zarándokoltak nyomorék testükkel a betegségek szánalmas áldozatai, már régóta várakozott egy szerencsétlen, hogy mikor az Ur angyala kezének érintésére megmozdul és fodrosodik a víz, leszálljon a tóba és visszanyerje egészségét. (V. ö. Ján. 5, 4.) Azonban hiába várt, mert senki sem jött, hogy a magával tehetetlent levigye. Krisztusnak kellett eljönnie és csodát művelnie, hogy visszaadva egészségét, visszaadja az életnek.

Az élet is valahogyan olyan, mint Siloe tava, azzal a különbséggel, hogy itt már nem angyal mozgatja az éltető vizeket, hanem maga az Úr, a harmadik Isteni Személy, a tűz Istene. És Ő nemcsak az éltető vizeket hozza mozgásba és fodrozza hullámosra. Többet tesz ennél: leszáll a lelkekre, bennük vesz lakást, örök isteni terv szerint irányítja őket és *titkos rúgójává* válik ekként *a lelkiéletnek*.

Csodálatos a Szentlélek, amint a földi lét viszontagságain keresztül a krisztusi élet útján elindít, tovább visz és célhoz vezet.

Csodálatos, ahogyan mozgatja a lelkeket.

Mint *természetfeletti életerő* olyan hajtóerővé válik, amely mozgásba hoz mindent, igénybeveszi a lélek legtitkosabb képességeit és legrejtettebb adottságait, hogy azokat is felhasználva beteljesítse Krisztus országát az emberben.

Lendítőerő tud lenni, ha az életúton akadályok tornyosulnak és a küszködő lélek holtpontra jut. Ilyenkor tele-

sugározza lendülettel; annyi erőt ad neki, amennyi az akadályok leküzdésére szükséges, ezzel túlsegít a nehézségeken, átemel a holtponton és tovább visz a krisztusi élet útján.

Ellentállóerővé válik a megromlott természete miatt gyenge emberben, mihelyt annak erélyesen nem-et kell mondania, a beleegyezést és együttműködést meg kell tagadnia, és a jókat folyvást körülsettengő sok és színes formában jelentkező csábítót távol kell tartania a lélek szentélyétől. Ilyenkor szívóssá tesz és a legyőzhetetlenségig felszítja a lelkiekben döntő szerepet játszó ellenálló-képességet.

Alakítóerő a lelkeket megmozgató isteni Lélek, Aki szünet nélkül munkálkodik a Krisztus-arc (Krisztus-hasonlóság) kialakulásán; művészi tökéletességgel, felülmúlhatatlan hozzáértéssel vési ki az emberi lélek «nyersanyagából» a krisztusi jellemkép hajszálfinom vonásait és nagy tökéletességre való gyengéd, de annál fontosabb árnyalatait.

Csodálatos erő az isteni Lélek: éltet, mozgásban tart, megtermékenyít és pazar gyümölcsöt érlel.

Csodálatos, mert *titkos rúgója a lelkiéletnek.* Isteni erő, mely ellenállhatatlanul magávalragad és előrevisz a kibontakozás és beteljesülés királyi útján.

*

Ki is tulajdonképen az isteni Lélek, a lelkiélet titkos rúgója?

A harmadik Személy az isteni Háromságban, Aki leszállott a Jordán vizében megkeresztelt Krisztusra (Máté 3, 16) és Aki a történelmi pünkösd napján tüzes nyelvek alakjában eljött a szent városban összegyűlt, ott várakozó apostolokhoz és tanítványokhoz, hogy beteljesítse rajtuk

Krisztus ígéretét és megtegye őket a megváltás méltó hírnökeivé. (Ap. csel. 2, 1—4.)

Az isteni Lélek, a Háromságban a Harmadik, természeténél fogva *megszemélyesült szeretet*, vagyis *tüzes összekötő kapocs* az Atya és Egyszülöttje, a Fiú között. Másszóval az Atya és a Fiú kölcsönös szeretete megszemélyesült benne, azért nevezzük Őt *a szeretet Istenének*.

A Szentlélek ennélfogva *az abszolút szeretet*. Lényegéből és természetéből fakadó *küldetéséhez tartozik* (miként az Atya teremtette és a Fiú megváltotta a világot) *a megszentelés műve*. Ő az, Aki beteljesíti a megváltást, részesít gyümölcseiben, éltet (2. Kor. 3, 6) és megalapozza a lelkiéletet.

Tűz az isteni Lélek! Az isteni szeretet tüze izzik benne. Ennek melegét sugározza a világba, ezzel élteti a lelkeket és ekként válik, — miután az isteni szeretet belénkáradó sugarai azonosak a megszentelő és megsegítő kegyelemmel —, a nagy Megszentelővé. Tüzes Isten, Aki lángralobbantja a lelkekben az isteni szeretetet és megtanít *Isten megelőző szeretetére méltóképen válaszolni*, vagyis önmagunkat fenntartás nélkül odaadni az Úrnak.

Erő az isteni Lélek: mert a szeretet Istene, és a szeretetnél nincs nagyobb és legyőzhetetlenebb hatalom a világon. A kinyilatkoztatás is ezt tanítja és ebben az értelemben mondja, hogy a szeretet erős mint a halál. (Én. Én. 8, 6.) A Szentlélek ennek a szeretetnek az Istene, és azokat is megerősíti, legyőzhetetlenné teszi, akik befogadják Őt, Isten akarata szerint hajlékává válnak és nem fojtják le magukban (1. Tesz. 5, 19) megtermékenyítő tüzét.

Vihar az isteni Lélek: Isten vihara a történelemben. A szeretet halálosan erős viharával jön és száguld tova a

lelkeken, lerombol, ha kell, tisztít, ha szükséges és mindenütt építi Krisztus országát.

*

Ki az isteni Lélek?

Az, Akit Krisztus megígért a világnak (Ján. 15, 26), Aki megtanít mindenre, beteljesít mindent és égnektörő tüzével hirdeti Krisztus, a Megváltó uralmát a lelkekben.

*

Hogyan cselekszi mindezt?

Megszenteli a világot: Krisztus kegyelmét sugározza a lelkekbe.

A kegyelem, a szeretetből fakadó megváltás gyümölcse Őreá, a szeretet Istenére van bízva. Ő ajándékozza a kegyelmet, Ő mozgatja és teszi hatékonnyá és Ő irányítja misztikus áramlását a lelkekben.

Építőmunkát végez: Krisztus országát valósítja meg.

Működésében pompás terv szerint jár el: a lelkiéletet különböző, egymásból következő és magasbaívelő fokokon keresztül vezeti el a beteljesüléshez.

Előbb a kegyelemmel belénk önti az erényeket, azután megörvendeztet ajándékaival, majd kiérleli gyümölcseit és végül elárasztörömeivel.

A belénk öntött erények a tökéletességért küzdő lélek vértezete, «hadi felszerelése»; alkalmassá tesz arra, hogy a lelkiélet kettős arcvonalán: a külső és belső fronton sikeresen küzdjünk a kívülről támadó ellenfél (a világ csábító szelleme stb.) és a bensőnkben lappangó áruló (a romlott emberi természet) ellen.

Ajándékai kiteljesítik az életet, elvezetnek az élet teljességéhez. A hét szentséghez hasonlóan, de nem azonosan, az élet minden esélyére kiterjednek, minden lehetőséget előre tekintetbevesznek és mindenről eleve gondos-

kodnak. Tökéletesen felvértezik a lelket a benső fejlődéssel járó küzdelemre és — a lelkiismeretes együttműködést feltételezve — biztosítják a győzelmet.

Gyümölcsei az ajándékokból forrásoznak és azok közvetlen eredményeként szerepelnek. Pompás tulajdonságai a léleknek, lényegesen elmélyítik az életet és gazdaggá teszik azt, akiben kiértek.

Örömei az ajándékok és gyümölcsök természetes következményei. Boldoggá teszik az életet, napsugárban fürösztik a lelket és beteljesítik a szent tüzet, melynek melegében a lélek megérik az örökkévalóságra.

*

Az isteni Lélek e négyes fokozaton keresztül elvezet a beteljesüléshez és ezzel megszentelésünket eszközli.

Krisztus azért jött, hogy életünk legyen, és az bőséges legyen. (Ján. 10, 10.) És azért küldötte az isteni Lelket, hogy e bőséges életet megalapozza és beteljesítse bennünk.

Reánk csak az a feladat hárul, hogy szabad kezet adjunk az isteni Léleknek, és Vele lelkiismeretesen együttműködve járjuk végig az imént vázolt magasbaívelő utat. Ha ezt megtesszük, akkor komoly lelkiéletet élünk, ami ezek szerint nem egyéb, mint hűségesen gyakorolni az erényeket, kitartóan felhasználni ajándékait, élvezni gyümölcseit, részesülni örömeiben, amelyekben már megsejtjük az örökkévalóság ízét és már e földön *jutalomban* részesülünk. Másszóval: a Krisztus követésében gyökerező, Istennel egyesült élet alapján elérjük a Krisztushasonlóságot és kiérdemeljük — már amennyire ezt teremtmény teheti — az örök megdicsőülés jutalmát.

A Szentlélek küldetése.

feltámadás ragyogásában tündöklő napra leszállott az alkony. A tanítványok, akiknek Mária Magdolna már hírül vitte, hogy látta az Urat (Ján. 30, 18—23) a zsidóktól való félelemből magukra zárták az ajtót, midőn a teremben összejöttek (valószínűleg a cönákulumban), hogy egymást megerősítve együtt töltsék az estét.

Hirtelen villámszerű fény töltött be mindent és váratlanul megjelent az Úr. A «Békesség nektek» húsvéti szavaival köszöntötte őket és megmutatta nekik kezeit és oldalát. Majd rájuklehelt és mondá: «Vegyétek a Szentlelket. Akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik; és akiknek megtartjátok, meg vannak tartva». (Ján. 20., 18—23.)

Csodálatos küldetésnek vagyunk szemtanúi: Az Úr a tanítványokat felruházza bűnbocsátó hatalommal, és megbízza őket, hogy az emberek javára használják azt. Ugyanekkor a Szentlelket leheli beléjük, vagyis elküldi hozzájuk az isteni Lelket, Aki majd irányítja őket a bűnbocsátás műveiben és alkalmassá teszi őket arra, hogy Isten szándékának megfelelően éljenek hatalmukkal.

A Szentlélek nem egyszer járt ilyen küldetésben. Krisztus megkeresztelésénél szelíd galamb alakjában jelent meg (Máté 3, 16); Krisztus színeváltozásánál világos felhő alakját öltötte magára, hogy jelképezze Krisztus tanításának bőségét (Tanquerey, Theologie Ascetique et Mystique II, 676 — Máté 17, 5); pünkösd napján tüzes nyelvek alakjában leszállott az apostolokra és a tanítványokra (Csel. 2. 3) és véghezvitte bennük az átalakulás

csodáját. A Szentlélek imént vázolt szerepléseit *külső, látható küldetésnek nevezzük.*

Az isteni Lélek ezen küldetései nem ismétlődnek meg. Ebből azonban nem következik, hogy többé nem jár közöttünk és elzárkózik előlünk. — Küldetése sohasem szűnik meg, és megújul, valahányszor az emberi lélek Isten megszentelő kegyelmében részesül. Ilyenkor maga a Szentlélek jön el az emberi teremtményhez, leszáll reá és lakást vesz benne. Nemcsak ajándékait, ennél többet: önmagát adja, amint ez Krisztus következő szavaiból is kitűnik: «És én kérem az Atyát és *más* Vigasztalót ad nektek, hogy örökké veletek maradjon». (Ján. 14, 16.) Ezt nevezzük a Szentlélek belső, *láthatatlan küldetésének.*

A küldetésben járó isteni Lélek *gazdag működést fejt ki* az emberben. Ezt tanítja Szent Pál is, aki felteszi a kérdést: «Nem tudjátok-e, hogy az Isten temploma vagytok és az Isten Lelke lakozik bennetek?» (I. Kor. 3, 16.) A Szentléleknek bennünk kifejtett működésére pedig találóan mondja: «Ezenfelül pedig a Lélek is segíti gyarlóságunkat; mert hogy mit és miképen imádkozzunk, nem tudjuk; hanem maga a Lélek könyörög érettünk kimondhatatlan fohászokban». (V. ö. Róm. 8. 26.)

Az isteni Lelket a megtestesült Ige, a Fiú, Jézus Krisztus küldi el hozzánk az Atya örök elhatározása szerint.

Az Atyát és a Fiút, Akik közösen küldik el hozzánk az isteni Lelket, a legmélyebb szeretetből fakadó szándék, *a világ megszentelésének* szándéka vezeti. Erre figyelmezteti Szent Pál a tesszalonikaiakat (I. 4, 3): «Az Isten akarata a ti megszenteléstek».

A világ, vagyis az emberiség megszentelése lényegében nem egyéb, mint a megváltás gyümölcseinek alkalmazása a lelkekre.

A Szentlélek csodálatos működése által gondoskodik

arról, hogy a lelkek részesüljenek a megváltás gyümölcseiben, felhasználják azt, hogy célt érjenek, vagyis biztosítsák örök üdvösségüket.

Ebben az értelemben jegyzi meg Nagy Szent Vazul: «Ki meri tagadni, hogy a Szentlélek kegyelme által az összes üdvhatások beteljesülnek, amelyek nagy Istenünktől, az Atyától és megmentőnktől, Jézus Krisztustól származnak?» (d. Spir. 8. 16, 39.)

*

A Szentlélek bőségesen gyakorolja belső és láthatatlan küldetését és felülmúlhatatlan hozzáértéssel építi lelkünkben Krisztus országát. Szerepe oly nagy, hogy Martin paderborni püspök a következő kijelentésre ragadtatja el magát: «Semmit sem ismertünk meg a lelkiéletből, ha nem ismerkedtünk meg *a lelkiélet Lelkével*, a Szentlélekkel; minél jobban belefejlődünk a Szentlélek ismeretébe, annál jobban gyarapodunk szeretetében és annál tüzetesebben vágyódunk eltelni Vele».

E küldetés láttára megértjük, hogy az isteni Lélek bennünklakozása és működése számunkra is komoly *következményekkel* és amilyen súlyos, époly kedves *kötelességgel* jár.

Az első ebből származó *kötelesség a háládatos lelkület.* Elvégre: «Az Isten szeretete kiöntetett szíveinkbe a Szentlélek által, Aki nekünk adatott» (Róm. 5, 5), másszóval a Szentlélek által Isten szeretetét vettük és adományaiban részesültünk. Ez oly nagy kitüntetés és felmérhetetlen kegyelem, amelyet sohasem tudunk kellőképen értékelni. Miután pedig *a szeretet viszontszeretetet kíván*, természetes, hogy a háládatos lelkületnek a viszontszeretet mélységeiből kell fakadnia. Ezért írja Szent Pál az efezusiaknak (4, 30), hogy «ne szomorítsák meg Isten szent Lelkét», és szólítja fel a tesszalonikaiakat, hogy «ne oltsák ki a lelket». (I. 5, 19.)

A Szentlélek bennünk lakozása és bennünk működése arra is kötelez, hogy *háládatos lelkületünket cselekedetekben nyilvánítsuk és hűségesen együttműködjünk Vele.* Szent Pál is erre tanítja a Galatákat. (5, 25.) «Ha a Lélek által élünk, a Lélek

szerint járjunk is, mert csak akkor, ha Isten Lelke által vezettetjük magunkat, válunk Isten gyermekévé (Róm. 8, 14) és ekként őrizzük meg (a bennünk lakozó Szentlélek ereje által) a nálunk letétetett jó kincset» (II. Tim. 1, 14), vagyis azon lelki értékeket, melyeket Isten ültetett belénk és amelyek kibontakozása az örök élet záloga.

A bennünk lakozó Szentlélek működése még megkívánja, hogy *kialakítsuk az apostoli lelkületet*, vagyis megértsük a lelkeket kereső Lélek szándékát és elősegítsük munkáját. Az isteni Lélek tudvalevően oly *többletet teremtett*, mely eléggé gazdag ahhoz, hogy másoknak is juttassunk belőle. Ezt pedig nem azért adta, hogy tétlenségünk folytán «elkallódjék», hanem azért, hogy lelkiismeretesen felhasználjuk és szeretetből és hálából fakadó apostoli működésünk által minden erőnkkel egyengessük útját és előkészítsük a lelkeket az isteni Vendég, a Szentlélek befogadására.

Az apostoli lelkület megalapozása, ápolása és tökéletesítése ennélfogva szintén hozzátartozik a lelkiélet alapvető követelményeihez és legfontosabb feladatainak egyike.

*

A Szentlélek remek küldetésben jár.

Ennek köszönjük, hogy lelkünk átalakul, benső életünk kivirágzik és fokozatosan azzá válunk, amit Szent Pál találóan «*homo spiritualisnak*», *lelki embernek* nevez. (V. ö. Róm. 8, 9.)

A Szentlélek műve.

Az isteni Lélek megszentelésünkre küldetett. Tüzében érik a lelkiélet és vésője alatt alakul a krisztusi arculat, a keresztény embertípus. Másszóval *Ő alapozza meg a keresztény életet*, Ő vezet biztos kézzel és tüzes erővel a természetfeletti világrend, az istenes élet merész útjain.

Helyesen jegyzi meg erre vonatkozólag J. J. Olier: «Ki érdemli meg azt, hogy kereszténynek nevezzük? Csak az, akiben Jézus Krisztus Lelke lakozik, Aki külsőleg és belsőleg megtanítja krisztusi életet élni. Ő (a Szentlélek), Aki az Atyával és Fiúval lakást vesz a lelkekben, Jézus Krisztus érzelmeit, erényeit és erkölcseit sugározza beléjük». (Catechisme chrétien pour la vie intérieure.)

Az isteni Lélek ezenkívül nemcsak megalapozza, hanem *meg is szervezi a lelkiéletet*. Mint később látni fogjuk, isteni hozzáértéssel, abszolút tökéletességgel és az emberi természethez alkalmazkodva építi a lelkiélet merész ívelésű katedrálisát, amelyben — szintén az Ő működése folytán — túláradó, gazdag, termékeny és diadalmas élet: a krisztusi arculat fokozatos kialakulása és beteljesülése folyik.

*

A lelkiélet nagy megszervezője, a Szentlélek *azzal kezdi munkáját, hogy belénk oltja az isteni életet*, részesévé tesz Isten életének, másszóval megajándékoz a megszentelő kegyelemmel, lelkiéletünk természetfeletti forrásával, amelyből Isten élete árad belénk. Ezáltal az örök boldogságra és az azt megelőző és előkészítő érdemszerző cselekedetekre képesít.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a megszentelő kegyelem annak ellenére, hogy részesévé tesz Isten életének, nem közli velünk az isteni természetet és nem tesz meg istenné. Általa csak hasonlóvá válunk Istenhez és szorosan egyesülünk Vele. Minél nagyobb mértékben kapjuk a kegyelmet, annál tökéletesebbé válik e hasonlóság és szorosabbá az egyesülés, a nélkül azonban, hogy a teremtményt a Teremtőtől elválasztó különbség valaha megszűnnék és mi istenné válhatnánk.

*

A megszentelő *kegyelemből forrásoznak* a belénk öntött erények, továbbá a *Szentlélek ajándékai* velejáróival, a *gyümölcsökkel* és az *örömökkel*.[1]

Ezeken az erényeken, ajándékokon, gyümölcsökön és örömökön épül fel a lelkiélet és ezek képezik a lélek természetfeletti fegyverzetét. (V. ö. Ef. 6. 11.)

A lelkiéletet megalapozó és beteljesítő isteni Lélek működésének egyik legnagyobb csodája az, hogy *közös nevezőre hozza a természetes és a természetfeletti életet* és megteremti közöttük a legtökéletesebb *összhangot*.

Ez az összhang valóban tökéletes. *A kapcsolat a természetes és a természetfeletti élet* között tudvalevően nem abban áll, hogy az utóbbi az előbbitől teljesen elkülönített magasabb síkot képez, amelyen egészen más, a csupán természetestől lényegesen megkülönböztetendő élet folyik, hanem abban, hogy a természetfeletti erő mélyen behatol a természetes életrendbe, azt átalakítja, isteníti, vagyis részesíti Isten életében.

Az ekként vázolt egység első alappillére tehát az, hogy a *természetfeletti világrend behatol a természetes életrendbe*.

[1] Ezekkel részletesen könyvünk második részében foglalkozunk.

Gyakorlatban ez annyit tesz, hogy a természetfeletti életerő, vagyis a megszentelő és megsegítő kegyelem a csupán természetes élet minden megnyilvánulására kiterjed, áthatja, átizzítja és ezzel tulajdon magas életsíkjára emeli azt. Különös nyomatékkal kell utalni arra, hogy a két életrendet, a természeteset és a természetfelettit egymástól elválasztani, vagy egymással szembeállítani nem lehet. A kettő szorosan összetartozik és a Szentlélek tüzében felbonthatatlan egységet képez. Ez az egység, vagyis a két világrend egymásbaforrása az emberben — ami egyébként halvány visszfénye a megtestesülés titkának, vagyis az isteni és emberi természet egyesülésének Krisztus személyében — *gyümölcsözi* azt a remekművet, amelyért Krisztus kínhalált halt a kereszten, vagyis az *újszövetségi típust, az új, a krisztusi embert.*

A természetfeletti világrend nemcsak behatol a természetesbe, hanem azt *teljesen át is alakítja*. Magához emeli mindazt, ami természetünkben jó és ezáltal tökéletesíti nevelésünk gyümölcseit, eddig szerzett szokásainkat, egyéni adottságainkat és mindezt, vagyis egyetemes természetes életünket Isten, örök célunk felé irányítja.

Végül azt kell mondanunk, hogy a természetfeletti világrend isteníti, vagyis Istenhez hasonlóvá teszi, ezáltal felmagasztalja és tökéletesíti emberi természetünket. Mint Szent Tamás mondja, a kegyelmi világrend egyáltalán nem semmisíti meg emberi természetünket, ellenkezőleg, csak elmélyíti, tökéletesíti és felmagasztalja azt.

*

Szent Pál jól tudja mit mond, mikor a korintusiaknak leírja a sokat hányatott emberi élet és a mélyen bukott emberi természet bűneit és gyarlóságait és amikor megrendítő vázolását ezen szavakkal fejezi be: «És ilyenek voltatok némelyek, de megmosattatok, de megszenteltettetek,

de megigazultatok a mi Urunk Jézus Krisztus nevében és a mi Istenünk Lelke által». (I. Kor. 6. 11.)

A Szentlélek művét, embert-nevelő hatalmát, át-alakító és istenítő hatását ennél tökéletesebben nem lehet vázolni.

Nem: mert Szent Pál, aki alaposan ismeri mindkét világrendet, a természeteset és a természetfelettit, kímélet nélkül rámutat az előbbi árnyoldalaira és világosan meg-magyarázza, hogy a kegyelem természetfeletti ereje, amelyet a Szentlélek sugároz belénk, hogyan száműzi a lélekből az eredeti bűn okozta romlást, és hogyan teremt viruló életet ott, ahol azelőtt sivár pusztaság volt.

Az isteni Lélek tehát «segítségünkre siet gyöngeségünkben» (Róm. 8. 26) és Ő maga tanúskodik működésének eredménye, a bennünk beteljesült csodálatos átalakulás által, hogy — és ezt is kizárólag Neki köszönjük — valóban «Isten gyermekeivé» váltunk (Róm. 8. 16.)

A Szentlélekkel való együttműködésünk.

z Atya és a Fiú Lelke azért jön el hozzánk, hogy megszentelésünket művelje, s Általa be teljesüljön rajtunk Isten akarata. (V. ö. I. Tesz. 4, 3).

Ahhoz azonban, hogy a Szentlélek bennünkműködése eredménnyel járjon, feltétlen szükséges *a Vele való együttműködés* a lelkiélet egész vonalán.

Lélekjárás van: az isteni Lélek működik lelkünkben. Nyomában kialakul bennünk a lelkiélet, de csak akkor, ha lépést tartunk Vele, fogékonyak vagyunk sugallatai iránt, felhasználjuk erejét, és lelkiismeretesen hozzájárulunk ahhoz, hogy szándéka beteljesüljön és műve kiérjék bennünk.

*

A Szentlélekkel való együttműködésnek feltételei vannak. Ezek a következők:

megőrizni a megszentelő kegyelmet és biztosítani az isteni Lélek bennünklakozását;

esetről esetre felhasználni a megsegítő kegyelmet és a velejáró erőt;

a kegyelem alapján *Istennel egyesülten élni* és *beleilleszkedni a lelkiéletnek Szentlélek-alkotta csodálatos világába.*

*

A Szentlélekkel való együttműködésünkben abból kell kiindulnunk, hogy törekszünk *megőrizni Isten megszentelő*

kegyelmét, vagyis azt a lelkünkbe sugárzott erőt, amely Isten életében részesít.

«A megszentelő kegyelem — mondja *Mercier* bíboros — (La Vie intérieure) a lélek azon tulajdonsága, amelyet Isten sugároz belénk; mélyen behatol énünkbe, rányomja bélyegét, és a belénköntött erények által hatalmába veszi minden tehetségét és adottságát. Tökéletesen uralkodik fölötte, tisztává és kedvessé teszi isteni Mestere előtt, hogy ekként szentélye, temploma, hajléka és azon hely legyen, ahol a legnagyobb örömmel tartózkodik.»

A megszentelő kegyelem ennélfogva *a Szentlélek által lángralobbantott tűz*. Általa — mint Szent Péter mondja — részesévé válunk az isteni természetnek (II. Péter 1, 4), és közösségbe kerülünk a Szentlélekkel (II. Kor. 13, 13), Aki által egyességünk vagyon az Atyával és az Ő Fiával, Jézus Krisztussal. (I. János 1, 3.)

Ahhoz, hogy Isten életében való részesedésünket megértsük és ezáltal tudatára ébredjünk a kegyelem felbecsülhetetlen jelentőségének, a következőket kell megfontolnunk:

Isten életének lényege abban áll, hogy teljes dicsőségében látja és tökéletesen szereti önmagát. A Szentlélek akként részesít Isten életében, hogy a megszentelő kegyelem által felemel a természetfölötti világrendbe és képessé tesz (a kegyelemből fakadó lelkiélet voltaképen fokozatos közeledés ehhez) Istennek *az örökkévalóságban kiteljesedő* látására. Ugyanakkor a lelkiélet tökéletességével arányosan lángralobbantja benne Isten szeretetét, amely teljességét szintén csak az örökkévalóságban éri el, ahol színről-színre látjuk Istent és önmagáért szeretjük őt. A Szentlélekadta *megszentelő kegyelem csodálatos beteljesülést eszközöl:* teremtményi mivoltunknak megfelelően részesít Isten életében, következőleg, mint a hittudósok tanítják, előlegezett élvezete az örök boldogság-

nak, amelyet magában foglal, mint a még fel nem pattant bimbó a pompás virágot.

Érthető, hogy a Szentatyák a megszentelő kegyelem állapotában levő lelket *a legszentebb Háromság eleven hasonmásának, kicsinyített képének* nevezik. Szent Ambrus a festőművésszel hasonlítja össze Istent és szellemesen megjegyzi: «Festmény vagy, ó, ember, Uradtól és Istenedtől származó festmény! Pompás alkotód van és kiváló művészed!»

*

A lelkiélet egyik legfontosabb feladata tehát *megőrizni a megszentelő kegyelmet* és ezáltal biztosítani a Szentlélek bennünklakozását.

A kegyelmet megőrizni a gyakorlatban annyit tesz, mint kerülni a halálos bűnt és küzdeni a szabad elhatározásból fakadó bocsánatos bűn ellen.

Aquinói Szent Tamás szerint *a halálos bűn* által elszakadunk Istentől, legfensőbb életcélunktól, és szabad elhatározásból fakadó rendetlen módon valamely teremtett jóhoz fordulunk. Elszakadásunk Istentől azonos a kegyelem elvesztésével, hiszen a kegyelem az a kötelék, amely Istennel egyesít. Azáltal, hogy elszakadunk, szószerint előzzük lelkünkből a bennünklakozó Istent és megszakítjuk a kapcsolatot mind a három isteni Személyyel. A kegyelem megszüntével elapad az isteni szeretet, kiválunk a természetfeletti világrendből, képtelenek leszünk érdemszerzően cselekedni és elveszítjük jogunkat az örökkévalóságra. Igazuk van tehát azoknak, akik a halálos bűnt «*lelki öngyilkosságnak*» nevezik és ezt az állapotot a legnagyobb szerencsétlenségnek tartják. A halálos bűn egyetlen gondolattal vagy cselekedettel rombadönti a Szentlélek remekművét, Isten gyönyörű hajlékát és a törmelék alá temeti mindazt, amiért hosszú esztendőkön át arcunk verejtékével küzdöttünk.

Valóban szerencsétlen ballépés, mert pillanatok alatt megdermeszti az életet és — ha nem jön közbe Isten bocsánata — visszavonhatatlanul kárhozatba dönt. Azoknak tehát, akik a Szentlélek segítségével «jámborul akarnak élni Krisztusban» (II. Tim. 3, 12), a legnagyobb elszántsággal kell küzdeniök a bűn ellen, melynek «zsoldja a halál». (Róm. 6, 23.) A klasszikus és közismert szállóigével tartsuk: «*Potius mori, quam foedari*» = inkább meghalni, mint (vétek által) beszennyeződni!

A megszentelő kegyelem és a Szentlélek bennünklakozása megőrzéséhez még szükséges, *hogy a bocsánatos bűnök ellen is küzdjünk*. A bocsánatos bűn természeténél fogva csak annyiban különbözik a halálos bűntől, amennyiben vagy olyan törvények ellen vétünk, amelyek nem feltétlenül szükségesek az üdvösségre, vagy pedig csak kis mértékben és nem egészen szabad elhatározásból követünk el törvényszegést. A bocsánatos bűn ennélfogva nem jár a megszentelő kegyelem elvesztésével, de csökkenti hatását, továbbá ellanyhulást okoz és szabaddá teszi az utat a halálos bűnnek. Következőleg megnehezíti az együttműködést a Szentlélekkel, akadályokat gördít működése elé és meglassítja a kibontakozás ütemét.

A lelkek romlása általában az egyre sokasodó bocsánatos bűnökből forrásozik, mert ezek az isteni világosság csökkenését, a Szentlélek sugallatának elmaradását, a kegyelem gyengülését, a lelki vigasz hiányát, a buzgóság alácsappanását okozzák és általános belső elerőtlenedéshez vezetnek. Innét származik a lelki vakság, az ellenállóképesség csökkenése, a gyakori bukás, a rossz szokás hatalma és végül a kárhozatos érzéketlenség.

A bocsánatos bűnök felburjánzásának gyászos következményével *gyakorlati szempontból* is kell foglalkoznunk, hogy védekezni tudjunk és lelkünket könnyebben megóvjuk a felsorolt káros behatásoktól.

A lelki vakságot illetőleg, (ez a bocsánatos bűn első következménye), tudnunk kell, hogy az lényegében véve a Szentlélek által, fakasztott világosságnak a bocsánatos bűnök sokaságával arányos csökkenése, esetleg teljes elapadása. Van szemünk és nem látunk, van fülünk és nem hallunk. (V. ö. Máté 13, 15 ; Róm. 11, 8—10.) A legegyszerűbb és magától értetődő dolgokat nem vesszük észre. Istennek az életben gyakran megnyilvánuló figyelmeztetései süket fülekre találnak nálunk, a tényekből nem következtetünk, és belőlük nem olvassuk ki a fenyegető és közeli lelki veszély félreérthetetlen előjelét. Gátlás nélkül haladunk tovább a lejtős mellékvágányon és a farizeusok példája szerint nem is sejtjük, hogy tulajdon kárhozatunkba sietünk.

Az *ellenállóképesség* csökkenése a másik következmény. Köztudomású, hogy *a bűn lelkileg gyengít*, mert részben kioltja a Szentlélek világosságát, részben pedig a megsegítő kegyelem elmaradásával és a megszentelő kegyelem hatékonyságának csökkenésével jár, ami természetesen az ellenálló-képesség rovására megy. Az ellenállóképességre pedig szükség van, tekintettel arra, hogy a lelket kívülről és belülről támadják az üdvösség ellenségei. Kívülről a külső hatások, benyomások, csábítások, alkalmak és hasonló egyebek; belülről az eredeti bűn folytán megromlott emberi természetben gyökerező szenvedélyek, ingerek, vágyak, óhajok, elképzelések, ábrándok és hasonló egyebek. Az ellenállóképesség csökkenése természetesen a bocsánatos bűnök ijesztő elszaporodásával jár, ami végül is halálos bűnben végződik és a lelkiélet összeomlását okozza.

A gyakori bukás a fentebb vázolt állapot folyománya, mert az ellenállóképesség csökkenésével leromboltuk a védőgátakat és mi sem akadályozza az erkölcsi rossz kárhozatos hatását.

A rossz szokás hatalma ennek folytán úrrá válik a lélek felett s megteszi azt, miután a vétkezés szinte második természetévé vált, a bűn rabszolgájává. Ebből következik rendszerint a *kárhozatos érzéketlenség* vagy lelki eltompulás (fásultság), amely szinte belerögzit a bűnös állapotba, közöm-

bössé tesz a következmények iránt és rendkívüli módon meg=nehezíti a felemelkedést, az újból=kezdést és a visszatérést a jó útra. Sokan ezt annyira veszélyesnek tartják, hogy a kár=hozatos érzéketlenséget fél=kárhozatnak nevezik.

Meg kell még jegyeznünk, hogy a bűn itt felsorolt követ=kezményei *fokozatosan* teljesednek be, mégpedig az egyén hajlamának, temperamentumának s lelki alkatának meg=felelően.

A *levonandó, gyakorlati* következtetés csak az lehet, hogy küzdünk a bocsánatos bűnök ellen s minden rendelkezésünkre álló eszközt felhasználunk, ha az egyik vagy másik hatás való=ban bekövetkezett, hogy végleg szabaduljunk gyászos követ=kezményeitől. Egyébként elővigyázatosak vagyunk annak tudatában, hogy: *principiis obsta, sero medicina paratur* = kez=detben kell résen lenni, nehogy elkéssünk az orvoslással.

*

Ahhoz, hogy a Szentlélekkel együttműködjünk, nem elegendő megőrizni a megszentelő kegyelmet. Az üdvös=ség ökonomiája és a lelkiélet törvényei ezenfelül még meg=kívánják *a megsegítő kegyelem lelkiismeretes felhasználását*.

Ha ebben is nagy jártasságra akarunk szert tenni, tudnunk kell, hogy *mi a megsegítő kegyelem*. A hittudósok meghatározása szerint *Isten azon természetfeletti, időhöz kötött és átmeneti segítsége, amellyel értelmünket felvilágo=sítja, akaratunkat megerősíti és az egyes esetek által szüksé=gessé vált természetfeletti cselekedetekre képesít*.

A megsegítő kegyelem ennélfogva közvetlenül *az érte=lemre és az akaratra* hat és eme lelki tehetségeinket a különböző helyzetek által megkövetelt természetfeletti és érdemszerző cselekedetekre készteti és képesíti. Hozzá kell fűznünk, hogy gyakran külsőleg is hat és érzékeinken keresztül (pl. lelki könyvek olvasása, liturgikus benyomá=sok, egyházi zene stb.) befolyásol. E hatások rendszerint Isten belső sugallatával is járnak.

A megsegítő kegyelem lelkileg és fizikailag hat. Lelkileg, amennyiben meggyőz, magával ragad, világosságot fakaszt és lelkesít; fizikailag: amennyiben az adott helyzethez mérten megerősíti az elgyengült cselekvőképességet és pótolja az elhasznált erőket.

A lelkiéletben feltétlen szükség van a megsegítő kegyelemre. A Szentlélekkel való együttműködés pedig megkívánja, hogy mindig felhasználjuk a megsegítő kegyelmet, sugallata szerint cselekedjünk és sohase tanúsítsunk vele szemben passzív ellenállást. Tegyük ezt abban a tudatban, hogy «gratiae neglectae nunquam redeunt» — az egyszer visszautasított kegyelem soha nem tér vissza. Nagy lelki kárt jelent megtagadni Istennek az engedelmességet azáltal, hogy nem követjük a megsegítő kegyelem formájában adott sugallatát és nem tesszük azt, amit lelkiéletünk érdekében megkíván.

Őrizzük meg tehát a reánkbízott szép kincset a Szentlélek által, Aki bennünk lakozik (II. Tim. 1, 14), vagyis tökéletesítsük együttműködésünket a Szentlélekkel és használjuk fel a megsegítő kegyelmet, hogy «a reménység Istene eltöltsön minket a hit teljes örömével és békéjével, hogy a remény meglegyen bőven bennünk a Szentlélek erejéből». (Róm. 15, 13.)

*

Az isteni Lélekkel való együttműködéshez a mondottakon kívül még szükséges, hogy *Istennel egyesülten éljünk.*

Ami ezt illeti, Szent Ágoston nagyszerű elgondolásából indulunk ki, aki igen helyesen megjegyzi, hogy «*miként a testet a lélek élteti, úgy a léleknek élete: Isten*». (In Psalm. 70.) Ha azt akarjuk, hogy lelkünk valóban éljen és megfeleljen a Szentlélek elvárásának, lépést tartson járásával, akkor feltétlen gondoskodnunk kell arról, hogy Istennel egyesülten éljünk és e szeretetteljes eggyévá lást fokozatosan elmélyítsük.

Istennel való egyesülésünk — és ezt nagyon lelkiismeretesen meg kell fontolni, — *fejlődésképes*, vagyis fejlődés törvényének van alávetve. Gyakorlatban ez annyit tesz, hogy hűséges Istenszolgálatunk és lelkiéletünk által fokról-fokra szorosabbá tehetjük kapcsolatunkat Istennel és ennek arányában élvezhetjük gyümölcseit.

A hangsúly tehát azon van, hogy lelkiismeretesen őrizzük e kapcsolatot Istennel és komolyan fáradozzunk annak fokozatos elmélyítésén. Ez legyen lelkiéletünk tengelye és végső célkitűzése. Arra viszont, hogy e kapcsolatot hogyan mélyítsük el és tökéletesítsük, majd a Szentlélek tanít meg és tesz képessé bennünk való működése által.[1]

Mindezt azzal kell betetőznünk, hogy *tudatosítjuk magunkban Istennel való egyesülésünket*. Lelkiéletünk különböző megnyilvánulásait, földi kötelességteljesítésünket, hivatásbeli munkánkat és minden egyebet, amit a szürke hétköznap magával hoz, ezzel a felemelő tudattal kell átizesíteni, kedvessé tenni Isten előtt, megszentelni és beleilleszteni a természetfeletti világrendbe. Csak így sikerül majd száműzni a mindennapból a sokat felpanaszolt egyhangú szürkeséget és derüs, napsugaras ünneppé tenni az életet.

Istennel való egyesülésünk tudatába kell tehát menekülnünk, valahányszor reánknehezedik az élet súlyos keresztje és érezzük, hogy az ember élete e földön merő küzdelem (v. ö. Jób. 7, 1) és hogy felettébb szükség van lelki megerősödésre. «Ebben fáradozzunk és küzdjünk is az Ő erejének segítségével, amely erőteljesen működik majd bennünk.» (Kol. 1, 29.) Isten bennünk-lakozásának és velünk való egyesülésének tudata fokozza erőnket, felkészültségünket és állhatatossá tesz a végső cél eléréséig.

[1] Tüzetesen ezzel is a második részben foglalkozunk.

A Szentlélekkel tehát akkor működünk együtt, ha gondosan ápoljuk Istennel egyesült életünket, elevenen megőrizzük magunkban megtermékenyítő és lelki tökéletességre serkentő bennünklakozásának tudatát és mindenben törekszünk e szentséges jelenlét és boldog egyesülés magától értetődő követelményeinek megfelelően és Isten gyermekeinek méltóságához illően élni.

*

Említettük már, hogy a Szentlélek mily célszerűen és mily nagy hozzáértéssel szervezi meg a lelkiéletet, melynek kibontakozásában nekünk is nagy szerep jut, feltéve, hogy — amint mondottuk — lelkiismeretesen együttműködünk Vele.

A Szentlélekkel való együttműködés az eddig mondottakon kívül megkívánja, hogy *beleilleszkedjünk az Általa megszervezett lelkiéletbe*, feltaláljuk magunkat benne és gondosan felhasználjuk a bennük rejlő lehetőségeket.

Az Istennel egyesült lélek főfeladata, hogy lelkiismeretesen felhasználja az erényekben rejlő lehetőségeket, a Szentlélek ajándékaival gazdagítsa lelkiéletét, megerősödjék a Szentlélek gyümölcseiben és kiérlelje magában a Szentlélek örömeit és ezáltal biztosítsa magának az örök jutalmat.

Lelkiéletet élni a Szentlélekben, vagyis együttműködni vele, — ami az eddig mondottakból világosan kitűnik — annyit tesz, mint *szünet nélkül felhasználni a Szentlélek eme adományait, eltelni erejével, szítani tüzét és «harcolni a hit jó harcát és megszerezni az örökéletet, amelyre elhivattunk»*. (I. Tim. 6, 12.)

KÖNYÖRGÉS A SZENTLÉLEKHEZ.

Jöjj, igaz világosság és örök élet.

Jöjj, elrejtettség titka.

Jöjj, drága Érték, Akinek nincs neve.

Jöjj, Kimondhatatlan.

Jöjj, isteni Lény, Aki menekülsz a büszke emberi szellem elől.

Jöjj, Te örök Ujjongás.

Jöjj, alkonyat nélküli Világosság.

Jöjj, Akire minden szenvedő vár.

Jöjj, Aki a halottak feltámadása vagy.

Jöjj, Hatalmas, Aki egyetlen intéseddel szünet nélkül teremtesz, átalakítasz és megújítasz.

Jöjj, mindig Láthatatlan, Akit senki meg nem érinthet és senki meg nem ízlelhet.

Jöjj, Aki az órák folyásában megszólalsz, pedig mozdulatlanul állsz az idő fölött, és Aki a mennyekben lakozván mégis leszállsz hozzánk, meggörnyedtekhez.

Jöjj, legkívánatosabb és legdícsértebb Név; sohasem adatik meg nekünk elmondani, hogy ki vagy, megismerni, hogy hogyan vagy és miként létezel.

Jöjj, meg nem szakított Öröm és soha nem fonnyadó Koszorú.

Jöjj, nagy Urunk és Istenünk Bíbora.

Jöjj, kristálytiszta és minden drágakő színében szikrázó Öv.

Jöjj, megközelíthetetlen Menedékhely.

Jöjj, Akit szegény lelkem mindig kért és most is kér.

Jöjj, Magános a magánoshoz, hiszen amint látod, én is magános vagyok.

Jöjj, Aki elkülönítettél és magánossá tettél e földön.

Jöjj, Aki vágy lettél bennem, hiszen Te tetted, hogy vágyódnom kell Utánad, Akit az emberi lehellet el nem érhet.

Jöjj, Lehelletem és Életem.

Jöjj, Öröm és Dicsőség, én örök Megpihenésem.

Köszönetet mondok Neked, hogy Te, a nélkül, hogy lényemmel keveredtél és bennem feloldódtál volna, egy Lélek vagy velem, és amíg Te, minden fölé magasló Isten maradsz, mégis mindenben mindenem lettél.

Te vagy azon megnevezhetetlen táplálék, ami soha nem fogy el, Aki lelkem ajkain keresztül szünet nélkül belém öntöd Magad és lelkem forrásában túláradóan felbugyogsz. Köszönöm, hogy est és alkonyat nélküli Napom lettél. Számodra nincs hely, ahol elrejtőznél, hiszen erőddel betöltöd a mindenséget.

Soha, senki elől el nem rejtőztél, mi azonban mindig elrejtőzünk előled, valahányszor nem akarunk színed elé járulni. És ugyan hol is akarnál elrejtőzni Te, Kinek nincs helye, ahol megpihenjen?

És: minek is rejtőznél el, Aki e világon senkitől sem zárkózol el, és Aki senkivel szemben sem vagy félénk.

Igen, Szentséges Úr, üsd fel sátradat bennem, lakj bennem eltávozásomig, ne hagyj el, ne menj el szolgádtól, hogy

halálomban és halálom után megtaláljam magam Benned és uralkodjam Veled. Isten, Akit minden ural, maradj Úr, ne hagyj egyedül. Tégy bensőmben szilárddá, mindenkor határozottá, és őrizz meg bennemlakozásod által, hogy naponta Reádpillantva, én, a halott: éljek, és Téged birtokolva, én a szegény: gazdag legyek. Hatalmasabbá válok minden királynál, ha Téged ételként és italként magamhoz véve, és magamat különös órákban Belédburkolva kimondhatatlan gyönyört élvezek. Mert Te egészen a Jó, egészen a Szép és egészen a Boldogság vagy.

Téged az Atyával és Fiúval egyetemben örökké csak imádat illet. Amen.

(Symeontól, az újnak nevezett hittudóstól.)

SZENT ATHANÁZ AZ ISTENGYERMEKSÉGRŐL.

«Abból ismerjük meg, hogy Benne lakunk és Ő mibennünk, hogy az Ő lelkéből adott nekünk.» (I. Ján. 4, 13.) Ennélfogva a Léleknek nekünk adott kegyelme alapján vagyunk mi Őbenne és van Ő mibennünk. És miután Isten Lelkéről van szó, Aki bennünk lakozik, méltán hisszük, hogy mi is, miután Istent bírjuk, Őbenne vagyunk és Ő mibennünk. Azonban nem úgy vagyunk az Atyában, mint a Fiú. Mert a Fiú nem részesedik a Lélekben, hogy Általa az Atyában legyen, Ő nem is kapja a Lelket; ellenkezőleg: Ő közli Őt valamennyiünknek. A Fiú az Atyában, mint az Atya Igéje és visszfénye van. Ezzel szemben a Szentlélek nélkül, mi Istennek idegenek és Tőle távol vagyunk. A Szentlélekben való részesedésünk által azonban egyesülünk Istennel, mégpedig úgy, hogy az Atyában való létünket nem önmagunknak, hanem a bennünk lakozó és maradó Szentléleknek köszönjük. Ez az állapot addig tart, amíg Istent a megvallás által megőrizzük magunkban, amint Szent János apostol is mondja: «Aki megvallja, hogy Jézus az Isten Fia, abban az Isten marad és ő az Istenben.» (I. Ján. 4, 5.)

Contra Arium III. 24.

MÁSODIK RÉSZ.

A Szentlélek bennünk való működése.

Isten, a nagy Megszentelő legcsodálatosabb titkaihoz közeledünk. Áhítatos tisztelettel lebbentjük fel a nagy misztériumot fedő fátyolt és meghatottan lépjük át a lélek csodálatos világának küszöbét.

Lépésről-lépésre haladunk előre; fokról-fokra emelkedünk. Érezzük, hogy a megszentelő Lélek szárnyaival törünk a magasba. A Szentlélek emberfaragó működésének isteni áramlatába kerültünk. Ez az a megmozgató erő, amely nélkül elernyednénk, földre hullanánk, terméketlenek maradnánk a lélek megszentelésének kegyelemittas világában.

Sokat láthatunk, még többet tanulhatunk. Mindezt azért, hogy cselekedjük a «hit erőteljes munkáját» (2. Tessz. I, II) és ebben tökéletességre vigyük, mert ez a mi megszentelésünk.

A Szentlélek bennünkműködése.

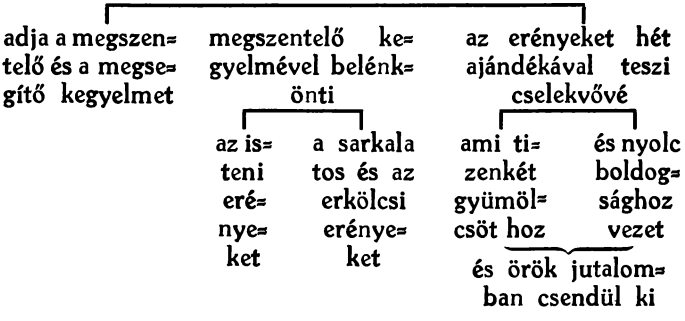

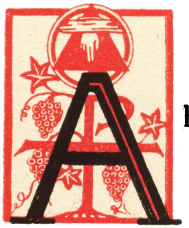

harmadik isteni Személy szerepére a lélek csodálatos világában *a pünkösdi liturgia* vet éles világosságot. «Veni dator munerum, — jöjj, minden adomány ajándékozója», imádkozzuk, és ezzel minden természetes és természetfeletti adományt a Szentlélekre, az Ő működésére vezetünk vissza.

A «Veni Creator» himnuszban viszont azt mondjuk, hogy «*Altissimi donum Dei* — a magasságos Isten ajándéka», amiből világosan következik — és a hittudomány is ezt tanítja —, hogy a Szentlélek maga is Isten ajándéka. Ő tehát *ajándék és ajándékozó egy személyben*. Igaz ugyan, hogy a Megváltó is Isten felbecsülhetetlen ajándéka, és Krisztus a szamariai nővel folytatott párbeszédben világosan annak is nevezi magát (Ján. 4, 10), mégis Isten ajándéka a szó *teljes* értelmében csakis a Szentlélek lehet.

Ahhoz, hogy ezt megértsük, foglalkoznunk kell az ajándék lényegével. Hatoljunk be tehát Aquinói Szent Tamás segítségével az *ajándék vallásos metafizikájába*, hogy világosan lássuk a Szentlélek szerepét a kegyelem világában.

*

Szent Tamás szerint *az «ajándék» szabad elhatározásból és ellenszolgálat nélkül történő odaadásra alkalmas valami* (res = dolog, mondja Szent Tamás 1. d. 18. q 1/a 2.). Lényeges ebben az, hogy az odaadás *ne haszon reményében*, hanem jóakaró *szeretetből* történjék, mert

ennek ellenkezője meghiúsítja az ajándék lényegét képező gyengéd szándékot. (M. Graber.)

Az ajándék lényegéhez azonban nem szükséges, hogy az ajándék és az ajándékozó különbözzenek egymástól, hiszen az élet legnagyobb értékeinek és örömeinek egyike az, ha valaki önmagát adja ajándékba, ami egyúttal a tökéletes szeretet bizonyítéka. (V. ö. Apost. zsol. Laud. 3. ant.) A személyes önátadás tökéletesen csak Istenben, a Szentháromságban teljesül be, ahol az Atya maradék nélkül odaajándékozza magát a Fiúnak, a Fiú az Atyának és mindkettő a Szentléleknek; hasonlóképen találjuk meg ezt Jézus Krisztusban, az Istenben, Aki «Önmagát adta érettünk». (Ef. 5, 2.) Azonban sem az Atyát, sem a Fiút nem nevezzük ajándéknak.

Ajándéknak csak a Szentlelket nevezzük. Okát ennek a Szentlélek és az ajándék lényege közötti benső összefüggésben kell keresnünk. Lényegénél fogva minden ajándék a szeretetben gyökerezik. A Szentlélek az Atyának és Fiúnak megszemélyesült szeretete, vagyis a szeretetnek megszemélyesülése. Ezt a megszemélyesült szeretetet adta nekünk az Atya és a Fiú. A Szentlélek tehát Isten ajándéka.

Világos továbbá, hogy minden, amit szeretetből adunk, tehát minden ajándék a szeretetben, vagyis az isteni Lélekben részesedik. Ezért nevezzük a Szentlelket *első ajándéknak*. Miután pedig a Szentlélek öröktőlfogva a szeretet megszemélyesülése, azért öröktőlfogva megvan benne a képesség arra is, hogy ajándék legyen. (V. ö. Sum. Teol. I. q 38. a. 2; August. de Trinit 1. 15. c. 19. és XIII. Leo Divinum illud.)

Ha ezt az igazságot komolyan megfontoljuk, megértjük — azt is lehetne mondani, hogy megéljük —, mekkora természetfeletti valóság rejlik minden igazi ajándékban, másszóval rájövünk az ajándék, az adomány jelentő-

ségének mélységes gazdagságára. És megértjük, hogy az adományozót tüzes öröm tölti el, a megajándékozottat pedig őszinte, szinte megrendült tisztelet jellemzi. Elvégre *minden ajándék valamiképen utóhullámzása az első Ajándéknak*, Kinek eredetét az örökkévalóság minden idő kezdetére boruló ősköd fedi, és Aki maga az isteni Lélek.

A mindennapi gyakorlat szempontjából fontosnak tartjuk a következőkre figyelemmel lenni:

1. A keresztény, vagyis a lelkiélet művészetében benne-foglaltatik az *ajándékozás aszkétikája*. Az ajándékozó — feltéve, hogy keresztény szeretetből cselekszik, — valamiképen a Szentlélek visszfénye, mert szeretetet sugároz a megajándékozottba. Az *ajándék* a Szentlélek kegyelmére, legfőbb adományára emlékeztet, míg *a megajándékozott* a Szentlélek kegyelmét készségesen befogadó lélek szimbóluma.

Ajándékaink szeretetből fakadjanak, a szeretetet szolgálják és ajándékozót és megajándékozottat a Szentlélek erejében egyesítik. Az ajándékozás nemes gesztusába ezen feltétel mellett a Szentlélek is belekapcsolódik, ami gazdagodást és gyarapodást jelent a lelkiéletben.

a) *Az ajándékozót*, mint említettük, *tüzes öröm árasztja el*. Nem hiába mondja az Írás, hogy «jobb adni, mint elfogadni». (Csel. 20, 35.) Ennek okát szintén a Szentlélekben kell keresnünk. Aki (egy későbbi fejezetben bővebben foglalkozunk ezzel) örömet és boldogságot fakaszt ott, ahol szeretetet gyakorolnak nevében, szellemében és segítségével. Aki tehát nemesen ajándékoz, az a Szentlelket követi és örömében részesedik.

b) *A megajándékozottat azért jellemzi őszinte, megrendült tisztelet*, mert az ajándék elfogadásakor érzi és éli az ajándékozó gesztusában valamiképen megnyilvánuló és működő Szentlélek áldott közelségét. Ebből fakad a hála, amely a megajándékozottat közelebb hozza a Szentlélekhez.

2. A lelkiélet és előhaladás szempontjából nagyon fontos, hogy *megtanuljuk elfogadni a Szentlélek adományait*. Ehhez szükséges, hogy tisztában legyünk:

a) *az adományra való méltatlanságunkkal*. Vagy akad-e

olyan az emberek között, aki méltó arra, hogy a Szentlélek tüze érintse, megtisztítsa és hogy az isteni Lélek lakást vegyenbenne?

b) hogy belássuk, *mennyire rászorulunk a Szentlélek adományaira*, és mennyire nem tudunk meglenni nélkülük. A lelkiéletben a Szentlélek adományainak köszönünk mindent. Nélkülük nincs önmegszentelődés és hiányzik a kegyelem megingathatatlan alapja, amire tovább építhetünk.

c) *A Szentlélek adományaiban rejlő végtelen lehetőségekkel is tisztában kell lennünk*, amelyeket lelkiismeretes együttműködés által használhatunk fel. Arra, hogy e lehetőségeket hogyan kell kiaknázni és ezek hová vezetnek, a szentek gyakorlati példája derít világosságot.

d) Tudatában kell lennünk *a Szentlélek adományaival járó roppant felelősséggel*. Akinek sok adatott, attól sokat kívánnak. (Luk. 12, 48.) Akit a Szentlélek bőségesen megajándékozott, annak számot kell adnia arról, hogy az életben hogyan gyümölcsöztette az ajándékokat.

A Szentlélek adományait fogadjuk szeretettel, hálával és azzal a tüzes elhatározással, hogy tulajdon és mások javára kamatoztatjuk őket. Legyünk a Szentlélek adományainak elfogadásában is művészek, mesterien tökéletesek, mert ez is hozzátartozik a keresztény életművészethez.

*

A szeretet voltaképen az akaratban gyökerezik. Ezen igazság világosságában válik érthetővé, hogy *miért tulajdonítunk a természetes és természetfeletti világrendben minden teremtő cselekedetet a Szentléleknek.* «Creator Spiritus»nak, teremtő Léleknek nevezzük (liturgia) «Aki az isteni kegyelemmel látogatja meg az általa teremtett szíveket». (Veni Creator.) A 103. Zsoltárt, melyben a teremtés hat munkanapjának dícséretét zengjük, szintén a Szentlélekre vonatkoztatjuk. Ebben a zsoltárban találjuk a liturgia által oly gyakran használt verset is: «Küldd el Szentlelkedet és . . . általa megújítod a föld arculatát». Mindez azzal magyarázható, hogy miként a Szentlélek

az Atya és Fiú akaratából (szeretet!) mindkettőjükből ered, hasonlóképen ő is mindazon teremtett lény kiinduló pontja, melynek tulajdonképeni eredője Isten szabad akarata (szeretet). Ez viszont minden, amit Isten teremtett, vagyis a teremtés összessége. A Szentlélek tehát valóban teremtő, alkotó Isten.

Habár mindent, ami Istenen kívül van, Isten szabad akaratából a Szentlélek teremtett, *önmagát csak a szeretetből közvetlenül fakadó ajándékokban adja*, tehát azon esetekben, amelyekről elmondhatjuk, hogy «az Isten szeretete kiöntetett szívünkbe a Szentlélek által» (Róm. 5. 5): és ezek *a kegyelem megnyilvánulásai*. Valamiképen minden ajándék a Szentlélek működésének folyománya, *önmagát azonban kizárólag a kegyelem adományában adja, mert a kegyelem közvetlenül Isten szeretetéből forrásozik.*

Az eddig mondottak után megértjük, hogy mily nagy jelentősége van a szeretetnek és a belőle forrásozó kegyelemnek, hiszen a harmadik isteni Személy általa vesz lakást a lélekben. Miután a Szentlélek csak a szeretetben adja magát teljesen, ennélfogva a szeretet azon ajándék, amelyben magát a Szentlelket kapjuk, másszóval a Szentlélek csak a szeretet által vesz lakást bennünk. (V. ö. azt, amit a szeretet isteni erényének szentelt fejezetben mondunk mind elméleti, mind gyakorlati vonatkozásban.)

Isten ajándékának, a Szentléleknek bennünk-lakozására feltétlenül szükség van. Szent Tamás is ezt tanítja. (In Sent. 1. d. 14. q. 2. a. 2. c.) Gondolatmenete, melyet, sajnos, oly kevesen vesznek figyelembe, a következő: A teremtett világban (kozmosz) bizonyos körben-mozgást állapíthatunk meg, amelyben minden az isteni Teremtőhöz, mint kiindulópontjához tér vissza. Másszóval a teremtett lények kiindulópontja és végcélja azonos egymással. Ebből következik, hogy eme visszatérést a kiindulópontba ugyanaz eszközli, aki az elindulást

okozta. Tudjuk, hogy a teremtés, vagyis a teremtett lények elindulása a kiindulópontból a háromszemélyű Istenség belső életében gyökerező okokra, vagyis a Szentlélekre vezethető vissza. Ebből következik, hogy ugyanezen ok folytán térnek vissza a teremtmények kiindulópontjukhoz: Istenhez. Szellemesen jegyzi meg erre Szent Ágoston, hogy *a kiindulópont*, amelyhez visszatérünk, *az Atya, a mód*, amelyet visszatértünkben *(életünkben)* követünk *(életforma, életeszmény) a Fiú*, és *az erő amely megsegít és előrevisz (kegyelem)*, a *Szentlélek*.

Rövidebben ezt így is lehet mondani: Isten szeretetének köszönjük létezésünket (elindulás), vagyis a Szentlélek (megszemélyesült szeretet) indított el az életúton. Ugyanez a szeretet, vagyis a Szentlélek vezet vissza a kiindulóponthoz, az Atyához (életünk megszentelése által).

Ha még mélyebben behatolunk ebbe az igazságba, akkor a következő képet nyerjük: a fajbeli hasonlóság csak a származás természetes folyamatának utolsó fázisában éri el tökéletességét. Az Isten életében való részesedés természetfeletti vonatkozásban hasonlít a természetes származás folyamatához. Istennel nem az elindulás és a kezdet fázisában *(ekkor kapjuk az isteni életet)*, hanem a folyamat végefelé, midőn már célunkhoz közeledünk, egyesülünk *(fajbeli hasonlóság)* a fejlődés fokának megfelelő bensőséggel. *A tökéletes egyesülés* az örökkévalóságban teljesedik be. Ezt kizárólag a Szentlélek eszközli, Akit a megszentelő kegyelemben kapunk. A Szentlélek bennünklakozása és működése ennélfogva nélkülözhetetlenül szükséges.

*

Hogyan képzeljük el magunknak azt a csodálatos folyamatot, amelyben a Szentlélek önmagát adja és lakást vesz bennünk?

A Szentlélek a kegyelemmel belénkönti a *szeretet*

isteni erényét, amely *az akaratra hat*, azt teljesen átalakítja és felemeli a természetfeletti világrendbe és ezáltal, ahogy egyesek mondják, természetfelettivé teszi azt. Az ekként átalakult akaratból fakad azután az Istent megillető szeretet, az emberi teremtmény egyedül elfogadható válasza Isten megelőző szeretetére. *A Szentlélek tehát az okozó, és a szeretet az okozat. Amiként az ok mindig benne foglaltatik az okozatban, hasonlóképen lakozik a Szentlélek a szeretet isteni erényével megajándékozott lélekben.* Ez valóban bensőséges egyesülés és lelki egység, amely az akarat szabadságát meghagyja (ezt a fentebb említett átalakulás, vagyis beleillesztés a természetfölötti világrendbe egyáltalán nem érinti) és ezáltal lehetővé teszi a szeretetből fakadó érdemszerző cselekedeteket, amelyek viszont legszebb bizonyítéka Isten-szeretetünk őszinteségének és mértéke nagyságának. (Ahhoz, hogy valamely cselekedet érdemszerző legyen a szabadakarat mint kiindulópont feltétlen szükséges.)

Szent Tamás ezen tanításának világosságában azt is megértjük, hogy *a Szentlélek bennünk-lakozását nem szabad úgy felfognunk, mintha az isteni Lélek szinte mozgásszerűen leszállana reánk.* Szent Tamás szerint a bennünk-lakozás azt jelenti, hogy Istenhez való viszonyunk teljesen átalakul. Tudjuk, hogy Isten sohasem változik. Hozzánk-jövetele, bennünk-lakozása csak úgy lehetséges, hogy beteljesül rajtunk az, amit Szent Péter mond, hogy t. i. részesülünk az isteni természetben. (2. Pét. 1. 4.) Másszóval: *a Szentlélek a kegyelem által* teljesen átalakít, megváltoztat, nemesít, megszentel, vagyis *hozzáalakít az örök eszményképhez, Krisztushoz.* Ezt a Szentlélek eszközölte átalakulást a Szentlélek bennünk-lakozásának nevezzük ama jólismert igazság alapján, amely szerint Isten mindenütt ott van, ahol közvetlenül működik. (V. ö. Summa I. q. 43, a. 2. ad 2.)

A Szentlélek bennünklakozása tehát ez: Caritas=szeretet, gratia = kegyelem, vita aeterna = örökélet, vagyis Isten mibennünk.

A Szentlélek bennünklakozása a fentebb vázoltak szerint a legnagyobb kitüntetés, amiben az emberi lélek részesülhet. Valóban Donum=Dei, Isten ajándéka. Benne foglaltatik minden, amit Isten adhat: *Caritas*, a szeretet, *Gratia*, a kegyelem; *Vita Aeterna*, az öröklét.

Isten ajándékában elsősorban a *Caritast, a szeretetet* kapjuk. Felfoghatatlan valami, kimeríthetetlen gazdagság. *Megelőz*, mert Isten elméjében, azaz elgondolásában és teremtő akaratában öröktőlfogva léteztünk és ezt a létezést Isten szeretetének köszönjük. Életünk ebbe a megelőző szeretetbe van beleágyazva. Amióta kipattantunk (szikrához hasonlóan) Isten teremtő erejének teljességéből, vagyis megszülettünk, elkezdtünk létezni, ez a szeretet őrködött felettünk s irányított, hogy elvezessen az örökkévalóságba és részesítsen örök beteljesülésünkben.

A Gratia, a kegyelem, a szeretet folyománya. Átvitt értelemben azt is lehet mondani, hogy a szeretet Isten éltető és alakító ereje bennünk; életünk (a botlásokat és a gyarlóságokat kivéve) merő kegyelem (v. ö. 1. Kor. 15, 10 ; 1. Tim. 1, 14), mert ez a csodálatos isteni erő vörös fonalként fut végig létünkön és minden vonatkozásban tengelynek bizonyul. Isten ajándékában, a bennünk lakozó Szentlélekben ezt a kegyelmet kapjuk. De nemcsak ezt. *A kegyelem termékenységét* is, mert ahogy azt könyvünkben vázoljuk, a Szentlélek működése teszi a kegyelmet cselekvővé, vagyis hatékonnyá bennünk. Életünk, belekapcsolódásunk a természetfeletti életrendbe, egyszóval lelkiéletünk a bennünk=lakozó és működő isteni Lélek járása, alkotása, remekműve. Nem mi élünk, fejlődünk, cselekszünk és győzünk (lelki, természetfeletti vonatkozásban), hanem a Szentlélek bennünk. Ez a magyarázata annak, hogy a nagyok és szentek kivétel nélkül mindent Istenre vonatkoztattak vissza és minden sikereikből stb. eredő dicsőséget és elismerést Istenre hárítottak. Szent Pál volt az első, aki így cselekedett,

hiszen ő ismerte el tárgyilagosan apostoli dicsősége teljességében: «Isten kegyelméből vagyok az, ami vagyok». (I. Kor. 15, 10.)

A vita aeterna, az öröklét, Isten ajándékának, a Szentlélek bennünklakozásának végső kiteljesedése; úgyszólván apoteózisa, megdicsőülése mindannak, amit a szeretet a kegyelem erejével felépített bennünk. Szent Pál írja a Korinthusiaknak, hogy a «szeretet soha meg nem szűnik, minden elmúlik; feleslegessé válik a hit és a remény, a szeretet azonban megmarad, mert mindezek között a legnagyobb». (V. ö. I. Kor. 13, 8—13.) Ezzel azt is megmondja, hogy *az öröklét szerves egész*, amely a földi életet és az örökkévalóságot magában foglalja. A földi lét érdemszerző küzdelmeiből, vagyis az isteni szeretetnek a kegyelem erejével beteljesült építéséből (lelki életünk) sarjad az örök boldogság és megdicsőülés. A szeretet a földi létben kezdődik és az öröklétben teljesedik ki. Ez a szeretet azonban a Szentlélek. Ő megmarad nekünk az öröklétben is, az Ő tüze fűti majd az Istenlátás boldogságában szívünket és az Ő világossága növeli Istenlátásunk tartalmát, vagyis vezet be» Krisztus adományának mértéke szerint» (v. ö. Ef. 4, 7) Isten életének misztériumába, ami legfőbb és kimeríthetetlen boldogság.

«Törekedjünk a szeretetre» (I. Kor. 14, 1), írja Szent Pál, «keressük az adományokat», mondja ugyanott; keressük főleg Isten ajándékát, a Szentlelket, Kinek teljessége az öröklétben «Istennek a békéje, amely meghalad minden értelmet». (Fil. 4, 7.)

*

Donum Dei = Isten ajándéka.

Ez a Szentlélek.

Aki a kegyelemben önmagát adja, és ezáltal a lélek természetfeletti életének forrásává, fenntartójává és beteljesítőjévé válik.

Imádandó Lélek, Akinek mindent köszönünk, és Akinek hálánkat csak úgy róhatjuk le, hogy viszontajándékozzuk magunkat Neki.

A Szentlélek és az egyéniség.

sten ajándéka a Szentlélek. — Az Atya és a Fiú, Akikből ered, a megszentelő kegyelem tüzében ajándékozza nekünk, hogy teljesítse küldetését (misszióját, ahogy a hittudomány mondja), vagyis lakást vegyen bennünk és megszentelje lelkünket.

A Szentlélek elsőízben a keresztségben száll le reánk. Ezzel meg is kezdi bennünkműködését, ami azonban egyelőre még, ami a hatást illeti, *inkább az előkészület, mint a teljesség* jegyében áll.

A teljesség csak a Szentlélek szentségében, *a bérmálásban* következik be, mint az *egyéniség megszentelése* és *a lelki nagykorúság kezdete.*

A Szentlélek bennünkműködése, melynek egyes megnyilvánulásait szemléljük, voltaképen *a bérmálás szentségének tüzéből indul ki.* A bérmálással kezdődik meg az a nagy alakító és alkotó folyamat, melynek végpontja az életszentség és eszközei főleg a belénköntött erények, ajándékok és azoknak a már említett folyományai (gyümölcsök és örömök).

Mielőtt a Szentlélek bennünk végbemenő alakító működését ismertetnők, foglalkoznunk kell tehát *a bérmálás szentségével,* hogy világosan lássuk a tiszta forrást, amelyből lelkiéletünk minden ereje csörgedezik.

Meg kell még jegyeznünk, hogy e helyen csak a legszükségesebb magyarázatokra szorítkozunk, mert a bérmálás szentségének teológiája oly gazdag, hogy kimerítően csak különálló könyvben lehet méltatni.

A bérmálás, (már említettük), az *egyéniség szentsége*; missziója *kiteljesíteni* az emberben a *természetfeletti egyéniséget* (ebben bennefoglaltatik a *lelki nagykorúság* is) és beleilleszteni azt a misztikus Krisztus-testbe, Isten családjába, a keresztény közösségbe.

Ennek megértéséhez tudnunk kell, hogy *az egyéniség* az *értelmes emberi természet* (natura rationalis) *beteljesülése*. Sajátságos tulajdonsága metafizikai lényének megfelelően az *önállóság* és az önerejű cselekvés.

A keresztség az értelmes emberi természetet, vagyis a test és lélek egységét (a kegyelem által) felemeli és beleilleszti a természetfeletti életrendbe. *A bérmálás ezt a kegyelmi állapotot teljesíti ki önálló egyéniséggé.*

A bérmálás szentsége az egyéniséggel annak már említett alapvető tulajdonságait is megszenteli, vagyis *megszenteli az önállóságot és az önerejű cselekvést*, ami lényegében véve *a lelki nagykorúság megszentelése*, beleillesztése a természetfeletti életrendbe. Ebből fejlődik ki a — Szentlélek működésével — a kegyelem világának tökéletesülése és beteljesülése. Másszóval: a bérmálás megadja az egyéniségnek a természetfeletti tökéletességet az önállóságban és az önerejű cselekvésben, míg a keresztség csak lényünk természetfeletti tökéletességét okozza. Ezért a bérmálást *tűzkeresztségnek* (Csel. 1. 5., Máté 3, 11; Márk 10. 38—33; Luk. 3, 16; 12, 50) nevezzük, ellentétben a vízkeresztséggel. *A bérmálás szimbóluma a tűz*, mint a legruganyosabb mozgékonyság eleme és mint az élettevékenység természetes kiindulópontja (melegség). *A keresztség szimbóluma, a víz*, ezzel ellentétben a termékenységnek és az élet elindulásának eleme. *Schell* erre megjegyzi, hogy «míg az egyik elindítja az életet, addig a másik megerősíti azt teljességében és kifejlődésében». Ezért nevezi *Szent Ambrus* — ami egyébként összevág az ősegyház szokásával és felfogásával —

a bérmálást *a teljesség szentségének*, vagy egyszerűen teljességnek (τελείωσις, βεβαίωσις).

*

A skolasztika felfogása szerint az egyéniség «*subiectum ultimum et intimum*», minden emberi cselekvés végső és legbensőbb alanya. A Szentlélek egyéni eljövetele hozzánk, *a bérmálás : ezt az alanyt érinti és hatja át megszentelés céljából kegyelemmel*. Gyönyörűen vázolja ezt Szent Tamás: «A test életében is különös tökéletességet jelent, amikor az ember eléri életkora teljességét és a felnőtt tökéletes cselekedeteit cselekszi. Ezért van a nemzésen kívül, amelyből a testi élet fakad, még a növekedés folyamata (motus augmenti), amely az életkor teljességét eszközli. Hasonlóképen kapjuk a keresztségben (lelki újjászületés) a természetfeletti, a lelki életet, míg a bérmálás, a lelki növekedés folyamatának elindítója és fenntartója által belefejlődünk a kor teljességébe, vagyis lelkileg nagykorúvá válunk. Az ember csak nagykorúságában kezd el voltaképen cselekedni és működését másokra is kiterjeszteni, mert gyermekkorában bizonyos vonatkozásban csak önmagának él (quasi singulariter sibi ipsi vivit). *A bérmálás ennélfogva az élet munkáját és az élethivatást is megszenteli*. A keresztségben megkapjuk az erőt, hogy azt tegyük, ami az üdvösséghez szükséges, amennyiben önmagunknak élünk, a bérmálásban viszont az üdvösség ellenfelével folytatott harcra képesülünk. Az apostolok példája is ezt bizonyítja, hiszen ők a Szentlélek eljövetele előtt az utolsó vacsora termében gyülekeztek, utána pedig nem átallottak nyilvánosan fellépni és a keresztény hitet a legveszedelmesebb ellenség előtt is hirdetni. (Summa III, q. 72.) Idefűzzük Szent Tamásnak egy másik megjegyzését is, amelyből világosan kitűnik, hogy *a bérmálás szentségét a férfikor küszöbén kell felvenni :* «A természet

szándéka — úgymond —, hogy minden, ami testileg született, elérje a kor teljességét. Annál inkább szándéka Istennek mindent, amiben megvan a hozzávaló hajlam, a kor teljességéig fejleszteni. Ez azonban az ifjúság esete, amely különösképen vágyódik a tökéletesülés után» (u. o.).

Az élethivatás és a munka megszentelését illetőleg még a következő *megjegyzést* kell tennünk:

Szent Pál azokról beszél, akik «meghivattak Isten végzése értelmében, hogy szentek legyenek» (Róm. 8, 28) és részletesen vázolja az életszentségre elhivatottak lelki kifejlődését (U. o. 29—30.). A meghívás és kiválasztás eszközlője azonban a Szentlélek, mert az Ő áldott hatáskörébe tartozik mindaz, ami Isten szeretetéből és akaratából fakad, mint pl. a mi «megszentelésünk» (1. Tessz. 4, 3). Oka ennek az, hogy — mint már említettük —, a Szentlélek Isten megszemélyesült szeretete. Ő azonban nemcsak a kiválasztást eszközli, hanem a végrehajtást is, vagyis azt, amit Szent Pál az élet megszentelése alatt ért, amikor mondja, hogy a meghívottak Isten elrendelése szerint «hasonlók lesznek Fia formájához» (Róm. 8, 29.) Ezt a Krisztus-hasonlóságot, mely az életszentség lényege és egyúttal legszebb eredménye, szintén a Szentlélek alakítja. Ő az, Aki az erények és ajándékok segítségével kivési lelkünk «nyersanyagából» a krisztusi fiziognómiát, megtesz Krisztus hasonmásává és ezáltal kialakítja bennünk az Isten-hasonlóságot, mert Krisztus az Isten képmása (2. Kor. 4, 4.). Kedvessé tesz Isten előtt (2. Kor. 2, 15), mert elérjük Krisztus mértéke szerint a lelki nagykorúságot (Ef. 4, 13), melynek pecsétje az, ha Krisztus eljövetelekor, vagyis az öröklétben hasonlónak találtatunk hozzá. (V. ö. 1. Ján. 3, 2.)

Szentlélek eszközölte Krisztushasonlóságunk azonban az élethivatás és munka keretén belül érik meg. «Éljetek méltó módon ahhoz a hivatáshoz, melyet nyertetek» írja Szent Pál (Ef. 4, 1.) és ugyanott alázatosságról, szelídségről és türelemről beszél. Másszóval itt is a Szentlélek nyomára találunk, mert az Apostol felsorolta erényeket Ő önti belénk és teszi cselekvővé, hatékonnyá ajándékai által. Amellett, hogy a Szentlélek

az élethivatást és a munkát megszenteli, az az érv is bizonyít, hogy, aki a célt akarja, annak a célhoz vezető eszközöket is akarnia kell. A Krisztushasonlóság eléréséhez azonban mint keret, feltétlenül szükséges az élethivatás és munka. Ennélfogva a Szentlélek ezt is megszenteli és belevonatkoztatja önmegszentelődésünk programjába.

Szeressük tehát élethivatásunkat és legyünk állhatatosak benne (1. Kor. 7, 20), hogy a Szentlélek megszentelő működése ezen a téren is sokszorosan gyümölcsözzék és teljes sikerrel járjon.

*

Más helyen (Suppl. q. 56, a. 21) meg az Egyház anyatestében való lelki fogantatásunkkal hasonlítja össze a keresztséget, míg *a bérmálást egyéni önállóságra való születésnek* nevezi. A keresztség jegye eszerint a keresztényt a nemkereszténytől, a bérmálásé pedig a lelkileg nagykorút a gyermektől különbözteti meg. És miként a felnőtt nem válhat meg tapasztalataitól és nem fejlődhetik vissza kisdeddé, hasonlóképen a megbérmált sem mondhat le nagykorúságáról és nem válhatik ismét vezetésre szoruló gyermekké. A lelki nagykorúság ennélfogva hozzátartozik a megbérmált egyén lényéhez.

Az eddig mondottakat egy újkori hittudósnak egyházilag jóváhagyott szavaival foglaljuk össze:

«A bérmálás lényegében véve Isten szent pecsétje, mert közvetlenül az egyéniséget szenteli meg, kötelezi el az Úrnak és teszi éretté Isten közössége (a misztikus Krisztustest) számára az emberi természetet illetően a keresztséghez, a papi hivatást illetően pedig az egyházi rend szentségéhez hasonlóan. Minden, ami az egyéniséget, az ént érinti, legmélyebben behatol az emberbe, mert éppen az egyéniség az, ami mindent, ami az ember életéhez tartozik, birtokol, hord, használ és mindent irnnyít. Ha tehát *Isten közösségében* az egyéniség mint olyan tulajdonba, szolgálatba van véve és arra el van

kötelezve, azáltal az ember már lénye belső középpontjában (sic!) meg van jelölve az isteni tulajdon jegyével, ami egyúttal méltóságának, kötelességeinek és erejének is jegye . . . A tanítvány feladata a hit tananyagát magábafogadni. Erre képesíti a keresztségben kapott, a hit kegyelméből fakadó természetfeletti adottság. A hit szellemét azonban csak az a szentség gerjeszti fel, amely legbensőbben érinti az egyéniséget és a hit anyagának lelki tulajdonbavételére és feldolgozására serkent, vagyis a bérmálás. A szellem, amellyel az erényeket gyakoroljuk, mindig az egyéniségből fakad (agere est prorium supposити). Az Egyház tanítói küldetésére van bízva a hit számára megadni a tananyagot, a lelki szükségleteknek megfelelően pedig közvetíteni a kegyelmi eszközöket; az éltető szellem viszont, amellyel mindez történik, nem az egyházi hivatal méltóságából és a vele járó felhatalmazásból ered, hanem az egyéniségből, amely ezt a hivatalt viseli, vagyis a kegyelem azon szelleméből, amely az egyéniséget betölti és élteti. Krisztus katonájának, a megbérmáltnak (akár pap, akár világi az illető) dolga, a kapottakat nemcsak készségesen elfogadni, hanem egész egyéniségével erélyesen küzdeni Királyának, Krisztusnak országáért. Az egyéniséget a Szentlélek éppen e célból árasztja el és hatja át erejével. A próféta küldetésének célja volt a vallás szellemének érvényesülést szerezni. Hasonlóan hat a bérmálás is, mely Joel jövendölése szerint Isten népét a prófétai küldetés szent szellemével ajándékozza meg. Az Krisztus országában kötelező harcias szellem megkívánja az egyéniség minden irányban való kifejlődését a prófétákhoz hasonlóan, akik élharcosai voltak Isten uralmának. Zelo zelatus sum pro Dómino Deo exercituum. (Schell Kath. Dogmatik. III. 509—10.)

*

Az eddig mondottakkal *a tárgynak csak egyik oldalát* világítottuk meg. Van még egy másik is, amellyel a tökéletes tájékozottság kedvéért szintén foglalkoznunk kell.

Tudjuk, hogy *az ember*, aki önéletű egyéniség, vagy

fejlődés útján azzá válik, ugyanakkor tagja *a keresztény közösségnek*, vagyis Krisztus misztikus testének. *Az önállóság és nagykorúság határvonalát* ennélfogva *Krisztus Egyháza vonja meg*. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az Egyház az egyéniség sokat hangoztatott függetlenségét, nagykorúságát kerülő úton ismét felfüggeszti és a megbérmáltat a gyakorlatban a gyermekkor függőségében akarja megtartani. *Egyéniség és közösség természetüknél fogva ellentétben állnak egymással*. Azonban nem abban az értelemben, hogy kölcsönösen kizárják, hanem abban, hogy kölcsönösen feltételezik és elősegítik egymást. A kettő tehát poláris ellentétben van és *mind az egyed, mind a közösség csak az ebből származó feszültségben találja meg tökéletesülését*. Az ember élete egyébként is a poláris ellentétekből eredő feszültségre van alapozva és a kegyelem mit sem változtat e természetadta állapoton.

Az említett feszültséget az emberi egyéniség és a misztikus Krisztustest között a közösség mélységes meglátása és megértése oldja fel és vezeti le bennünk, amivel már meg is szünteti a természetes ellentétet a lelki nagykorúság és az egyházi irányításnak való alárendeltség között.

Remek megoldás ez, melynek a gyakorlatban nagy horderejű jelentősége van. Már régen túl vagyunk azon, hogy miként a liberális felfogás idejében divat volt, lelkiismeretlenül kihasználjuk a szabadság és tekintély (hatalom) között fennálló ellentétet. Éppen eleget láttuk és saját magunkon is tapasztaltuk, hogy mi a szabadság ellenpólusa, a törvényes hatalomból eredő lekötöttség nélkül, és tudjuk, hogy ez csak bomláshoz, despotizmushoz, tehát a szabadság gyakorlati megszűnéséhez vezet. Régen beláttuk azonban azt is, hogy a tekintélyben gyökerező vezetésnek is szüksége van aktív ellenpólusra és ez a tagok erősen egyéni szabadsága. Ha e pólus hiányzik, akkor a tagok egyéni, kegyelemvezette élete a tapasztalat szerint a

korlátozás, sőt az elnyomatás veszélyébe kerül. A két pólus megtermékenyítő feszültsége ebből az egymáshozrendeltségből, egymásértvalóságból ered. Eszerint nem azt mondjuk, hogy tekintély *vagy* szabadság, hanem azt, hogy tekintély *és* szabadság; másszóval: erre a kettősségre és az azt követő termékeny feszültségre alapozzuk az életet. Mindent összegezve: az erős központi tekintély megkívánja az époly erős és kifejlett egyéni szabadságot és fordítva. Ez feltétlen szükséges ahhoz, hogy mind az egyénben, mind a közösségben kifejlődjék az élet egészséges termékenysége.

*

Az egyéniséggel és a közösséggel kapcsolatosan még a következő megjegyzésünk van :

Az egyéniség feladata kiteljesíteni magában (a Szentlélek működése alapján), egyéni természetével és a kegyelmi ajándékokkal kapott adottságait; másszóval: *elérni tulajdon tökéletességét.*

Az elérendő tökéletesség teljesen egyéni. A Szentlélek műtermében nincsenek sablónok, tucatáruk; Isten csak egyedülálló műremekeket alkot. Ily egyedülálló műremekké válunk, ha a kegyelem ösztönzésének engedünk és kifejlesztjük magunkban, saját ütemünknek, temperamentumunknak megfelelően mindazt, amire különösképen hajlamot és képességet érzünk. Az egyéniség teljes kibontakozása megkívánja még, hogy e kifinomult adottságokat a Szentlélek valóban egyéni sugallatai szerint életfeladatunk és életmunkánk megvalósításához teljes mértékben felhasználjuk. A kettő: az egyéni adottságok és az egyéni életkörülmények (hivatás, környezet stb.) kölcsönösen hatnak egymásra. Az adottságok felhasználása beteljesíti az élethivatást, míg az utóbbi finomítja, tökéletesíti, ruganyossá teszi és fokozza hatékonyságukban az egyéni adottságokat. Ezen reciprocitás, vagyis kölcsönhatás érleli ki és teljesíti be az egyéniséget.

A kiforrott és kiteljesedett egyéniségnek feltétlen bele kell illeszkednie a közösségbe, mert beteljesülését csakis a közös-

ségben és a közösség által éri el. Ez egyébként veleje a misztikus Krisztustestről szóló tanításnak (V. ö. 1. Kor. 10, 12.). *Az egyéniség célja* önnön beteljesülésén kívül *a közösség szolgálata*, vagyis hozzá kell járulnia annak teljességéhez. Ezt a célt éppen azzal szolgálja, hogy egyéniség, vagyis az, aki: olyan, amilyen. A közösségben szükségszerűen érvényesülő színes sokféleség, ami lényegesen hozzátartozik annak természetéhez, alkatához, éppen a sokféle egyéniségnek a közösségben betöltött szerepétől függ. Legjobban a német szállóige fejezi ezt ki: «Einer für alle und alle für einen» = az egyed a közösségért és a közösség az egyedért.

A közösség viszont keret és talaj az egyed, vagyis egyéniség számára. Másszóval: feladata abban áll, hogy minden rendelkezésre álló eszközzel előmozdítsa az egyéniség kiteljesedését. Teszi ezt főleg azáltal, hogy munkateret, érvényesülési lehetőséget nyujt, a kibontakozást elősegíti, közszellemről és környezetről gondoskodik és minden segítséget megad, ami az egyed egyéni életkörülményei folytán szükségessé válik. A közösség sohasem lehet öncél, hanem mindig az egyedek szolgálatában áll, amennyiben előmozdítja az egyén életét és azt összhangba hozza a többi egyedekkel, vagyis fenntartja a szükséges rendet és egymás mellé rendeli a különböző érdekeket.

A gyakorlatban végtelenül fontos az, hogy el tudjunk helyezkedni a számunkra Istentől rendelt közösségben és általa megtaláljuk egyéni beteljesülésünket.

A bérmálás szentsége eszközölte *lelki nagykorúság* a mondottak szerint egyáltalán nem vonja az egyházi tekintély korlátozását vagy csökkenését maga után; ellenkezőleg: *a misztikus Krisztustest éppen benne találja meg eleven tagozatának tökéletességét.*

Az egyházi tekintély és a kormányzó hatalom célja és küldetése abban áll, hogy lelkiismeretesen szorgalmazza a közösség és annak keretén belül az egyed lelki javát. Ez azonban a gyakorlatban az egyed önéletének és lelki

nagykorúságának kiteljesedését jelenti a közösségben. Másszóval: a lelki és erkölcsi erőket bölcs kormányzat útján úgy kell kifejleszteni, hogy a közösség kiteljesüléséhez és beteljesüléséhez minden egyed legsajátabb és legjobb teljesítményével hozzá járulhasson. Miután a Szentlélek az egyéniséget benső létében megszentelte (a bérmálás által), világos, hogy az egyed (a megbérmált) nem lehet a kormányzóhatalom vak eszköze — ezzel sem az egyed, sem a kormányzó hatalom nem nyerne, — hanem olyan nagykorú tagjává válik az Egyháznak, aki a keresztény közösség keretén belül személyes felelősségtudatból és szabad elhatározásból teljesíti feladatát. Elvégre is a közösségnek köszöni (a bérmálás szentségét tőle kapta) lelki nagykorúságát. Érthető és méltányos tehát, hogy ezt is, és főleg ezt, a misztikus Krisztus-test, a közösség szolgálatába állítja.

A célszerű katonai nevelés is abban csúcsosodik ki, hogy a katonát minden fegyelem és engedelmesség mellett a veszélyes pillanat megkívánta, a központi vezetés szellemének megfelelő önálló döntésre, határozatra képesítse. Ez az elv hatványozott fokban érvényesül az Egyházban, amelynek élete főleg a hívek lelkiismeretén alapszik és amely csak a lelkiismereten keresztül kormányoz. A katolikus hittudósok egyöntetűen azt a nézetet vallják, hogy *az erkölcsi cselekvés legfelsőbb zsinórmértéke a lelkiismeret*. Mindenki köteles aszerint cselekedni, amit a lelkiismeret parancsol, vagy tilt. Elvégre a lelkiismeret közvetíti az egyednek Isten akaratát és határozza meg alkalmazási módját az egyes előforduló esetekben. Ezért alapelv, hogy objektív törvények csak a lelkiismereten át kötelezneknek. (V. ö. Summa I—II., q. 19; de Verit. q. 17; Quodl. 3, a. 27, továbbá Dict. Cath. III. I. p.)

*

A lelki nagykorúság velejárója a lelkiismeretet terhelő roppant felelősség. *Gyakorlati szempontból* tudnunk kell, hogy a lelki nagykorúság vagy érettség *teljes értékű cselekvésre és magatartásra képesít.* Ezzel a képességgel arányos a felelősség is, mert adományozója (Isten a Szentlélek által) számonkéri tőlünk a módját annak, hogy a képességet hogyan és mire használtuk fel. E felelősségből kifolyólag szükségünk van egy bizonyos *ellenőrző szervre,* amely idejében jelzi a veszélyeket, figyelmeztet az elkövetett hibákra és a mellőzhetetlen jóvátételre serkent; másszóval megőriz a helyes úton és lelki nagykorúságunknak megfelelő magatartásra késztet. Ez a lelki ellenőrző szerv a lelkiismeret, amelyben feltétlen meg kell bíznunk (v. ö. Sir. 32, 27), mert *a Szentlélek vezeti* (v. ö. Rom. 9, 1) és amelyet tisztán kell megőriznünk (1. Tim. 1, 19.).

A lelkiismeret nevelésére ennélfogva nagy súlyt kell fektetnünk. Ezt azáltal tesszük, hogy mindig hallgatunk lelkiismeretünk szavára (nem fojtjuk el tudatosan), nem cselekszünk hozzájárulása (megkérdezése) nélkül, és szert teszünk azon ismeretekre, amelyek nélkül nem tudunk eligazodni a kötelességteljesítés és életalakítás bonyolult terén. A szerzett és szükséges ismeretek (erkölcsi törvények, tilalmak, alapelvek stb.) beleszivárognak a lelkiismeretbe, hogy az irányító világosság szerepét játsszák. Ez az «átszivárgás» idővel, főleg a gyakorlat útján, annyira tökéletesül, hogy az alapelvek stb. azonosulnak a lelkiismerettel, vagyis a lelkiismeret megfellebbezhetetlen törvényévé válnak. Igy lesz a lelkiismeretből Isten keze, a Szentléleknek bennünk működő orgánuma.

A lelkiismeret a Szentlélek vezetése alatt áll, amint azt a kinyilatkoztatás alapján már említettük. A Szentlélek az erények és ajándékok által működik a lélekben. A lelkiismeret, főleg, ha már kifinomult, ellenőrzi, hogy hogyan és miként működünk közre a Szentlélekkel, vagyis mennyiben gyakoroljuk az ajándékok által cselekvővé tett erényeket. Ezt úgy is lehet mondani, hogy a lelkiéletet mozgásban tartó és megtermékenyítő ajándékok, mint a Szentlélek működésének egyik leghatékonyabb eszköze, a lelkiismeretre is hatnak és arra késztetik, hogy serkentő hatásával elősegítse bennünk a

hatékonnyá, cselekvővé tett erények gyakorlatát és ezzel is tökéletesítse együttműködésünket a Szentlélekkel.

*

A Szentlélek a bérmálásban az élet erkölcsi irányítóját, *a lelkiismeretet nagykorúsítja*. A lelkiismeret nagykorúságának teljessége azonban nem okozza és nem okozhat fegyelmi lazulást az Egyházban, mert az általa nagykorúvá vált egyed ugyanolyan mértékben részesült a szentség eszközölte megszentelésben és ugyanolyan mértékben van elhivatva Isten országának felépítésében résztvenni, mint maga a kormányzó hatalom. Bérmálás és egyházi rend két különböző célra rendelt szentség. Azonban ugyanattól az egy Úrtól ered és egymást kölcsönösen kiegészítve ugyanannak az egy közösségnek: Isten országának érdekét szolgálja.

Századunkban, melynek egyik legértékesebb vallásos alkotása az *Actio Catholica*, nem lehet eléggé hangoztatni és kidomborítani, hogy a hívek (az imént vázolt értelemben) nagykorú tagjai Egyházunknak és hogy ezek éppen nagykorúságukat a köszönik Szentléleknek. Az önálló cselekvésre képesek, akik a misztikus Krisztus-test szerves életét egyéni kezdeményezésekkel gazdagítják, majd csak akkor jelentkeznek és vállalnak önszántukból munkát, ha *a laikus ember hivatása az Egyházban őszintébb és általánosabb elismerésben részesül*. (V. ö. Wimmer A. O. S. M.: Legyünk világi apostolok. Budapest, 1942. Szociális Missziótársulat kiadása.) Ennek a munkának természetesen zökkenő nélkül kell beleolvadnia az Egyház szigorúan hierarchikus rendjébe, mert csak ezen feltétel mellett válhatik gyümölcsözővé. Ezért nagykorúsítja a Szentlélek a lelkiismeretet és állítja bele az egyéniséget a közösségbe!

Az Egyház tanítóhivatalának van egyszer s minden-

korra fenntartva a kinyilatkoztatást megőrizni és a megmásíthatatlan erkölcsi törvények felett őrködni. Az általános irányelveket egyes esetekre alkalmazni az egyéni lelkiismeret feladata, aminek keresztülviteléhez azonban szüksége van a teljes nagykorúságra. *Az erkölcsi parancsok* a különböző körülményeknek megfelelő *teljesítése itt és ma* nem mechanikus, vagy szillogisztikus valami. Sokkal több ennél: *az egyed egyéni elhatározásából, döntéséből fakadó teremtő alkotás az erkölcsi életrend keretén belül.* Az egyed erre a célra kapta Istentől a tudást, továbbá a lelkiismeretet soha meg nem szűnő és senki által nem helyettesíthető felelősségével, végül a Szentlélek megszentelő erejét.

A lelkiismeretnek azonban — és ez az érem másik oldala — feltétlen szüksége van felvilágosításra (az arra elhivatott tekintély részéről), tanításra és vezetésre, hacsak nem akarjuk, hogy számtalanszor tévútra jusson. Az Egyház vezetői erre a célra kapják az egyházi rendben (a pappá és püspökké szentelés által) a szentségi kegyelmet. Hivatásuk a Szentlélekben nagykorúvá váltakat a Szentlélek erejével vezetni és irányítani.

Ennélfogva *tekintély és egyéniség a bérmálásban egymásra találnak,* hogy a poláris ellentétekből eredő feszültséggel lendületben tartsanak, lelkiismeretes munkára késztessenek és előmozdítsák lelkünkben Isten országa beteljesülését.

*

Isten ajándéka, a *Szentlélek egyéniségeket* nevel a közösségnek és ekként eszközli a *dús színpompában tündöklő sokféleséget* (egyének) az osztatlan egységben (misztikus Krisztus-test).

Kiválasztottjait, kedveltjeit a Szentlélek csodálatos úton vezeti. Erre lépünk most, midőn törekszünk belepillantani a lélek mélységébe és követni az ott működő, remekművet *alkotó művészt, az isteni Lelket.*

A lélek csodálatos világa.

Szent Pál a rómaiaknak írt levelében Krisztus kegyelmét és békéjét kívánja híveinek (V. ö. Róm. 1, 7.). Feltűnő, hogy üdvözlő szavaiban hivatkozik az Atyára és a Fiúra, de nem említi a Szentlelket. Ennek magyarázatát az élesszemű Aquinói Szent Tamás adja meg (Com. in Rom. cap. 1. lect. 4.). Szerinte az apostol azért nem említi a harmadik isteni Személyt, mert legértékesebb adományairól: a kegyelemről és a békéről beszél. *Jézus Krisztus kegyelme a Szentlélek ajándékainak forrása, békéje pedig azok célpontja és kicsendülése.*

Meg kell jegyeznünk, hogy *nem minden kegyelem* a szó szoros értelmében vett *ajándék*. Ha az ajándék értelme az, hogy a megajándékozott az ajándék birtokában boldog legyen és azt élvezze, akkor a megsegítő kegyelmet, amelyben csak átmenetileg részesülünk, nem nevezhetjük ajándéknak. A szó szoros értelmében *csak a megszentelő* kegyelem ajándék, mert azt nemcsak átmenetileg, hanem *(Isten részéről)* véglegesen kapjuk *(részünkről azért nem végleges, mert hűtlenné válhatunk a kegyelemhez, vagyis bűn által elveszíthetjük azt)* és mert már most megadja az Istennel egyesült élet örömét és boldogságát.

Ez a kegyelem azonban nincs egyedül. *Sok* más természetfeletti *ajándékkal* jár, éspedig (az előző részben már felsoroltuk): a belénköntött isteni és erkölcsi erényekkel, továbbá a Szentlélek ajándékaival és azoknak kiteljesedésével a Szentlélek gyümölcseiben és örömeiben.

A kegyelemből forrásozó, egymásbakapcsolódó, egymást kiegészítő és megsegítő *erények, ajándékok, gyümölcsök és örömök* színes, mozgalmas és tökéletes *egészet képeznek. Ezt nevezzük a lélek csodálatos világának.* Ahhoz azonban, hogy ezt megértsük, bele kell pillantanunk a lélek természetfeletti alkatába (egyes hittudósok képlettel élnek és a lélek természetfeletti «organizmusáról» beszélnek) és meg kell keresnünk az összefüggést a természetes pszichológia és a lélek természetfeletti élete között.

*

A modern élet egyik sajnálatos *k ó r t ü n e t e* az «*effusio ad extra*», ahogy a középkor aszkétái és lelki mesterei az elvilágiasodást, ellaposodást, a kifelé fordultságot és a szétjellemszóródottságot (ellentétben az összeszedettséggel) nevezték. Ez az állapot azzal a következménnyel jár, hogy elveszítjük a belső finomérzéket, amely nélkül nem lehet megismerni és megfigyelni a kegyelem és a bennünk működő Szentlélek világának kibontakozását. Ezen adottság és a velejáró éleslátás nélkül észre sem vesszük azt a sok csodálatos erőt és értéket, amellyel Isten az emberi lelket gazdagította. Másszóval: ilyen állapotban hiába foglalkozunk az emberi lélekkel és hiába próbálunk belepillantani csodálatos világába.

Ismét *éleslátóvá és finomhallóvá* kell válnunk. Vissza kell szereznünk az elvesztett vagy elsatnyult lelki finomérzéket. Ez a modern, *komoly lelkiélet egyik legsürgősebb követelménye*, különben nem veszünk tudomást a Lélek «fuvásáról», elapadnak a kegyelemforrások és fokozatosan törmelékké málik az, amit a «Szentlélek építésének» is nevezhetünk.

Egy kiváló teológus (dr. R. Graber) nagyon helyesen azt a megjegyzést teszi, hogy mit használ a Szentháromság titkát fejtegetni, ha nem ismerjük és tapasztaljuk a Szentháromság hatását! Ehhez még azt is hozzáfűzi, hogy a korunk elismerésreméltó megmozdulásai, elindulásai, mint a liturgikus mozgalom, az Actio Catholica stb. nem sokat használnak addig, amíg nem tudjuk, hogy milyen természetfeletti erőket kell újjáélesztenünk bennünk és hogy ezek mire képesek!

A középkor nagy és hozzáértő mestere volt a természetfeletti pszichológiának. Ha mi, a XX. század értelmisége arra hivatkozunk, hogy e sokat vitatott korszak mennyire maradi volt a természetes erők alkalmazásában, akkor ugyanazzal a tárgyilagossággal azt is el kell ismernünk, hogy a lélek természetfeletti adottságai ismeretének és felhasználásának síkján viszont oly bámulatos eredményt ért el, amely a huszadik század jóratörekvő emberének is eszménye kell, hogy legyen. Bonnefoy írja (Graber idézi): «Tudom, hogy ma már nincs teológus, aki a lélek természetfeletti alkatát oly tökéletesen megérti, mint pl. Nagy Szent Albert, vagy Halesi Sándor, aki a léleknek 33 (tekintélyes szám!) természetfeletti képességet (hét erényt, hét ajándékot, hét boldogságot és a Szentlélek tizenkét gyümölcsét) tulajdonít.»

Túlzásba természetesen ezt sem szabad vinni. A lelkiekben feltétlen kerülni kell a mechanizálást és az egészségtelen szétforgácsolást (specializálást), különösen manapság, amikor mindenki az egészet akarja és az egészre törekszik.

Azon fáradozzunk tehát — könyvünk is azt a célt szolgálja —, hogy számunkra *a lélek természetfeletti világa ne legyen többé kusza, zavaros és áttekintethetetlen.* Ellenkezőleg: érezzük és lássuk meg benne Isten mindent elrendező Lelkének művét, illeszkedjünk bele az isteni rendbe és *fedezzük fel magunkban a Szentlélek csodáit.*

A Szentlélek csodáit felfedezni a lélekben annyit tesz, hogy

1. Kiküszöböljük a legnagyobb akadályt; az elvilágiasodott és elanyagiasodott szellemből fakadó felületességet.

2. A gyakorlatban ezt úgy valósíthatjuk meg, hogy a lelkiekre összpontosítjuk figyelmünket, erőnket és minden képességünket, másszóval: a mindennapban — és főleg abban, mert azt hanyagoljuk el a legjobban — a hangsúlyt a lelki értékek ápolására és érvényesítésére fektetjük.

3. Foglalkozzunk sokat a lélekkel, hogy alaposan megismerjük és kiismerjük magunkat benne. Ezt a célt szolgálja elsősorban az elmélkedés és a rendszeres lelkiismeretvizsgálat. Mindkettő által önismeretre teszünk szert, ami a lélek gyakorlati ismeretében rendkívül fontos szerepet tölt be. Ezt a célt szolgálja továbbá a lélek alkatának rendszeres tanulmányozása. Aki csak teheti, foglalkozzék a lélekkel tudományos alapon. Ha ez nem lehetséges, tanulmányozzon valami népszerű aszkétikus művet, ami szintén elősegíti a lélek kielégítő gyakorlati ismeretét.

*

A lélek titokzatos szentélyébe nyíló ajtó fölé talán a középkori hittudósok egyik legvilágosabb és legtermékenyebb axiómáját írhatjuk: *gratia supponit et perficit naturam = a kegyelem feltételezi és tökéletesíti a természetet*, mert az ezen szavakban kifejezett igazság kiinduló-pont a lélek belső alkatának megismeréséhez. Ezt az igazságot vesszük alapul, amikor megállapítjuk, hogy *az ember természete az értelemben csúcsosodik ki*. Ez különbözteti meg az alárendelt lényektől, vagyis az, hogy megismerésre, és a megismerés alapján az akarat elhatározásra, másszóval: döntésre képes. *Az értelem* (ratio, Szent Ágoston szerint: mens) megmozgató *erő*. (principium movens, Summa I—II, q. 9. a. 4. és 6.) Mint ilyen, szintén a legfelsőbb irányító (megmozgató) erőnek, vagyis Istennek van alávetve, azonban sem többé, sem kevésbbé, mint ahogyan Isten, a legfelsőbb ok, minden teremtett lényt irányít, és megadja a természetének megfelelő hatékonyságot (agere = cselekvőképesség. U. o. q. 109 a. 1. e.). Bebizonyult tehát az, hogy habár az értelmet a fentebb vázolt módon Isten mozgatja (irányítja), az embernek legfelsőbb benső irányítója mégis (Isten a legfelsőbb *külső*, az emberre kívülről ható megmozgató erő) az értelem.

Az eddig mondottak magától értetődően csak a ter-

mészetes életrendre vonatkoznak. *A természetfeletti életrendben*, amelybe Isten az emberi teremtményt jóságból felvette, még egy megmozgató erő (principium movens) szerepel: *a kegyelem*, amelyet szeretetnek is mondunk. Kívülről hat ugyan az emberre, mert közvetlenül Istentől jön, mégis mint járulék (accidens) egyesül a lélekkel. Kvalitás, melynek viselője a lélek. Paradoxonnak tetszik, mégis úgy van, hogy a kegyelem isteni életben részesíti az embert, amennyiben a lélekkel való egyesülése által hozzáalázza magát az emberhez, vagyis azonosítja magát vele. Ebből következik, hogy a kegyelemből fakadó (segítségével végzett) cselekedetek, a *mi* cselekedeteink, annak ellenére, hogy Isten megmozgató tevékenysége a természetfeletti életrendben sokkal erősebben érvényesül, mint a természetesben. Ennélfogva minden, amit kegyelem erejével végzünk, *saját* cselekedetünknek számít és gyarapítja érdemünket.

A természetes és természetfeletti életrend mozgató erőinek: az értelemnek és a kegyelemnek párhuzamából következik a természetes és természetfeletti képességek és tulajdonságok párhuzama, mert Szent Tamás szerint «nem fogadható el, hogy Isten kevésbbé törődjék azokkal, akiket természetfeletti életre hívott meg, mint azokkal, akiknek csupán természetes jót (boldogságot és beteljesülést) szánt». (U. o. q. 110, a. 2.)

A természetes életrendben több képesség érvényesül: az ember lelki (pszichikai) természetéből forrásoznak a *megismerés (értelem) és az akarat* képességei; a pszichikai és az organikus (szerves) természet egyesüléséből erednek a külső és belső érzékek, az *érzékek világa*, továbbá mindaz, *ami az ember animális életével összefügg*. Ezekből a képességekből, vagy egyesekből, vagy többek összeműködéséből keletkeznek *a szerzett erények*, amelyek nem születnek velünk és amelyeknek birtokában csak a

cselekedetek megismétlése (vagyis a gyakorlat) által jutunk. *A szerzett erények a természetes életrend síkján mozognak*, mert csak a természetes jót, szépet és nemeset keresik. Magától értetődik, hogy a törekvő ember ezen a téren szép eredményt érhet el, vagyis sokra viheti a csupán természetes erkölcs terén (ellentétben a természetfelettivel). Az élet gazdag illusztrációval szolgál erre. Nem ritkán találkozunk olyan egyénekkel, akikben mindaz a jó és érték, amivel Isten az emberi természetet megajándékozta, tökéletesen kibontakozott. Szerencsés emberek, de csak részben. Lehiggadtan, kiforrottan, nagyvonalúan és napsugaras lelkülettel járják az élet útjait. Ennyiben szerencsések. Magasabb vágyaik, tüzesebb ambícióik azonban nincsenek: önmagukban látják egyéniségük beteljesülését. Ennyiben szerencsétlenek, mert nem emelkednek önmaguk fölé és mereven elzárkóznak a természetfeletti világrend korlátlan lehetőségei elől.

A szerzett erényeket (virtutes acquisitae) általában értelmiekre és erkölcsiekre tagozzuk. Az értelmi erények közül az elvont dolgokra (spekulatív) vonatkozóak: mint a *belátás*, a *tudás* és a *bölcseség*, az igazság megismerésére szolgálnak, míg a gyakorlatiak (praxis) mint pld. az *okosság* és *művészi hajlam*, az élet gyakorlati (praktikus) feladataira adattak. Az okosság erénye ezenkívül az igazságosság, mértékletesség és erő erényével egyetemben a sarkalatos erényekhez is tartozik. Az említetteken kívül még — amint látni fogjuk — sok más szerzett erény is szerepel a lélek életében, mint pl. a *vallásosság* (igazságosság Istennel szemben), *nagylelkűség*, *hosszútűrés*, *állhatatosság*, *tisztaság*, *szelídség*, *szerénység és alázatosság*.

Az eddig tárgyalt erények azonban lényegesen *megkülönböztetendők a természetfeletti, Isten által belénköntött erényektől*. Szent Tamás szerint pl. a vágyak külön-

böző irányítást kapnak aszerint, ahogy csak az emberi értelem kormányozza, vagy pedig közvetlenül a kegyelem által Isten vezeti őket. Ha a mértéktartást vesszük például, akkor a következő képet nyerjük: Az értelem csak arra figyelmeztet, hogy egészségünkre való tekintettel mértékletesnek kell lennünk. Az isteni törvény ezzel szemben megkívánja, hogy (Szent Pál szavait használjuk) az ember fegyelmezze és rendbentartsa testét a mértékletesség által. A természetfeletti, az isteni törvényben gyökerező erkölcsi rend ugyanis ahhoz tartja magát, amit az értelem saját erejéből nem ismerhet, amit azonban a hit tanít, pl. az ősbűnről, személyes vétkeinkről és következményeikről, természetfeletti életcélunk végtelen magasságáról és arról, hogy kötelesek vagyunk Istent, a kegyelem szerzőjét, mindenek felett szeretni, önmagunkat legyőzni, hogy őszintén kövessük Krisztust, isteni Megváltónkat. (Idézi: Garrigou-Lagrange: Mystik und Christliche Vollendung. Augsburg, 1927.)

Szent Tamás e tanításával máris *természetfeletti síkra léptünk*, ahol a természetes, gyakorlat által szerzett erények rendszerével párhuzamos helyzetet találunk (ami csak a fentebb idézett axiomát igazolja, hogy a kegyelem beteljesíti és megszenteli a természetes életrendet). Itt is két csoport szerepel. Az ember pszichikai természetére és kettős képességére: az értelemre és az akaratra hatnak a megszentelő kegyelemből eredő isteni erények, *a hit, a remény és a szeretet*. Gondoskodva van a természetes életrenddel párhuzamosan a lelki (pszichikai) és a testi (organikus) vonatkozások összeolvadásából származó szükségletekről is, hiszen a kegyelem sem működik a léleken kívül, hanem benne lakozik és egybeforr az emberi természettel (miként a természetes életrendben: a lélek sem működik a testen kívül, hanem benne és vele összeforrva). A kegyelem és az emberi természet eme egyesüléséből

erednek a természetfeletti *erkölcsi erények*, amelyek az isteni erényekkel ellentétesen nem részesítenek isteni életben, hanem a kegyelmet befogadó alany egyéni életét szentelik meg képességeiben és azon hajlamaiban, amelyek érzéki tehetségeit nemesítik és tökéletesítik.

A párhuzam a természetes és természetfeletti világrend között itt véget ér, mert a természetes világrendben ennél több már nincsen. A természetfelettiben viszont van több is. *A kegyelmet és az általa belénköntött erények rendszerét még egy másik rendszer egészíti ki*, amely annyira természetfeletti, hogy a lélek természetes alkatában hozzá hasonlíthatót nem találunk. Ez a rendszer a *Szentlélek hét ajándéka*, amelyben az isteni bennünkműködés harmadik megnyilvánulását kell látnunk. (Első a kegyelem, második a belénköntött erények.) Isten ebben a harmadik módban oly erősen hat reánk, hogy az emberi együttműködés teljesen háttérbe szorul: az ajándékok által Isten működik és vonja magához a lelket. Az ember teendője, hogy Istenre hallgat, vezetteti és szinte ösztönszerűleg ráhagyja magát a benne működő Szentlélekre (Summa, I—II. q. 68, a. 2.).

*

Mielőtt egy lépéssel tovább mennénk, a következő kérdésre kell felelnünk: *Mi szükség van a kegyelem és a belőle forrásozó erények* rendszerének kiegészítésére egy új, szinte azt mondhatnók, pótrendszerre, vagyis mi szükség van *a Szentlélek hét ajándékára*? Nem elegendő Isten bennünkműködéséhez az alaprendszer? Szent Tamás meglepő választ ad. Az ember önerejéből sokkal tökéletesebben magáévá teheti a lélek természetes képességeit (szószerint: felszerelését), mint a természetfelettieket. Szent Tamás ezen éleseszű és tökéletesen indokolt megjegyzését rögtön megértjük, mihelyt tisztázzuk a természetfeletti fogalmát. A természetfeletti az isteni, a vég-

telen, amelyet egy véges lény, mint a lélek, még akkor sem tud egészen magábafogadni és kimeríteni, ha a kegyelem beleillesztette a természetfeletti életrendbe. Ezzel szemben az ember természetes életcélját mint a természete által adott és abban bennefoglalt dolgot elérheti. «Istent (e földön) csak tökéletlen módon ismerjük és szeretjük», jegyzi meg Szent Tamás, ami egyébként pontosan összevág Szent Pál mondásával (V. ö. I. Kor. 13. 9.). Világos, hogy olyan természetfeletti képesítőerőre van szükség, amelynek segítségével a lélek természetfeletti képességeit is magáévá teheti, vagyis élhet velük. Ez az erőforrás az említett «pótrendszer», a Szentlélek hét ajándéka.

Ha egyáltalán van *tragikum a keresztény életben*, akkor most rátapintottunk. Mert ez valóban az. A pogány ember már földi életében eléri (legalábbis elérheti) célját, míg a keresztény ember mindig csak útban van a cél felé. A pogány ember tökéletesen kifejlesztheti adottságait, míg a keresztény ember életében sohasem következik be az a pillanat, amikor elmondhatja, hogy hite, szeretete tökéletes, és hogy már elérte az erkölcsi élet legfelsőbb magaslatát. Bármennyit ért is el az életben, ami a lélek nevelését illeti, mindig marad egy bizonyos «több» — hiszen természetfeletti síkon mozgunk —, amit eddig még nem ért el, és amit a közeljövőben törekszik elérni. Vajjon nem ebből következhetik-e néha az a bizonyos «alacsonyabbrendűség» a világ fiaival szemben, vagyis a tény, hogy a keresztény ember természetfeletti beállítása a világ csupán természetes gondolkodásával szemben gyakran hátrányt jelent? Itt mindenesetre azzal találjuk magunkat szemben, amit túlzás nélkül nevezhetünk «*a véges emberi természet törékeny edényébe szorított végtelen*» tragikumának.

Ha azonban — hiszen ebbe nem nyugodhatunk bele — mélyebben behatolunk e tragikum lényegébe, rádöb-

benünk, hogy voltaképen mégsem az. Nem, mert a tragikumnak mondott tökéletlen, mindig csak részleges beteljesülés heves vágyakozást gyümölcsözik, amivel csak fűti, áttüzesíti a keresztény életet és kifejleszti benső dinamikáját, roppant feszítő, lendítő és hajtóerejét. Ugyanakkor egyenesen elkerüli az öntelt pogány megelégedettséget és büszke felfuvalkodottságot. Ehelyett — amitől igen sok függ — megmarad a teremtményhez illő szerény magatartásában, vagyis kitartó vággyal és segítséget várva Isten felé fordul abban a meggyőződésben, hogy szeretetében irgalmat gyakorol és magához vonzza. A tények bizonyítják, hogy várakozása nem meddő és céltalan. Isten valóban kézenfogja és magához vonzza a Szentlélek hét ajándéka által. Azzal, hogy a lélekben maga Isten cselekszik és működik, a természetfeletti életrendnek, vagyis a keresztény életnek imént fájlalt és tragikusnak mondott «mínusza», vagyis hátránya ki van küszöbölve. Most, hogy a kegyelem és az erények rendszerét a hét ajándék kiegészíti, a lélek természetfeletti alkata már nem torzó, vagyis csonk, mert beteljesült az, amit Szent Tamás «Connaturalitas et unio ad divina»-nak nevez és ami lényegében a «két természet» (isteni és emberi) egymáshoz egyenlítése által (e csodát az ajándékok művelik a lélekben) bekövetkező egyesülés Istennel». (U. o. q. 68. a. 4.) Szent Tamás szerint a hét ajándék, (miután a kegyelem és a belénköntött erények természetfeletti síkra emeltek,) megadja az erőt, hogy necsak emberi lépésben haladjunk előre, hanem a természetfeletti méreteknek, igényeknek és lehetőségeknek megfelelően fejlődjünk és «merészívelésű repülésben» közeledjünk az Úrhoz, Beteljesülésünkhöz. Ebbe egyébként a kegyelem-megmozgatta érzelem is hozzászólhat annak szavával, aki így imádkozott: «Örökkévaló Isten, engedd, hogy dalod legyek». Hasonlóképen beszél Nazianzi Szent Gergely, aki azt mondja,

hogy «Hangszer vagyunk, amelyen a Szentlélek játszik». «Instrumentum musicum a Spiritu pulsatum, divinamque gloriam et potentiam canens.» Ezt a gondolatot újította fel Prohászka püspök is, mikor a Szentlélek hárfájáról beszélt.

*

Feltűnő, hogy *a pogány kultúrvilág gondolkodó elméi* mennyire megsejtették Isten e csodálatos működését a lelkekben. Szent Tamás idézi (I—II. q. 68. a. 1. c.) Aristoteles remek szövegét, melyben megtaláljuk az isteni bennünkműködésről szóló tanítás nyomait. Köztudomású, egyébként, hogy Plátó bölcseletében is nagyon sok érintkezési pontot lehet találni a Szentlélek hét adományával. Ez egyébként szintén bizonyíték arra, hogy a kinyilatkoztatás nem érte meglepetésszerűen az emberiséget: a talaj elő volt készítve, mert a bölcseleti rendszerekben elszórtan és halványan már megvolt a sejtelme annak a ragyogó igazságnak, amellyel a magát kinyilatkoztató Isten megajándékozta a világot.

*

A mondottak után helyénvalónak találjuk oly *párhuzammal foglalkozni*, amely eddig, sajnos, kevés méltatásban részesült, amely azonban élesen reávilágít Isten bennünkműködésének és a lélek természetfeletti alkatának lényegére. Az analógon, a párhuzam a következő: A keresztény ember főfeladata abban áll, hogy törekszik Krisztushoz hasonlóvá válni (Róm. 8. 29.) *Krisztus hasonlóságának az isteni Megváltó cselekvésének módozatait is magában kell foglalnia.* Ez a hittudomány megállapítása szerint *hármas: csak isteni*, erről beszél Szent Pál a zsidókhoz írt levelében, *csupán emberi*, ilyenről beszél az Evangélium, mikor megemlíti, hogy Krisztus éhezett (Máté 21. 18) és végül az *istenemberi* (theandrikus), amelyben az isteni

természet az emberit felhasználja és amelyben az emberi természet az isteni cselekvés erejében részesül (Summa III. q. 19. a. 1. ad 1), ami például Krisztus csodáinál következett be. A Krisztus-hasonlóság, amelyre törekszünk, megkívánja, hogy a cselekvés e hármas módozata a keresztény ember életében is meg legyen. A tapasztalat bizonyítja, hogy meg is van. Az ember természetes adottságaiban, természetes erényeiben és cselekvéseiben megtaláljuk Krisztus emberi cselekvésének visszfényét. A természet és a kegyelem már vázolt összeforrásából származó cselekedetek Krisztus Istenemberi működésének visszfénye, míg kizárólag isteni működésének hasonmását a Szentlélek hét ajándékában találjuk meg.

Nem szabad azonban, ha egyébként nem akarunk eltérni az igazságtól Krisztus isteni tevékenysége és a hét ajándék bennünkműködése közötti különbségről megfeledkezni. Krisztus isteni tevékenysége természeténél fogva cselekvő (aktív), míg az ember, akiben a Szentlélek hét ajándéka működik, mint alany elszenvedi e működést (patiens divina, mondja Szent Tamás, I—II. q. 45. a. 2. c), tehát passzív szerepet játszik.

*

A mondottakkal a betekintés a lélek természetes és természetfeletti alkatába, főleg a Szentlélek bennünkműködésének titkaiba még nincs befejezve. Legközelebbi feladatunk azzal foglalkozni, hogy miként «szenvedjük» el Isten bennünkműködését, és hogy az mit vált ki a lélekből.

A LÉLEK CSODÁLATOS VILÁGA

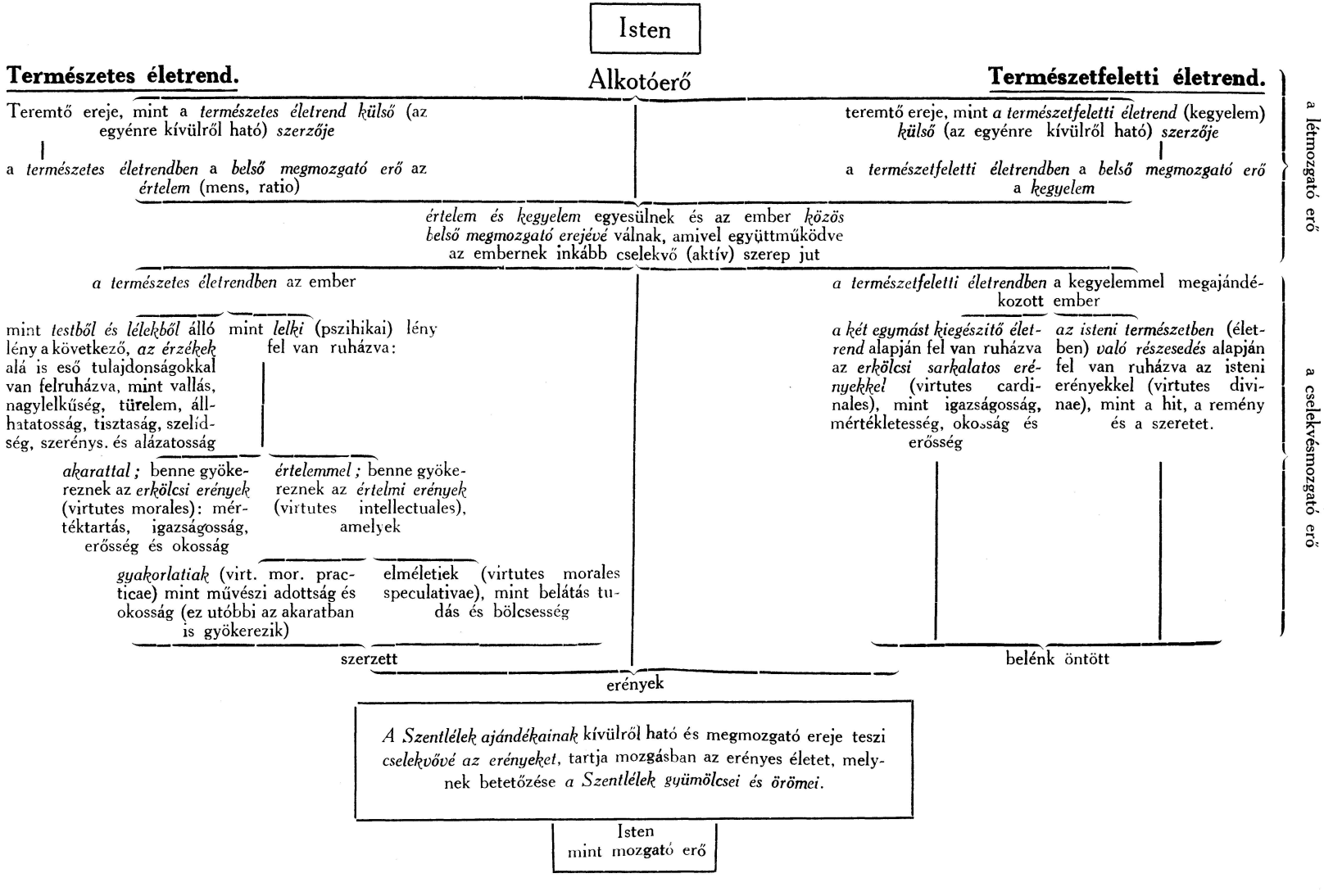

A lélek, mint szenvedő alany.

zt tanítja Szent Tamás, hogy a hét ajándékkal felruházott ember egyedül helyes magatartása az Istentől kapott irányítást elfogadni és annak engedelmeskedni (v. ö. Meynard O. P.: Traité de la vie intérieure, Paris, 1923), ami lényegében véve az előző fejezet végén említett passzivitás. *Az ember a Szentlélek bennünkműködésével szemben túlnyomórészt szenvedő alany*, amit Szent Tamás nem győz eleget hangoztatni. Azt mondja pl., hogy a Szentlélek ajándékai tökéletesítik az embert, amennyiben általuk a Szentlélek mozgatja őt (Summa I—II. q. 68. a. 2, ad. 2), másutt pedig kijelenti, hogy «A Szentlélek ajándékai természetfeletti, a lelket tökéletesítő tulajdonságok, melyeknek segítségével könnyebben engedelmeskedünk a Szentléleknek.» (U. o. a. 3.) Legjobban és legtalálóbban azonban akkor fejezi ki magát, amikor a bölcs, vagyis a kegyelem irányította emberről elmondja, hogy «*patiens divina*» az isteni dolgokat, vagyis Isten bennünkműködését elszenvedi. (II—II. q. 45, a. 2. c.)

Ennél szebben alig lehet vázolni az ember Istenhez való viszonyát. Szent Tamás azonban még tovább megy és abból, hogy a lélek szenvedő alany, arra következtet, hogy a Krisztus-hasonlóság megkövetelte szenvedés magától értetődő osztályrésze. Szent Tamás az isteni természethez való hasonlóságban (connaturalitas) mint lényeges részt a nagyon nehezen lefordítható «Compassiót» (együttszenvedést) is megtalálja. Ez voltaképen a szenvedésben beteljesülő egyesülés Istennel. Meg kell még jegyeznünk,

hogy a «pati divina» az isteni dolgok elszenvedése, végeredményben azonos azzal, amit a hittudósok «frui divinis»-nek, az isteni dolgok élvezetének, birtokolásának neveznek. Tulajdonképeni alapja ennek az, hogy Istenben az ellentétek kiegyenlítik egymást, miként Isten (Cusai Miklós = Nicolaus Cusanus elve szerint) egyszerre a legnagyobb és a legkisebb, hasonlóképen Benne a «pati» (elszenvedni) és a «frui» (élvezni, birtokolni) egybeolvadnak és egységet képeznek.

Joggal kérdezi ezzel kapcsolatban egy ismert német teológus (R. Graber) «vajjon a mi korunk nem éppen azért oly szegény igazi örömökben, mert túlkeveset szenved Istenért és mert elvesztette az érzéket a szent passzivitás, vagyis a nyugalom és a hallgatás iránt? Hiszen a mai egyoldalú, csupán anyagi célokat szolgáló «aktivizmus» (a tevékenység életelvének túlhajtása) végeredményben az igazi életnek, vagyis Isten bennünkműködésének és következményeinek (elszenvedni az isteni dolgokat) gyakorlati tagadása, másszóval: sivár üresség, metafizikai semmi!»

A «complexio oppositorum» (az ellentétek kiegyenlítődésének Istenben) törvénye szerint a «pati divina» természetes következménye a cselekvés, az aktivitás, amiből csak az következik, hogy a szentek, akiknek cselekedeteit méltán megcsodáljuk, divina patientes, vagyis elszenvedik Istent (az isteni dolgokat), mert voltaképen nem ők működnek, hanem a Szentlélek az, Aki működik bennük. Az Evangéliumból tudjuk pl., hogy nem az apostolok készítik majd el a körülmények megkövetelte védőbeszédet, hanem a Szentlélek szólal meg bennük. (V. ö. Máté 10. 19; Márk 13. 11; Lukács 12. 12.) Szent Felicitás aktáiban pedig a következőket olvassuk: Midőn a szent a korai szülés fájdalmai miatt börtönében hangosan feljajdult, az őrtálló katona megjegyezte: «Ha már

most jajveszékelsz, mi lesz, ha majd a vadállatok elé dobnak?» Mire a vértanu ezt felelte: «Most csak én szenvedek, akkor azonban másvalaki lesz bennem, aki érettem szenved». Ennél gyönyörűbb magyarázatot aligha találunk arra, hogy mi a «divina pati», Istent elszenvedni és hogy ebben a kegyelemittas passzivitásban mekkora a cselekvőerő!

Szükségesnek tartjuk arra is kitérni, hogy hogyan *kell a cselekvést, a cselekvő modern életet* (akció) *egyensúlyban tartani a léleknek, mint szenvedő alanynak szerepével* (passzivitás).

E fölöttébb fontos egyensúly csak azon múlik, hogy kellőképen gondoskodunk-e vagy sem a lélek benső, Szentlélek-vezette világának kiteljesedéséről; másszóval: megerősödéséről a Szentlélekben. Mert — és ezt sohasem hangoztathatjuk eléggé, — minden sikeres *cselekvés alapja kettős:* Isten akarata és a lélek benső érett és kiteljesedett kegyelmi, Szentlélek-fakasztotta gazdagsága. (Az előbbivel egy másik fejezetben foglalkozunk.) Az utóbbi termékeny és megtermékenyítő talaj. A tevékeny ,a munkás élet finom hajszálgyökereivel ebbe kapaszkodik és ebből szívja magába az akció, a cselekvés kiteljesedéséhez szükséges erőket és adottságokat. (Később majd, ha már végigtárgyaltuk, legalább is általános vonatkozásban, a Szentlélek aszkétikáját, jobban megértjük az aktív élet, a Szentlélekittas lelkiség talajában való gyökerezésének alig felbecsülhető jelentőségét!) Ez a folyamat, vagyis az erőknek a talajból a növénybe (a lélek gazdagságából a cselekvő képességekbe) való áradása folytonos és ütemben (arányban is) van a cselekvő élet mértékével. Ebből csak az következik, — ami a gyakorlatban szintén nagyon fontos —, hogy a lélek eme gazdagságát a Szentlélekkel való együttműködés útján szünet nélkül táplálni kell, mégpedig oly mértékben, hogy túláradó, túlhabzó legyen, mert csak ez a többlet (plusz), amelyre a léleknek benső élete kialakítására már nincs szüksége, okozza (az elkerülhetetlen levezetés alapján) a cselekvő (aktív) élet ruganyosságát és gyakran szédítő ütemét.

Arról is gondoskodni kell, hogy ez az ütem, melynek

mértéke (ha egészséges lelkiletet élünk) a Szentlélek, ne ragadjon annyira magával, hogy túltengővé váljék és valamiképen elnyomja, háttérbe szorítsa a lélek gazdagságát előmozdító komoly és mély lelkiéletet. Erre azért kell nagyon ügyelni, mert a cselekvés üteme és mértéke — különösen az arra hajlamosoknál — nagyon könnyen elfajulhat és elnyomhat, kiszoríthat minden más törekvést.

Tartsuk meg tehát az egyensúlyt a kettő között és ne feledjük, hogy cselekvő életünk sikerének záloga ugyanaz a Szentlélek, Akinek bennünk működését a lelkiélet komoly ápolásával kell előmozdítanunk. Másszóval: a cselekvő, aktív élet sikere csakis a lélek (és a benne működő Szentlélek) erejétől függ!

*

Az embernek, mint szenvedő alanynak «*ex instinctu Spiritus Sancti*», a Szentlélek ösztönzéséből fakadó eme pazar magatartását (S. Tom. in Rom. 8, 14, lectio 3) nem szabad quietisztikus értelemben venni és bizonyos gondtalan, tétlen, álmodozó kegyelemvárással, tehát *beteges* passzivitással összetéveszteni. «Azért mozgat meg a Szentlélek, hogy cselekedjünk, nem pedig, hogy tétlenkedjünk» — jegyzi meg Szent Ágoston (idézi Froget: Habitation du Saint Esprit dans les âmes justes, Paris, 1900.) Azonban ezt a kijelentést sem szabad túlzásba vinni és odamagyarázni, hogy Isten mozgat minket és mi ennélfogva máris magasfokú cselekvésre vagyunk késztetve. Ez nagyon igaz, de nem minden. A lényeg az, és az egész tételben ezen van a hangsúly, hogy a legbensőbb cselekvés (activitas) *az Istentől jövő megmozdítás* (irányítás, serkentés) *elfogadásában áll.* Ezzel már a negatív teológia csodálatos síkjára kerültünk, ahol azonban minden misztikus homály ellenére biztos talajon járunk, hiszen Isten már az Ószövetségben kijelentette, hogy: «örök szeretettel szeret és e szeretetben magához *vonz* (Jer. 31. 3) és erről beszélt az isteni Megváltó is, amikor

kijelentette: «Senki sem jöhet hozzám, hacsak nem az Atya *vonzza* őt, Aki engem küldött (Ján. 6. 44), továbbá: én pedig, ha felmagasztaltattam a földről, mindenkit magamhoz *vonzok*. (4. o. 12, 32.) A felelet erre a *vonzásra* az ember részéről csakis az lehet, amit a nagy Loyolai Szent Ignác felajánló imájában, a híres «Suscipe»-ben foglalt össze mesteri tökéletességgel. Amidőn a felajánlásban bennefoglaltakat megvalósítottuk, vagyis szabadságunkat, emlékezetünket és akaratunkat, egyszóval mindent szinte «elveszítettünk» Istenben, akkor bekövetkezik a csodálatos, imént említett élmény, és ez az önátadás passzivitásában beteljesülő legfensőbb (ahogy fentebb vázoltuk) aktivitása, cselekvése a léleknek, vagyis elfogadása az Istentől jövő megmozdításnak.

Az életszentség egyik alapvető követelménye, hogy *vakon és ruganyosan engedelmeskedjünk a Szentléleknek* és feltétlenül elfogadjuk a Tőle származó irányítást.

A gyakorlati életben ez a következő módon valósítható meg:

I. *Tartsunk távol magunktól* mindent, ami a Szentlélek bennünkműködését gátolja és jómagunkat akadályoz abban, hogy tudomást szerezzünk a Szentlélek akaratáról (irányítás). Ez a következő követelményekkel jár:

a) Evilági kötelességeink stb. sohase oltsák ki bennünk a Szentlélek világosságát, vagyis ne befolyásolják lelki összeszedettségünket, Istennel egyesült életünket. Tekintsünk mindent, amit az élet és a mindennap felszínre vet, magasabb síkról, a kegyelem síkjáról és oldjunk meg mindent Istenben, ahogy a szentek tették. *Benizi Szent Fülöpöt* például az arezzoi éhínség sem akadályozta a lelkiekben. Istenben látta és szemlélte a helyzetet és mint szerzetesfőnök (szervita), Istenben találta meg a nagyszerű és csodálatos megoldást is.

b) Az imént mondottak hatványozott mértékben érvényesek *a lélek belső világára*. A lélek élete köztudomásúan hullámzik a sok kívülről származó behatás és a benső én titok-

zatos mélységeiből felbukkanó, gyakran magunk sem gyaní-totta pszichikai megmozdulások, elváltozások stb. nyomása alatt. Minél fogékonyabb és érzékenyebb a lélek, annál nagyobb a veszély, hogy ezek a külső és belső okokból forrá-sozó jelenségek túlságosan lekötik és lényegesen megzavarják összeszedettségét, Istennel egyesült életét. A helyes megoldás az, hogy ezeket a tüneteket is a kegyelem, az Istennel egyesült élet szempontjából vegyük és a természetfeletti élet eszközei-nek és módszereinek segítségével Istenben oldjuk meg.

II. Miután a Szentlélek akadálytalan bennünkműködé-sét biztosítottuk és irányítása iránt fogékonnyá, finomhallóvá váltunk, gondoskodnunk kell, hogy *elfogadjuk*, vagyis azt cselekedjük, amit a Szentlélek kíván és elvár tőlünk. Ennek módja a következő:

a) Legyünk *feltétel nélkül engedelmes eszköze*, vagyis ne riadjunk vissza akkor sem, ha a legnehezebbet kívánja tőlünk. *Chantal Szent Franciska* legkedvesebb fiának, aki a küszöbre vetette magát, eleven testét lépte át és így ment az általa ala-pított kolostorba, ahová a Szentlélek hívta!

b) Legyünk *hálásak* azért, hogy még tulajdon *lelkiéle-tünkben is a Szentlélek munkatársai* lehetünk; szeressük azokat a feladatokat, amelyeket Ő vele teljesítünk és

c) munkánkat *tüzes lelkesedéssel, szenvedélyes hévvel* végezzük, ami azonban ne lássék meg kívülről és ne fajuljon el nevetséges és veszélyes túlzássá, vagy visszataszító fanatiz-mussá. Benső énünk szentélyében őrizzük e szent tüzet és a Szentlélekkel való együttműködés szenvedélyét is az okosság belénköntött erénye irányítsa!

d) Látható *siker esetén* tudatosítsuk magunkban, hogy végeredményben a Szentlélek működik bennünk, tehát Övé, és nem miénk a siker. *Színleges sikertelenség* pedig arra emlé-keztessen, hogy gyarlóságunk, fogyatékosságunk sok mindent elgáncsol és hogy a kegyelemből forrásozó szívóssággal és kitartással kell a színleges sikertelenség ellen küzdeni.

Mindent összegezve: hagyjunk szabad teret a Szentlélek működésének, működjünk együtt Vele, mintha minden csak rajtunk mulna és bízzunk mindent, sikert vagy sikertelen-

séget Arra, Aki az elkezdett építést folytatja és beteljesíti bennünk.

Garrigou-Lagrange könnyebb áttekinthetőség kedvéért táblázatot készített és ebben vázolja a módját annak, hogy Isten hogyan vonzza magához és irányítja a lelkeket. A tudós dominikánus táblázata a következő:

Isten mozgatja lelkünket

a természetes életrendben:
1. hogy akarjuk teljes általánosságban boldogságunkat;
2. hogy döntsünk a valódi jó és egy bizonyos áljó között;
3. különös adományok által, mint pl. a bölcseleti vagy a költői stb. tehetség;

a természetfeletti életrendben:
1. hogy Istenhez, természetfeletti életcélunkhoz forduljunk;
2. hogy elhatározzuk magunkat a belénköntött erények gyakorlására;
3. különös sugallata által, amelyekkel szemben az ajándékok fogékonnyá és engedelmessé tesznek.

Garrigou—Lagrange táblázatához a következő megjegyzést fűzi: az első megmozdítás megelőzi az emberi megfontolást, a második vagy vele, vagy utána történik, míg a harmadik feltétlen és mindig felette áll. Érvényes pedig ez mind a két életrendben. (I. h. 186. o.)

Mielőtt e fejezetet befejeznők, még csak arra a középkorban nagyon elterjedt felfogásra (Nagy Szent Albert és Szent Tamás is foglalkoznak vele, v. ö. Gardeuil Dict. Théol. Cath. IV. és Summa I—II. q. 68. a. 1.) szeretnénk kitérni, amely szerint a Szentlélek hét ajándéka hasonlóvá tesz a szenvedő Megváltóhoz. Az elgondolás a következő volt: A Szentlélek hét ajándéka Krisztus főpapi kereszthalálának legszebb gyümölcse. A hittudósok azt tanítják, hogy Isten ezen ajándékokat magasértékű cselekedetek végzésére adja. Krisztus kereszthalálánál azonban nincs

hősiesebb cselekedet. Ezért nyugszik a Szentlélek hétszeres ajándékának teljességével Krisztuson és ezért helyezték a középkor mélyhitű művészei a kínszenvedés jeleit a hét ajándék szimbolumai mellé. A középkor felfogása még tovább ment és a hétszeres ajándékot azon erőforrásnak nevezte, amely a szenvedő Megváltóhoz való hasonlóságra képesít. Ez a nézet — sajnos — nem fedi egészen a teológiai valóságot. Annyi igazság azonban van benne, hogy rámutat Krisztus szenvedése és a Szentlélek ajándékai között kétségkívül fennálló misztikus kapcsolatra. Ezt érezte meg szinte ösztönszerűleg a középkor embere és ez az eredője a fentebb említett túlzott és helytelen véleménynek. Mélyenlátó emberek mindig több erőkifejtést tulajdonítottak a szenvedésnek, mint a legfürgébb cselekvésnek. Ebben igazuk is van, hiszen a világ legnagyobb «actiója» (cselekvése) a Krisztus szenvedésében beteljesülő megváltás. Érthető, hogy azok, akik Istent a Szentlélek hét ajándéka által a legmagasabb fokban «elszenvedték», az élet legerőteljesebb igenlőivé és alakítóivá váltak, vagyis a szó teljes értelmében szentek lettek.

*

A mondottak után már nem marad más hátra, mint a Szentlélek további működésével foglalkozni teljes általánosságban, hogy tisztázzuk a fogalmakat és egy lépéssel megint közelebb jussunk Hozzá.

A belénköntött erények.

Szentlélek Úristen azzal kezdi működését, hogy részesít a megszentelő kegyelemben és ezzel megalapozza a természetfeletti életet.

A megszentelő kegyelmet azért adja, hogy elérjük örök célunkat: földi életünk lejártával az öröktőlfogva meghatározott időpontban részesedjünk az örök megdicsőülésben, vagyis Isten színről-színre való látásában.

Ahhoz, hogy a megszentelő kegyelem működjék, fejlődjék és beteljesítse bennünk az istenes, az örök boldogságra előkészítő életet, *oly természetfeletti képességekre van szükség, amelyekből érdemszerző cselekedetek forrásoznak*. Másszóval a kegyelem feladataihoz mért eszközökre van utalva, mert csak ezek segítségével műveli és építi Isten országát a lélekben.

A Szentlélek bőségesen gondoskodott erről is és *a megszentelő kegyelemmel együtt* — ahogy a tridenti szent zsinat tanítja —, *az erényeket is belénköntötte*. Ez azon kiváló eszköz, amellyel a megszentelő kegyelem istenes életet alakít a lélekben és felépíti benne Krisztus országát.

*

A tökéletességre törekvő ember, aki a Szentlélek előtt őszintén feltárja belső énjét és kívánja, hogy tüzében átváltozzék és *hozzáalakuljon Krisztushoz*, mindenek előtt a szentségek vétele által *a kegyelem állapotába helyezi magát*. Ez a természetfeletti élet *kiindulópontja* és valódi *elindulás* Krisztus követésének útján.

A megszentelő kegyelemben a Szentlelket kapja, Aki leszáll reá, lakást vesz benne és megkezdi átalakító, vagyis megszentelő működését. Ez főleg abban áll, hogy miként az imént említettük, a kegyelemmel egyidőben beléönti az erényeket is. A tökéletességre törekvő ember ennélfogva — *és ez az elindulásra következő első lépés* — mindent elkövet, hogy *megmaradjon a kegyelem állapotában, megőrizze az azzal beléöntött erényeket és ne akadályozza a Szentlélek megszentelő működését*, amit a (bocsánatos és halálos) bűn elkerülésével ér el. Legszebb *példa* erre azoknak az esete, akik kezdettől fogva megőrizték a szent keresztségben visszanyert ártatlanságukat (Pl. Szent Ágnes vértanu, Lisieuxi Szent Teréz, Benizi Szent Fülöp, Gonzaga Szent Alajos és mások), vagy pedig azoké, akik nagy küzdelem után visszataláltak Istenhez, a bűnbocsánatban visszanyerték a megszentelő kegyelmet és újonnan útnakindultak, hogy őszintén és hűen kövessék Krisztust (Szent Ágoston, Kortonai Szent Margit és mások).

*

A megszentelő kegyelem a vele egyidőben belénköntött erények által válik cselekvővé.

Ezen igazság megértéséhez tudnunk kell, hogy természetes adottságainkból csakis a pusztán természetes világrend keretén belül mozgó cselekvések származnak, mert ezek természetüknél fogva képtelenek természetfeletti és érdemszerző cselekvést gyümölcsözni. Szükség van tehát arra, hogy — *és ezt a Szentlélek eszközli* — e csupán természetes adottságok tökéletesüljenek, kiegészüljenek a végtelen felé, belekapcsolódjanak a természetfeletti világrend magas feszültséggel telített áramlatába és képessé váljanak természetfeletti érdemszerző cselekvésre. *A belénköntött erények* ezt a célt szolgálják, mert *lényegüknél fogva a természetfeletti világrendbe felemelt és a Szentlélek erejében tökéletesült természetes adottságok.*

Könnyebb megértés kedvéért vegyük pl. a *szeretet* isteni erényét. Ez kizárólag természetfeletti síkon mozog és arra

képesít, hogy Istent Őhozzá méltóan, mindenekfelett és természetfeletti, tehát érdemszerző módon szeressük. Továbbá arra is képessé tesz, hogy felebarátunkat, embertársunkat Istenben és Istenért ugyancsak érdemszerző módon szeressük. Ennek az isteni erénynek, a szeretetnek a természetes világrendben, a csupán emberi tulajdonságok és adottságok sorában a *rokonszenv*, a *vonzódás*, másszóval a *természetes szeretet* felel meg. Ez azonban csupán emberi érzelmeket és cselekedeteket gyümölcsözik, amelyek lényegüknél fogva jók, azonban nem mozognak oly magas síkon, hogy az örökkévalóság szempontjából érdemszerzőek legyenek, attól teljesen eltekintve, hogy sokban a szenvedélyek szeszélyeitől függnek. Ragyogó *példa* erre *Árpádházi Szent Erzsébet* esete, aki nemcsak természetes szeretettel ragaszkodott hites urához, hanem ezenfelül az isteni szeretet erényének minden tüzével Istenben és Istenért szerette őt. Ebből világosan kitűnik, hogy *a belénköntött erények megszentelik, átalakítják és tökéletesítik természetes adottságainkat és jótulajdonságainkat.*

A gyakorlat szempontjából arra is ki kell térnünk, hogy mily *súlyos következménye* van és mekkora *felelősséggel jár* az, hogy a kegyelem a belénköntött erények által válik cselekvővé. Meg kell fontolnunk, hogy a kapott kegyelmeket csak az használja fel lelkiismeretesen — és lényegében véve ebben áll a gyakorlati együttműködés a Szentlélekkel, — aki valahányszor csak alkalom kínálkozik, — gyakorolja az erényeket, vagyis erényes életet él. Nem elegendő az üdvösséghez csak arra ügyelni, hogy megmaradjunk a kegyelem állapotában, hanem arra is kell törekednünk, hogy *cselekvőek* (aktívak) legyünk, vagyis az erények gyakorlása által valóban *építő* munkát végezzünk. Csak így felelünk meg a Szentlélek szándékának, Aki bizonyára nem azért önti lelkünkbe az erényeket, hogy azokat parlagon, és a benne rejlő korlátlan lehetőségeket kihasználatlanul hagyjuk.

A szentek és a nagyok példája is erre tanít. Ők főleg arra törekedtek, hogy az erényeket gyakorolják és csak a *hősiességig* felfokozott erénygyakorlat elégítette ki tüzes becsvágyukat. Az *Egyház* kizárólag erre fekteti a fősúlyt az életszentség meg-

ítélésében és csak azokat emeli oltárra, vagyis avatja szentté, akikről az erények gyakorlásának hősiessége megcáfolhatatlanul bebizonyult.

*

A belénköntött erények, a Szentlélek e nagyszerű fegyverzete («... Öltsük magunkra a világosság fegyvereit» írja Szent Pál a rómaiaknak [v. ö. Rom. 13, 12] és a korinthusiakat [II. Kor. 10, 4] pedig arra figyelmezteti, hogy «A mi harcunk fegyverei nem test szerint valók, hanem erősek az Isten által»), amelyeket — és erre később még visszatérünk — az okosság erénye irányít, *a megsegítő kegyelem esetenkénti hozzájárulásával természetfeletti és érdemszerző cselekvésre képesítenek.*

Figyelembe kell vennünk, hogy a Szentlélek mily hatékonyan működik a lélekben. Megajándékozza kegyelemmel, felvértezi erényekkel és eme természetfeletti adottságainkat, a belénköntött erényeket megmozgatja, áttüzesíti, cselekvésre kényszeríti (ajándékai által) valahányszor erre szükség van és alkalom nyílik. A mondottak után már megállapíthatjuk, hogy *a lelkiéletünket kiérlelő munkában túlnyomórészt a Szentlélek szerepel, mert az, amiben mi e kibontakozáshoz hozzájárulunk, elenyésző része annak, ami bennünk a Szentlélek által végbemegy.* Eszerint idevonatkoztathatjuk azt is, amit az Írásban olvasunk, hogy Istenben, vagyis a Szentlélekben «élünk, mozgunk és vagyunk». (Csel. 17, 18.)

Meg kell még jegyeznünk, hogy a *belénköntött erények az érdemszerző cselekvést természetüknél fogva nem könnyítik meg, csak lehetővé teszik.* E könnyedséget csak hosszú gyakorlat által szerezzük meg, amely az erényes cselekedeteket jó szokássá és a Szentlélek megszentelte második természetté fejleszti ki. Ez viszont egy ideig akkor is megmarad, ha szerencsétlenségünkre halálos bűnt követtünk el és elveszítettük a megszentelő kegyelmet.

Az, hogy a belénköntött erények nem könnyítik meg az érdemszerző cselekvést (erénygyakorlatot), hanem csak lehetővé teszik azt, azzal a *gyakorlati következménnyel* jár, hogy *minden erőnket, becsvágyunkat és képességünket fel kell használnunk az erények gyakorlására.*

Erőnket a Szentlélek tökéletesíti és teszi acélossá. Ezzel az erővel, amely az akaratot megerősíti és gyakran még a *szervezet képességeit* is fokozza, kell az erények gyakorlását áttüzesíteni, folytonosítani és tökéletesíteni.

Becsvágyunkat szintén a Szentléleknek köszönjük, Aki felszítja a bennünk szunnyadó természetes ambíciót és egészséges törekvést és megteszi természetfeletti hajtóerővé. Ez a becsvágy, az isteni Lélek eme tüzes ereje «hajt», visz előre a tökéletesség útján, vagyis serkent és buzdít a fokozatosan kiteljesedő erénygyakorlatra.

Képességeinket, Istennek eme természetes, születésünk pillanatában adott ajándékát a Szentlélek vette fel a természetfeletti világrendbe és Ő egészítette ki, vagyis tette alkalmassá a lelkiéletre. Ezen képességeknek magától érthetően *fontos szerep jut az erények gyakorlásában*, hiszen minél tökéletesebbek, annál gyorsabban vezetnek célhoz, vagyis annál nagyobb mértékben megkönnyítik az erényes életet. E tételt jobban megértjük, ha az *okosság* erényét vesszük *példának.* Akinek nagyobb mértékben megadatott a természetes okosság, az az okosság erényét is sokkal tökéletesebben gyakorolja. E természetes adottság ugyanis lényegesen megkönnyíti az említett erény gyakorlását, amennyiben nemcsak természetfeletti (belénköntött erények), hanem természetes tulajdonságokkal is szolgálja a lelki előmenetel célját.

*

Az eddig mondottakból az is kitűnik, hogy *a belénköntött erények képezik a lélek fegyverzetét és lelkiismeretes gyakorlásukon fordul a lelkiélet.* A természetes tulajdonságok vagy erények gyakorlása, amit a világ oly nagyrabecsül és amiről oly sokat tart, még nem nevezhető lelkiéletnek és tökéletességre való törekvésnek, mert mindenki

tudja, hogy lényeges különbség van pl. a mértékletesség Krisztus előtti pogány, vagyis aristotelesi fogalmazása és a Szentlélek-irányította természetfeletti gyakorlása között. Az előbbi legfeljebb csak alapul szolgálhat és csak akkor válik minden vonatkozásban termékennyé, ha a Szentlélek erejében átalakul és természetfeletti erénnyé tökéletesül. El kell azonban ismernünk, hogy a *természetes tulajdonságok vagy erények nevelése és kikristályosodása hasznos bevezetés a lelkiéletbe*, mert hatékonyan előkészíti a talajt a Szentlélek működésére.

*

Fontosnak tartjuk a gyakorlat szempontjából figyelmeztetni arra, hogy *egyoldalúságra, korlátoltságra és Isten szándékainak félremagyarázására* vall, ha valaki *elhanyagolja* a csupán *természetes tulajdonságok és erények nevelését*. Ezekre, éspedig kibontakozott és kiteljesedett formájukban, felettébb szükség van, mert mint fentebb már megjegyeztük, a lelkiélet alakításának munkájába a természetes adottságokat is bele kell vonatkoztatni. Szükséges tehát, hogy *a lelkiélet* ezen *előiskoláját* is elvégezzük és ebben a vonatkozásban is *kövessük Szentjeinket*, akik nyilvánvalóan a Szentlélek sugallatára nagy súlyt fektettek arra, hogy kialakítsák természetes jellemképüket és erre alapozzák a természetfeletti jellemalakítás nemes munkáját (Szalézi Szent Ferenc, Borromei Szent Károly és sokan mások).

*

A mondottak után feltehetjük a kérdést, hogy *mit értünk a belénköntött természetfeletti erények alatt.*

Aquinói Szent Tamás tanításának alapján a következő meghatározást adjuk:

A belénköntött erények Isten által belénk oltott, cselekvésre késztető erő, amelyet azért ad, hogy lelkünkben a természetfeletti jótulajdonságok szerepét betöltse és lehetővé tegye a természetfeletti érdemszerző cselekvést.

A belénköntött erények eme meghatározása *magyarázatra szorul.*

Tudnunk kell, hogy a belénköntött erények *cselekvésre késztető és képesítő erő.* Vagyis a lélek azon természetfeletti tulajdonsága, mely a hosszú gyakorlat által szerzett természetes erényekben gyökerezik és mint olyan, kiindulópontja és végrehajtója a természetfeletti érdemszerző cselekedetnek. A belénköntött erények, különösen abban az állapotban, amikor a nekik megfelelő természetes erények hosszú gyakorlat által már jó szokássá és második természetté váltak, nemcsak képesítenek, (ahogy már magyaráztuk), a természetfeletti és érdemszerző cselekvésre, hanem a bennük rejlő erő és a Szentlélek ajándékainak segítségével gyengéd és mégis ellenállhatatlan kényszerrel hatnak reánk és arra késztetnek, hogy felhasználjuk a kegyelmet és *végrehajtsuk az érdemszerző cselekedetet.* Hozzájárul ehhez még a megsegítő kegyelem is, amely esetenként belekapcsolódik életünkbe és, mint a Szentlélek különös erőmegnyilvánulása, segítségünkre van a természetfeletti erényekből fakadó érdemszerző cselekvésben. Hasonlattal élve azt mondhatjuk, hogy a cselekvéshez a lökést, az elindítást, a segítséget és egy bizonyos könnyedséget a Szentlélek megsegítő kegyelme adja.

*

A mondottakból világosan következik, hogy *a belénköntött erények lényegesen különböznek a csupán természetes erényektől.*

Elsősorban azért, mert *különböző eredetűek.* A természetes erények a lélek természetes adottságaiban gyökereznek és a cselekedetek gyakori megismétlése által érik el a tökéletességet, míg a természetfeletti erények közvetlenül Istentől származnak, Aki a megszentelő kegyelemmel egyidőben önti belénk eme nagyszerű ajándékait.

Az erények két csoportja a *gyakorlatban is különbözik* egymástól. A természetes erényeket, mint már említettük, a cselekedetek gyakori megismétlésével szerezzük meg és tökéletesítjük, ami által az erényes cselekvésben bizonyos könnyedségre teszünk szert. Ez azonban nem vonatkozik a természetfeletti erényekre, mert ezekkel csak a természetfeletti érdemszerző cselekvés lehetőségét kapjuk. Igaz ugyan, hogy a belénköntött erényekkel egy bizonyos cselekvésre késztető hajlam is jár, ami azonban nem azonos az imént említett könnyedséggel; ezt csak jóval az erények belénköntése után, hosszú és türelmes gyakorlattal szerezzük meg.

A két erénycsoport főleg céljában tér el egymástól. A természetes erények célja az embernek csupán a természetes világrend síkján mozgó tökéletessége, vagyis amit magyarul becsületnek, jellemnek nevezünk. Lelkiismeretes gyakorlásuk által kiteljesülnek a természetes jótulajdonságok és háttérbe szorítanak minden egyebet, ami a jellem kialakulását akadályozza. *A természetes erények ennélfogva előkészítik a Szentlélek működésének alapját és teljes általánosságban Isten, a Teremtő felé irányítják a lelket.*

A természetfeletti erények ezzel szemben *a természetfeletti jót célozzák*, vagyis megfelelő cselekedetek által lehetővé teszik, elősegítik és kiteljesítik a természetfeletti érdemszerzést és ekként az örök boldogságra képesítenek, ami által nemcsak teljes általánosságban Isten, a Teremtő felé irányítanak, hanem fokozatosan közelebb hoznak a Háromszemélyű-Egy-Istenhez, ahogy Őt a hit világosságában megismertük.

Ehhez hozzá kell még fűznünk, hogy a természetfeletti erények gyakorlására késztető *indítóokoknak is természetfelettieknek kell lenni*, vagyis azzal a szándékkal kell ezen erényeket gyakorolnunk, hogy bebizonyítsuk

Istenszeretetünket és szolgáljunk Istennek, az imádandó Szentháromságnak.

*

A belénköntött erényekből fakadó cselekedetek ennélfogva lényegesen *tökéletesebbek* mint azok, amelyek a természetes és csak gyakorlat útján szerzett erényekből forrásoznak.

E különbség rögtön kitűnik, ha például vesszük a *krisztusi alázatosságot.* Ez nemcsak megakadályozza a felfuvalkodottság túltengését és a haragos kitöréseket, amelyek alig egyeztethetők össze nemes jellemmel, hanem ezenfelül elfogadtatja velünk azokat a fájdalmas megaláztatásokat is, amelyek nagy mértékben hasonlóvá tesznek Krisztushoz, isteni eszményképünkhöz. Mondanunk sem kell, hogy az alázatosság belénköntött erényének gyakorlása, — hogy e példánál maradjunk, — lényegesen több és magasabb értékű, mint csupán fegyelemre visszavezethető megakadályozása a haragos kirobbanásoknak és az önteltség egyéb megnyilvánulásainak.

*

A belénköntött erények gyakorlásával kapcsolatosan meg kell még jegyeznünk, hogy a már említett *kívánatos könnyedséget* csak a cselekedetek sorozatos és céltudatos *megismétlésével* szerezhetjük meg. Ha ezt tesszük, sokkal készségesebben, nagyobb lendülettel és örömmel cselekszünk, amit egyébként a következő okokra kell visszavezetnünk. A sorozatos cselekvéssel szerzett jó és erényes szokás lényegesen csökkenti az akadályokat, vagyis a megromlott természet, a rosszra való hajlam ellenállását, mégpedig oly mértékben, hogy ugyanazzal az erőfeszítéssel, sokkal nagyobb eredményt ér el. Az erényes szokás ezenkívül hajlékonnyá teszi lelki tehetségeinket, tökéletesíti működésüket és fogékonnyá teszi őket a jóra serkentő indítóokok iránt. Ezáltal felgerjeszti bennünk a jócseleke-

detek felett érzett örömet, mert valóban öröm és boldogság ilyen hajlékonnyá vált, minden jóra kész és engedelmes lelki tulajdonságokkal felvértezve küzdeni a lelkiélet beteljesüléséért.

*

A belénköntött erények fokozhatók hatékonyságukban. A serdülő Istengyermekről is elmondották, hogy növekedett kegyelemben. (Luk. 2, 52.) A növekedés a kegyelemben tehát nemcsak lehetséges, hanem alapvető követelménye a lelkiéletnek. Ez azonban kizárólag Isten műve, mert csakis Isten növelheti bennünk a természetfeletti életet és annak minden járulékát.

E *növekedést* azonban örök elhatározása szerint *feltételekhez* kötötte, melyek a következők:

A szentségek, melyeket Krisztus Urunk azért adott, hogy növeljék bennünk a megszentelő kegyelmet és vele párhuzamosan a belénköntött erényeket. Meg kell még jegyeznünk, hogy a szentségek eszközölte kegyelmi növekedés *lelki felkészültségünkkel* áll arányban.

Érdemszerző jócselekedeteink, amelyek nemcsak a mennyei dicsőséget gyümölcsözik, hanem a megszentelő kegyelmet is növelik és ezáltal a belénköntött erények cselekvőképességét is fokozzák. Ezen növekedést szintén buzgóságunk és felkészültségünk mértéke határozza meg.

Az imaélet. Az imádságnak nemcsak érdemszerző jelentősége van. *Az imának közvetítő ereje is van*, vagyis meghallgattatásra talál, amivel a megszentelő kegyelem és a vele belénköntött erények növekedését fokozza, mégpedig buzgóságunkkal, figyelmünkkel, odaadásunkkal arányosan.

Aquinói Szent Tamás szerint a *növekedés az erényekben nincs fokokhoz kötve*. Kizárólag a birtoklásra vonatkozik, és ez a gyakorlatban annyit tesz, hogy a növekedéssel arányban tökéletesebben és cselekvőbb (aktívabb) módon bírjuk az erényeket. Másszóval az erények e növekedés

által mélyebb gyökeret vernek lelkünkben, erősebbé és tevékenyebbé válnak.

*

A belénköntött erények a kegyelemhez hasonlóan nem csökkenthetők a lélekben. Vannak azonban olyan körülmények, amelyek, ha nem is csökkentik bennünk az erényeket, lényegesen *akadályozzák hatékonyságukat és megnehezítik gyakorlásukat*, mert csökkentik a hosszú gyakorlat által megszerzett könnyedséget. Ennek okát abban kell keresnünk, hogy a könnyedség rendszerint a buzgóságból és az erőfeszítésben tanusított kitartásból származik. A bocsánatos bűnök viszont (csakis ezekről lehet szó, mert a halálos bűn a kegyelem elvesztésével jár) csökkentik a buzgóságot, lanyhává, felületessé tesznek a lelki életben, dermesztőleg hatnak a lelkesedésre és — legalább is részben — megkötik cselekvőképességünket. E jelenség következménye csakis az erények gyakorlásának az elhanyagolása és a vele járó általános ellanyhulás lehet. Arról, hogy mindez a nagy szerepet játszó megsegítő kegyelem mind-gyakoribb elmaradásával jár, nem is kell beszélnünk és azt is tudjuk, hogy ennek szintén kárhozatos következményei vannak.

*

Az erényeket, azonban sajnos, el lehet veszíteni.

Ehhez elég egyetlen oly cselekedet, amely az erény formális tárgyát, vagyis a belőle forrásozó cselekvés motívumát, az indítóokot megszünteti.

A szeretet isteni erényét a halálos bűn szünteti meg, éspedig azért, mert minden halálos bűn ezen erény formális tárgya, vagyis Isten jósága ellen irányul.

A belénköntött sarkalatos erényeket szintén a halálos bűn által veszítjük el, éspedig azért, mert ezek mind mélyen bennegyökereznek a szeretet isteni erényében,

mint annak közvetlen folyományai. A gyakorlásukkal kapcsolatos, ismételten említett könnyedség a halálos bűn elkövetése után egyideig megmarad, amit a megszokás hatalmával magyarázunk.

A hit és a remény a halálos bűn elkövetése után is megmaradnak a lélekben, kivéve ha közvetlenül e két erény ellen vétkezünk. Ennek okát részben abban kell látnunk, hogy a többi halálos bűn nem semmisíti meg a hit és remény alapját, részben pedig abban, hogy Isten végtelen irgalmában, szinte utolsó mentődeszkaként, meghagyja bennünk e két erényt és ezáltal nyitvahagyja számunkra a visszatérés és javulás útjára nyíló ajtót.

*

Guardini nagyon találóan jegyzi meg, hogy a *lélek Isten szerető pillantásából él.* Az, amit e belénköntött erényekről eddig mondottunk, tökéletesen igazolja ezen állítást, és bizonyítja, hogy milyen gyönyörűen alakul át és mily nagy mértékben gazdagodik a lélek, ha Isten reászegzi szerető pillantását, amelyből gazdagon árad feléje a kegyelem megszentelő és mindenre képesítő ereje. Ezen isteni pillantás és velejárói teszik, hogy a lélek, aki megérti és együttműködik erejével, önmaga fölé emelkedik és Krisztushoz válik hasonlóvá.

Mennyire igaza van *Alexandriai Szent Cirilnek*, aki erről az isteni tekintetből felénkáradó erőről azt mondja, hogy: «*A kegyelemben mennyei képpé tisztulunk és úgyszólván más természetbe fejlődünk át*, éspedig annyira, hogy jogosan *Isten gyermekének és mennyei embernek mondhatjuk magunkat*, hiszen az *isteni természetben részesültünk*». Hozzáfűzhetjük még, hogy ezen az alapon, vagyis a kegyelem tüzes erejével együttműködve és a Szentlélek tevékenységének segítségével kialakul bennünk Isten országa és lelki fiziognómiánk hozzáhasonul Krisztus Szentséges Arculatához.

felületesen gondolkozó könnyen azt hiheti, hogy a hét ajándék voltaképen csak az isteni Lélek belénkáradása és a Tőle származó közvetlen elindítás és vezetés.

Ez a nézet nem felel meg a valóságnak, mert a Szentlélek hét ajándéka ennél lényegesen több. Az isteni Lélek nemcsak esetről-esetre, amikor annak szükségét látja, alázza magát hozzánk, hogy kívülről hasson reánk és vezetésben részesítsen, hanem arról is gondoskodik, hogy vezetésének belső alapja legyen. Ezt úgy valósítja meg, hogy irányításának, hogy úgymondjuk magvait, csiráit elhinti a lélekben. Ezek *a hét ajándéknak nevezett belső képességek*, amelyek valahányszor a Szentlélek kívülről való vezetésének «szellője», «fúvása» (v. ö. Ján. 3, 8) érinti a lelket, felélednek és működésbe lépnek, amit úgy is magyarázunk, hogy a nevezett adottságok a Szentlélek hívó szavára megmozdulnak és működni kezdenek.

A mondottak után megértjük, hogy a «*Szentlélek hét ajándéka a lélek azon tökéletessége (vagy adottsága), amely által képessé válik szinte ösztönszerűen átadni magát a Szentlélek vezetésének*».

A mondottak alapján az összefüggéseket is megértjük. Az isteni erények (főleg a szeretet) által Isten életében részesedünk, míg a hét ajándék istenes cselekvésre képesít, mert a Szentlélek megmozdítására a kegyelemmel belénköntött erényeket és ezáltal magát a kegyelmet is cselekvésre indítja. (Alapja ennek: agere sequitor esse = a cselekvés a létezésre

következik), vagyis az Isten életében való részesedés alapján válunk képessé (az ajándékok által) istenes cselekedetekre.

Az Isten cselekvésében való részesedést a következőképen kell elgondolni:

A belénköntött erények, mint már említettük, olyan adottságok, amelyek érdemszerző, a lelkiéletet elmélyítő cselekvésre képesítenek. Ahhoz azonban, hogy necsak képesítsenek a cselekvésre (mint bennünk szunnyadó adottságok), hanem valóban cselekedjenek is, felülről jövő megmozdításra van szükség. *Ezt a Szentlélek hét ajándékában kapjuk*, mert a bennünk szunnyadó erénynek nevezett adottságokat a Szentlélek ajándékai teszik esetről-esetre cselekvővé. Az ajándékokat ennélfogva fuvallattal hasonlíthatjuk össze, míg az erények parázsra emlékeztetnek. A parázs is csak akkor lobban lángra és válik tűzzé, ha fuvallat éri. Hasonlóképen az erények is csak akkor válnak cselekvővé, ha a Szentlélek ajándékainak fuvallata éri, vagyis feléleszti őket.

A mondottak után meg kell még állapítanunk, hogy *a Szentlélek módszerében* (aszkétikájában) *az ajándékok játsszák a főszerepet*, mert az isteni Lélek az ajándékok által irányítja, neveli és alakítja az emberi lelket. *A hétszeres ajándék* ennélfogva a bennünk működő *Szentlélek* áldott és termékeny, jellemfaragó és Krisztushoz hozzáalakító *megmozdulásának legfontosabb organuma, közvetítő szerve.*

Azt, hogy együttműködhetünk a Szentlélekkel és részesedhetünk lelkünk megszentelésének építő munkájában, másszóval: hogy a Szentlélek vezetésével követhetjük Krisztust és lelkiéletet élhetünk, főleg a hétszeres ajándéknak köszönjük, mert a Szentlélek ezzel teszi meg a lelket, mint az isteni dolgokat elszenvedő alanyt cselekvővé, vagyis aktív részesévé tulajdon megszentelése művének.

*

A skolasztikusok itt nagyon sokat foglalkoztak azzal a kérdéssel, *vajjon a belénköntött isteni erényeknek, főleg a szeretetnek nagyobb jelentősége van-e a Szentlélek hét*

ajándékánál? Az idézett alapvető axioma segítségével könnyen felelhetünk. A puszta lét (esse) az axioma szerint a cselekvés (agere) fölött áll. Miután a «létet Istenben» (részesedést Isten életében) a belénköntött *isteni erények*, közülük főleg a szeretet közvetíti, világos, hogy *fontosabbak az ajándékoknál*, amelyeknek az isteni cselekvésben való részesedést köszönjük. Itt azonban azt is meg kell jegyeznünk, hogy e kérdés gyakorlatilag nem túlságosan fontos. Az, aki mélyen belelátott a lélek természetfeletti alkatába, tudja, hogy erények, ajándékok stb., a kölcsönös kiegészítés alapján mennyire egybeolvadnak és benne gyökereznek a közös alapban: a szeretetben. Aki látja ezt és a lélek természetfeletti szervezetét mint egészet egy pillantásban foglalja össze, az nem időzik hasonló kérdéseknél, hanem arra törekszik, hogy tudását elmélyítse és azt lelkiéletének megszentelésére és a Szentlélekkel való bensőséges együttműködésre felhasználja.

Annál fontosabb az ebből az igazságból eredő megállapítás, amely szerint az isteni ajándékoknak döntő szerep jut az örök életcél elérésében. Szent Tamás ezt egyszerűen úgy mondja, hogy «*a Szentlélek ajándékai szükségesek az üdvösséghez*». (I—II. q. 68. a. 2.) «Senki sem nyeri el a boldogok országának örökségét, hacsak a Szentlélek nem mozgatja és vezeti őt», úgymond, amiből következik, hogy a lélek az ajándékok nélkül, mint már említettük «torzó», vagyis csonk. Még világosabban beszél a szent, mikor kijelenti, hogy «az ember az isteni és erkölcsi erények által nem abban az értelemben tökéletesül, hogy nincs továbbra is (semper = mindig, mondja Szent Tamás) szüksége a Szentlélek magasabb elindítására! (Ibid. ad. 2.)» Ebből világosan következik, hogy a Szentlélekre és ajándékaira mindig szükségünk van.

*

A Szentlélek ajándékaival kapcsolatosan *egyesek megütköznek a hetes szám misztikus jelentőségén*, ami azonban indokolatlan, ha megfontoljuk a kinyilatkoztatás szavait, hogy «Isten Lelke mindent mérték, *szám* és súly szerint rendezett el». (Bölcs. 11, 20.) Aquinói Szent Tamás gyönyörűen és nagy lélektani hozzáértéssel magyarázza a hetes szám jelentőségét. Ezzel nem a kinyilatkoztatás idézett szavait akarja utólag megindokolni, hanem a lélek legbensőbb alkatába kíván bepillantást nyujtani. Tanítását a következőkben foglaljuk össze:

Szent Tamás ismét az emberi természet szemléletéből indul ki és azt mondja, hogy amiként az ember különböző tehetségei az értelem központi irányítása alatt állnak, hasonlóképen képességei, mind az értelmi, mind az erkölcsi erények Isten megmozgató (irányító) erejének engedelmeskednek. Miután azonban a tökéletességhez az erények összhangja szükséges, ha tökéletességre törekszünk, elkerülhetetlen, hogy minden képességnek, vagyis erénynek a megfelelő ajándékban megadassék az összhangot és összeműködést biztosító isteni megmozgató erő. Ebből viszont *nem következik, hogy az ajándékok száma megfelel az erények számának*, mert gyakran előfordul, hogy egy-és-ugyanazon működési téren több erény szerepel, melyeket, mint már magyaráztuk, csak egy, a működési tér természetének megfelelő ajándék tesz cselekvővé (aktivál).

A gyakorlatban ez következőképen alakul: *Az értelmi erények három területre oszlanak. Az első az emberi cselekvés* tere, amely az *okosság erényének* irányítása alatt áll. Ezt *a tanács ajándéka* teszi cselekvővé (mozgatja). A második *a teremtett dolgok összessége*, ebbe a *tudomány ajándéka* által hatolunk bele, végül az *isteni dolgok végtelen területe*, melyen a bölcseség ajándéka irányít. Azt pedig, hogy e hármas tért természetfeletti módon felfogjuk és megértsük, *az értelem ajándéka* teszi lehetővé.

Az erkölcsi tehetségeket illetőleg az igazságosság erényét az *áhítat ajándéka* egészíti ki, amennyiben az Istennel való gyermekded kapcsolatban embertársainkhoz való viszonyunkat is szabályozza. Az *erősség* ajándéka az azonos nevű erényt tökéletesíti, míg az *istenfélelem ajándéka* mindenütt megsegít, ahol abban a veszélyben forgunk, hogy emberi gyengeségből túllépjük a megengedett határt, vagyis a *mértéktartás erénye* ellen cselekszünk.

*

A teljesség kedvéért még meg kell emlékeznünk a *hét ajándék szerepéről az örökkévalóságban:* «in patria» az örök hazában, mondja oly kifejezően a skolasztikus hittudomány. A kérdés az, hogy van-e ott szükség a Szentlélek ajándékaira? Erre igenlő választ kell adnunk, mert az ajándékok lényege abban áll, hogy képesítenek a Szentlélek irányítását követni. Ebből kifolyólag nemcsak szerepelnek az örökkévalóságban, hanem csak ott érik el beteljesülésüket, mert az örök hazában, vagyis Isten színről-színre látásában is a Szentlélek vezetése alatt állunk. Amiből az is következik, hogy az ajándékok működéséből minden földi vonatkozás végleg kikapcsolódik, mert az örökkévalóságban már kizárólag Istenbe összpontosítják összes képességeinket. Pl. az istenfélelem ajándéka már nem a testi és lelki veszedelmektől tart vissza (vagyis a bűnrevezető alkalmaktól stb.), hanem csakis arra képesít, hogy a végtelen távolságot Isten és a lélek között az örök hazában is tiszteletben tartsuk. És miután a túlvilági élet főleg Isten színről-színre látásában merül ki, tehát a szó tökéletes értelmében szemlélődő, kontemplatív élet, azért a Szentlélek az értelmet tökéletesítő ajándékainak jelentősége ezzel arányosan fokozódik. Az erkölcsiekre, a cselekvésre (actió) vonatkozó ajándékok ezzel ellentétben csak abban a mértékben maradnak meg, amelyben az *örök*

boldogság lényegét képező Isten-szemléletet elősegítik és szolgálják. (3-dist. 34, q. 1. a. 3.).

*

A kör ezzel be is zárult. Isten által visszatér minden Istenhez, a Teremtőhöz. Isten indít el, Ő vezet és irányít, míg végig nem járjuk az utat, amely Őbenne végződik, vagyis el nem érjük örök boldogságunkat. Gyönyörűen emlékezik meg erről Szent Ambrus (idézi Szent Tamás: Summa I—II., q. 68. a. 6 sed contra): «Isten városát, a mennyei Jeruzsálemet nem földi folyam öntözi; ellenkezőleg, úgy tudjuk, hogy a mennyek országának boldog lakóiba a hét ajándék túláradó folyamával az örök forrásból fakadó isteni Lélek árad belé.[1]

[1] Könyvünk harmadik főrészében (második kötet) részletesen foglalkozunk a Szentlélek minden egyes ajándékával. Az olvasó, aki gyakorlati utasításokat keres, az említett helyen találja meg azokat.

A Szentlélek ajándékai Szent Tamás szerint.

(Garrigou-Lagrange, idézett mű.)

Az ajándékok tökéletesítik	a hit által megvilágosított értelmet	hogy behatoljon az igazságba: értelem ajándéka	hit	isteni
		hogy megítélje: az isteni dolgokat: bölcseség ajándéka	szeretet	
		hogy megítélje a teremtett dolgokat: tudomány ajándéka	remény	
	az akaratot és az érzékeket	hogy megítélje a cselekedeteket: tanács ajándéka	okosság	erkölcsi
		az istentiszteletre: áhítat ajándéka	vallás és igazságosság	
		a veszélytől való félelem ellen: az erő ajándéka	erősség	
		rendezetlen vágyak ellen: istenfélelem ajándéka	mértéktartás	

Az ajándékokkal párhuzamos erények

Az ajándékok:	tárgya a Miatyánkban :	megkönnyíti gyakorlását :	ellentétben áll a :	együttműködik a :	beteljesül a :
Istenfélelem	Szenteltessék meg a Te neved	a megerősödésnek a boldogságban	bűszkeséggel	mértéktartással	lelki szegénységben
Áhítat	jöjjön el a Te országod	a felebaráti szeretetnek	irígységgel	igazságossággal	jóságban és szelídségben
Tudomány	legyen meg a Te akaratod	az értelemnek a jó cselekvésében	haraggal	okossággal	könnyek adományában
Erősség	mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma	ellenállóképességnek az akadályokkal szemben	restséggel	erősséggel	azáltal, hogy éhezzük és szomjúhozzuk az igazságot
Tanács	bocsásd meg a mi vétkeinket	az értelemnek a jó megválasztásában	kapzsisággal	reménnyel	irgalmasságban
Értelem	ne vigy minket a kísértésbe	az értelemnek az igazság szemléletében	mértéktelenséggel	hittel	a szív tisztaságában
Bölcseség	szabadíts meg a gonosztól	az Isten utáni vágyakozásnak	tisztátalansággal	szeretettel	a békében

A Szentlélek gyümölcsei.

Szentlélek a kegyelemben le száll reánk és lakást vesz bennünk. A kegyelemmel belénkönti az erényeket; ezeket ajándékaival teszi cselekvővé, aktívvá. Ezzel megalapozza és kifejleszti a lelkiéletet és fokozatosàn megvalósítja remekművét, amit Szent Pál, mint már említettük, «*homo spiritualisnak*», lelki embernek nevez, aki homlokán viseli a Krisztushasonlóság tündöklő jegyét.

E csodálatos folyamat az isteni termékenység jegyében áll és *bőséges gyümölcsöt* hoz. Ezzel a termékenységgel, vagyis a *Szentlélek gyümölcseivel* foglalkozunk jelen fejezetünkben.

*

Az ősbűn nyomában, miután Isten méltó haragjában elátkozta a földet (Móz. I; 3, 17—19), az élet szántóföldjén dúsan felburjánzott a tüske és a gaz. Az átok termékenynek bizonyult és meghozta a maga gyümölcseit, amelyek között a legfélelmetesebb a halál. (V. ö. Róm. 5, 17.)

A romlás termékenységének a megváltás vetett véget. Mióta Krisztus Isten átkától megváltotta a világot, az élet fája megtermi tizenkét gyümölcsét, míg levelei a népek gyógyulására szolgálnak. (V. ö. Jel. 22, 2.) Azért ma is bőségesen akad tüske és gaz, főleg száraz kóró, amelyen az Úr hiába keres gyümölcsöt. Ezt azonban kivágják és tűzre dobják. (Luk. 13, 7.) Krisztus műve, a megváltás ennek ellenére sem eredménytelen, mert belőle fakad az igaz ember, aki olyan, mint a vízfolyások mentén álló fa, amely idejében gyümölcsözik. (V. ö. Zsolt. 1. 3.)

E gyümölcsök a *Szentlélek gyümölcsei*, névszerint: «*Szeretet, öröm, béke, türelem, gyengédség, jóság, kitartás, szelídség, hit, szerénység, önmegtartóztatás és tisztaság*». (Iz. 11, 2—3 és Gal. 5, 22.)

*

Csodálatos, túláradó fényben, pompás termékenységben tündöklő világ küszöbén állunk. Alig felbecsülhető kegyelem, hogy bepillanthatunk a Szentlélek titkaiba és megláthatjuk azt, *amit az isteni Lélek bennünkműködése csodáinak, vagyis gyümölcseinek* kell neveznünk.

Ide, ehhez az áldott küszöbhöz kell elvezetni azokat, akik a kereszténységben, a Megváltó gyakorlati követésében, vagyis a hűséges krisztusi életben csak egy bizonyos beteges melanchólia halotti leplét és egy többé-kevésbbé életképtelen, önmagával és a világgal meghasadt lelkület ködös, borús önmarcangolását látják. A rövid bepillantás e csodálatos világba mindenkiben szertefoszlatja az alaptalan előítéletet, mindenkit kigyógyít a lelkiéletben előforduló beteges és viszszataszító, egyoldalú komorságból és mindenkiben újjáéleszti azt az életrevalóságot, amely nélkül nincs sem egyensúly a földi életben, sem boldogság az örökkévalóságban.

Egy már említett szakember (R. Graber) szavait idézzük, s ezzel törekszünk az eddig mondottakat még jobban kidomborítani: «Keresztény életünkben nemcsak a virrasztások, a vezeklő övek és a böjtök aszkétikája dívik, meg van benne a virágbaborult és gyümölcstől roskadozó fák misztikája is; és ez voltaképen a lelkiélet magva és lényege. Lehetséges, hogy a messziről jött vándort megijeszti a sokszázados épület korszürkítette homlokzata. A ház mögött azonban pompás, üde patakok szeldelte kert virít; az elveszett paradicsom egy sarka, káprázatos kilátással az örökkévalóság bérceire. A szeretet Lelkének szelíd fúvása remeg levegőjében, míg az erények és ajándékok gyümölcsei lassan beérnek az aranyos napsütésben».

A modern, lelkiéletben kusza és önhasadt embernek erre a meglátásra, vagyis ezen kegyelemvalóság ismeretére van

szüksége, hogy bensőleg meggyógyuljon és *átalakuljon* a *Szentlélek bőségesen gyümölcsöző termőfájává!*

*

Gyakorlat szempontjából még azt a megjegyzést fűzzük ide, hogy az illetékeseknek (lelkipásztoroknak, hitszónokoknak, gyóntatóknak stb.) behatóan kell foglalkozniok a Szentlélek teológiájával, hogy kellőképen felkészülve álljanak a gondjaikra bízottak rendelkezésére.

A másik praktikus követelmény pedig az, hogy mindenkit bevezetünk a Szentlélek csodálatos világába és az igehirdetésben, a tanításban, vagyis szószéken, előadóasztalnál és az iskolában, továbbá írásban, könyvekben, cikkekben stb. utalunk a Szentlélek bennünkműködésének gyümölcseire. A lelkiélet e feltétel mellett hamarosan átalakul, megújul, megtermékenyül és kielégítő eredményhez vezet. A lelkipásztorkodás különböző térein tapasztalt meddőség nagyrészt arra vezethető vissza, hogy nem használjuk fel eléggé a Szentlélek teológiáját pasztorációs és aszkétikus követelményeivel együtt. Ugyanezt a nézetet valljá k többek között Garrigou-Langrange, Graber és mások!

•

Bepillantásunkat a Szentlélek gyümölcseinek pompásan termékeny világába azzal kezdjük, hogy *meghatározzuk a gyümölcs lényegét.*

A gyümölcs — Szent Tamás szerint — *olyasvalami, ami megérett és bizonyos édességet tartalmaz.* (I—II. q. 70. a. 1. c.) Ami tehetség a Szentlélek ajándékai révén a lélekben szunnyad, feléled (cselekvővé, aktívvá válik) a Szentlélek működése (esetenként bekövetkező sugallata) folytán. Ez «életet» hoz a lélekbe, vagyis odahat, hogy a lelkiélet virágbaszökik és gyümölcsözik, másszóval: olyan gyümölcsöket terem, amelyek voltaképen már az örökkévalóság ékessége. (U. o. a. 1. ad 1.)

Gyümölcs végeredményben csak *egy* van, a «*vita aeterna*», vagyis az örökélet (örök boldogság). Ez, természetesen a halálban érik be és zamatját csak a túlvilágon fogjuk tökéletesen élvezni. Viszont a «Világosság atyja» úgy rendelkezett, hogy gyermekeinek minden cselekedete édes gyümölcs (u. o. a. 1 c), amelyet, habár tökéletlenül, már itt a földön is élvezhetünk. Ebből azonban nem következik, hogy minden jócselekedet a Szentlélek gyümölcse. Ennek csak azokat nevezhetjük, amelyek a Szentlélek segítségével egy bizonyos isteni magból (*σπέρμα*) erednek. Szent Tamás itt az Írásra hivatkozik: «Mindaz, aki Istentől született, bűnt nem cselekszik, mert az Ő (Isten) magva van benne». (1. Ján. 3, 9.) Ezt az életerőt mondjuk azon isteni magnak, amelyből a Szentlélek gyümölcsei erednek. Nem új gondolat ez, mert a kegyelmet már gyakran nevezték isteni magnak, az örök dicsőség vetőmagjának stb. Ha azonban az isteni vetőmagot a Szentlélek gyümölcseinek világosságában szemléljük, akkor sokkal jobban megértjük jelentőségét és horderejét a lélek természetfeletti életében, míg maga a hittudomány is sokkal szervesebbnek, egészebbnek tűnik fel.

*

A Szentlélek gyümölcseiről az eddig mondottak alapján a következő fogalmat kell alkotni magunknak:

A Szentlélek ajándékai cselekvővé teszik a belénköntött erényeket, ami viszont magát a megszentelő kegyelmet hozza mozgásba. Ebből a csodálatos lelki folyamatból, amelynek a Szentlélek a megmozgatója (principium movens), sarjadnak az istenes, természetfeletti és érdemszerző cselekedetek. Ezek már a Szentlélek műve, mert — amint ezt a második kötetben behatóan vázoljuk — a Szentlélek bennünkműködéséből és a Vele való együttműködésünkből erednek. E cselekedetek, amelyek a mindennapi gyakorlat útján megismétlődnek, termelik ki az alább felsorolt lelki tulajdonságokat, amelyeket

az Apostol és nyomában Szent Tamás a Szentlélek gyümölcseinek nevez.

A Szentlélek gyümölcsei ennélfogva a kegyelem, a belénköntött erények és a hét ajándék szerves összeműködéséből és az azt követő jócselekedetekből forrásozó azon lelki tulajdonságok, amelyek a tökéletesség jegyében állanak, boldog örömet okoznak és az örök dicsőség zálogát képezik.

Mint lelki jótulajdonságok állandóak. A Szentlélek gyümölcsei nem lehetnek átmeneti valami, mert mint a kegyelem, erények, ajándékok és jócselekedetek folyománya (innen a «gyümölcs» elnevezés) a Krisztushasonlóság jegyében álló lelki állapotot teremtenek.

E lelkiállapot viszont a tökéletesség jegyét hordja magán. A tökéletesség természetesen egyéni, vagyis arányban áll a kegyelemnek már említett Krisztus meghatározta mértékével. Ebből következik, hogy egyénenként változik, vagyis különböző fokot ér el. Idefűzhetjük még, hogy a *Szentlélek beérett termése*, a gyümölcsök, mint lelkiállapot és az isteni bennünkműködés ragyogó eredménye voltaképen az a Krisztushasonlóság, amire minden lelkiéletet élő embernek törekednie kell. Akiben megérett a Szentlélek gyümölcse, abban be is teljesült a lelkiélet egyik legcsodálatosabb folyamata: kivetkőzött a régi emberből és beöltözött Krisztusba, vagyis kivéste lelke «nyersanyagából» a Krisztusarc örökszép vonásait.

Mondanunk sem kell, hogy ez a boldog állapot tulajdonképen az örök élet záloga. Az Atya, Aki az örök élet jutalmát adja, csakis lelkünk Krisztushasonlóságán fog felismerni minket és ennek alapján fogja elismerni, hogy valóban gyermekei vagyunk, akiknek az örök boldogság atyai öröksége.

Érthető, hogy — amint azt lejebb vázoljuk, — a Szentlélek gyümölcsei örömforrás. Ezért beszélünk arról, hogy e gyümölcsöket élvezzük. Zavartalan boldogság tudni azt, hogy a Krisztushasonlóság kiérett bennünk, hogy ez a lelki érettség (mint a lelki nagykorúság beteljesülése), gazdag tökéletes cselekedetekben, amelyek érdemszerzők és újabb kegyelmi erők jutalmával járnak. Nem igen tévedünk, ha állítjuk, hogy

a krisztusi lelkiélet minden golgotás homályt arannyal, átszövő napsugaras derűjének eredőjét ezen a magas síkon, vagyis a Szentlélek bőséges termésében kell keresnünk.

A Szentlélek gyümölcseinek élvezetét nyomon követő boldogság harmonikusan átvezet a Szentlélek örömeibe és annak beteljesülésébe: az örök megdicsőülésbe.[1]

*

Szent Tamás az Apostol (fejezetünk elején) idézett tanítása nyomán *a Szentlélek tizenkét gyümölcsét* sorolja fel és ehhez a következő magyarázatot fűzi:

A Szentlélek gyümölcseinek első célja az emberi értelmet helyes viszonyba hozni önmagával. (Az angyali tudós itt a nehezen lefordítható «ordinare» igét alkalmazza.) A Szentlélek ezt a szeretet, az öröm, a béke, a türelem és a kitartás gyümölcsével eszközli.

A gyümölcsök második célja szabályozni az ember beállítását, viszonyát a környezethez. A jóság, gyengédség, szelídség és bizalom (vagy a hit) gyümölcse szolgál ennek a célnak.

A harmadik cél arról gondoskodni, hogy *mindenben megmaradjunk az arany középúton.* Erre való a szerénység, önmegtartóztatás és tisztaság gyümölcse.

Aki az eddig mondottakat figyelemmel kísérte, belátja, hogy a Szentlélek gyümölcseinek hármas célkitűzése életbevágóan fontos, mert benne megtaláljuk — kevés,de mesteri vonással megrajzolva, *a tökéletes ember arculatát,* ami a Szentlélek egyik legcsodálatraméltóbb remekműve!

*

Csak mellékesen és gyakorlati okokból jegyezzük meg, hogy mekkora jelentősége van ennek a *nevelés terén!* Sajnos, ez is elhanyagolt terület, mert, legalábbis tudtunkkal, eddig még senki sem akadt, aki ezzel a kérdéssel behatóan és a gya-

[1] Bővebbet erről a következő fejezetben.

korlati élet szempontjából foglalkozott és meglátásait stb. a nyilvánossággal közölte volna! Pedig alig képzelhetünk magunknak fontosabb és hálásabb feladatot ennél. Kívánatosnak találjuk, hogy a nevelés valamelyik elhivatott szakembere ezen az alapon dolgozza ki a krisztusi neveléstan alapelveit!

*

A mindent hűvös tárgyilagossággal megfontoló Szent Tamás, aki csak az értelem (logika) törvényét követi, feltűnő módon megváltoztatja írása hangnemét, amikor a Szentlélek gyümölcseiről tárgyal. Szavaiból kiérezni a szeretet és a szív melegét. Szent Tamás teológiájának ezen részei valóban «a nagy Szent gazdag, tiszta és mélységes lelkiéletének megható és megkapó megnyilvánulása, ami egyébként már kortársaira is rendkívüli hatással volt». (M. Grabmann: Einführung in die Summa. Freiburg, 1928.) Ilyen hangon csakis olyasvalaki írhat, aki jómaga is élvezi a Szentlélek gyümölcseit és személyes tapasztalatból beszél.

Érthető, hogy a Szent erélyesen megcáfolja mindazokat, akik már az ő korában szűkkeblűek voltak és hajszálfinom megkülönböztetésekkel (distinctiones) érveltek az ellen, hogy a Szentlélek gyümölcseinek élvezetéről beszéljünk. (U. o. a. 1. Obj. 2.) Csak Istent élvezhetjük, mondogatták; a Szentlélek gyümölcsei egyébként is a Szentléleké, nem pedig a mienk. Aki ezen (rigorista) nézetet vallja, bebizonyítja, hogy nem érti meg az Újszövetség egyik alapgondolatát. Élvezetünk (boldogságunk) végső tárgya Isten. Vannak dolgok, amelyek csak eszköz és nem több. Mivel nincsenek Istenre vonatkoztatva, nem képezhetik boldogságunk tárgyát; élvezetük ennélfogva bűn. Ilyenek pl. az anyagi javak, amelyek csak Isten adta eszköz. Mihelyt célnak tekintjük és boldogságunkat keressük benne, visszaélünk vele, mert összetévesztjük az eszközt a céllal. Vannak azonban olyan (közbeeső) részcélok (szinte állomások) a fejlődés útján,

amelyek esetenként, miután Istenre vonatkoznak, bizonyos végcél is lehetnek. Ezeket szerethetjük, bírhatjuk és élvezhetjük. Ilyenek a Szentlélek gyümölcsei.

Nagy tévedés — és ebbe esnek a lelkiélet jószándékú puritánjai — Isten és a lélek között vakuumot (ürt) látni; az említett puritánok folyton erre hivatkoznak, a helyett, hogy meglátnák a valóságot, vagyis felfedeznék a kegyelem virágoskertjét, amelyben a Szentlélek fuvallatára Krisztusnak, a Közvetítőnek szent emberségéből kegyelem, szeretet, erények, ajándékok, gyümölcsök és boldogságok forrásoznak. Aki ezt nem látja, még nem élte át egészen Krisztus közvetítő szerepének jelentőségét és annak hajszálfinom, a lelkiélet minden terét behálózó elágazásait.

Idefűzhetjük még azt a megjegyzést is, hogy aki Istent a szeretet Istenének ismeri, tudja, hogy nem kicsinyes, és távol áll tőle minden, ami kicsinyességre emlékeztet! Isten nem azt latolgatja, hogy a kegyelem-vezette ember lelkiélete mennyiben az ő műve és mennyiben az emberé. Itt nincs latolgatnivaló. E helyett atyai szeretettel kézenfog és örül, hogy naiv egyszerűségünkben és gyermekded örömünkben kegyelemvezette törekvésünk gyümölcseit élvezzük. Hiszen a Szentlélek gyümölcsei a kegyelem isteni vetőmagvából és tulajdon cselekedeteinkből erednek. Nehéz, merész és veszélyes itt meghúzni a határvonalat. A hittudomány elvégre Isten titkainak, az isteni misztériumnak tudománya. Aki erről megfeledkezik és matematikai pontossággal akarja megállapítani, hogy az ember cselekvése a lelkiéletben hol kezdődik, az már elhagyja a teológia biztos területét és a lélek- és örömgyilkos racionalizmus ingoványos talajára lép!

És most egy, a gyakorlati életből vett kérdés, amire egyesek elfelejtenek felelni. Tudjuk-e, hogy a *gyakorlatban milyen nehéz kitermelni a Szentlélek gyümölcseit?* Nem tapasz-

taltuk-e még, hogy a lelkiéletben milyen hosszú a tél, vagyis azon időszak, amelyben az isteni vetőmag gyökeret ver és látatlanban fejlődik; és mily soká kell türelemmel várni, míg a siker gyümölcsöt hozó őszének napja felragyog? Nem bizonyítja-e a tapasztalat, hogy legtöbbször nagyon kemény a héj, amely alatt az édes mag megérik és hogy sok mindennek kell előbb történnie, míg pl. a szentekben élvezhetővé érik a Szentlélek gyümölcse? Igy pl. a kis *Szent Ágnes* vértanu (13 éves korában szenvedett vértanuhalált) sem máról-holnapra szakította le élete fájáról önmegtartóztatása és szűzessége gyümölcseit és mondhatta: «Krisztust szeretem és annak a násztermébe lépek. Akinek Anyja Szűz és Atyja nem ismer asszonyt... Azzal jegyeztem el magam, Akinek angyalok serege szolgál és Akinek szépségét nap és hold csodálják». (A Szent zsolozsmájából.)

A *szervitáknak* oly kedves *Veronai Szent Péter* dömés vértanu is hosszú apostoli élet pergőtüzén ment keresztül, míg megérett benne a gyümölcs és a gyilkos pallosa alatt felkiállthatott: Credo = Hiszek Krisztus igazságában!

Mi mehetett végbe *a nagy kármelita szentek* lelkében, míg megérett bennük a gyümölcs (Pazzi Szent Magdolna, Avillai Szent Teréz, Keresztes Szent János) és mint az utóbbi oly meggyőző hévvel tette, kijelenthették: Uram, Érted szenvedni és megvettetni! Mert ezzel szakították le maguknak a szeretet gyümölcsét és aratták a mennyei bölcseség bőséges termését.

*

Ne keressünk tehát matematikai pontosságot azokban a dolgokban, amelyekre maga a Szentlélek borított fátyolt és ne keressünk határvonalat a Szentlélek működése és az emberi cselekvés között. Sokkal, de sokkal fontosabb ennél a Szentlélek aszkétikája szerint élni, hogy megérjék bennünk is a gyümölcs és csordulásig élvezzük mennyei zamatját.

*

A Szentlélek gyümölcsei — említettük már — *a hét ajándék termése.*

Könnyebb áttekinthetés kedvéért *táblázatot* készí-

tettünk, hogy szinte grafikonszerűen *kimutassuk az összefüggést az ajándékok és a gyümölcsök között.*

A Szentlélek ajándékainak gyümölcsei.

Istenfélelem ajándéka	szerénység önmegtartóztatás tisztaság	*Szeretet és béke*, mint mind a hét ajándék gyümölcse.
Áhítat ajándéka	jóság gyengédség szelídség	
Erő ajándéka	türelem kitartás	
Bölcseség, értelem és tudomány ajándéka	biztonság és erő a hitben, az öröm	

A tanács ajándéka nem jár gyümölccsel.

Fenti táblázathoz a következő magyarázatot adjuk: *az istenfélelem ajándékából erednek* a szerénység, önmegtartóztatás és a tisztaság gyümölcsei. (I—II q. 70 a. 3; II—II q. 19, a. 12 ad 4.)

Akiben eleven az istenfélelem, az megteszi az első lépést, szinte kilép önmagából, amennyiben elszakad minden beszédben és cselekedetben, érzelemben és vágyban megnyilvánuló rendetlenségtől. E lépés közvetlen gyümölcse a *szerénység* (rendet teremtett, ennélfogva nem tulajdonít magának túlfokozott fontosságot), *önmegtartóztatás* (rendet teremtett és az anyagi javakat csak céljuknak megfelelően használja), és a *tisztaság* (a már említett rend értelmében testével sem él vissza).

Az áhítat ajándékának gyümölcsei a *jóság*, *gyengédség* és *szelídség*. A jóság kiindulópontja a gyengédségnek. A gyakorlatban tisztelet-, kegyelet- és szeretetteljes maga-

viselet a felebaráttal szemben. A gyengédség ennek folyománya. Ezért beszél Szent Tamás a szeretet jó tüzéről (bonus ignis amoris), amely a jó és gyengéd ember szívét hevíti. (II—II, q. 121, a. ad 3.) Közvetve a szelídség is idetartozik, amennyiben eltávolítja az áhítat ajándéka kiteljesedésének akadályait. Szent Tamás nagyon helyesen megállapítja, hogy a kirobbanásra hajlamos, érzelmi világában ide-oda hullámzó lélek nem alkalmas arra, hogy kielégítő viszonyba kerüljön felebarátjával.

Az erő ajándékának gyümölcsei a *türelem* és a *kitartás*. Tudjuk, hogy a keresztény erősség lényege nem a kihívó támadás és a mindenáron való küzdés, hanem a hősies szenvedés (pati), vagyis több mint példás elviselése az élettel járó nehézségeknek. Érthető, hogy ezen ajándék egyik gyümölcse a türelem, amely arra adatott, hogy a nehézségeket elviseljük, a másik pedig a kitartás, amely lehetővé teszi, hogy állhatatosak legyünk akkor, amikor az óhajtott és célnak vett jó kimenetel sokáig várat magára. (II—II. q. 139. a. 2 ad 3.)

A bölcseség, az értelem és a tudomány ajándékának közös gyümölcse a hit, vagyis a *biztonság* (meggyőződés) *és erő a hitben*, valamint az efölött érzett mélységes és boldogító *öröm*. (II—II. q. 8. a. 8. c. és ad 3.)

A szeretet és béke gyümölcse nem egy ajándékból, hanem valamennyiből ered. A szeretet gyümölcse minden ajándékban bennefoglaltatik, mint szerető élvezése Istennek. Ez a «titkos manna» (Jel. 2. 17), amiről a Jelenések Könyve beszél, amelyről azt mondja Szent Tamás, hogy: «a szeretet gyümölcsében különös módon kapjuk a Szentlelket, mégpedig a hasonlóság alapján, mert Ő (a Szentlélek) maga a szeretet. (I—II. q. 70. a. 3. c.) A szeretet gyümölcséből fakad, mint mindennek beteljesülése: a béke, amely gyökerében véve a többi gyümölcsben is bennefoglaltatik, mert a Szentlélek gyümölcsei végered-

ményben a lélek azon csodálatos állapotát célozzák, amelyet békének nevezünk és amelyet külön fejezetben méltatunk.

Egyetlen ajándék nincs összefüggésben a gyümölcsökkel és ez a tanács ajándéka. Okát ennek abban kell látnunk, hogy a tanács mint gyakorlati megismerés átmeneti valami, vagyis az egyes esetekben szükségessé vált megoldás, ami az eset elmultával elveszti jelentőségét; tehát nem végleges, önmagában lezárt egész. A Szentlélek gyümölcsei viszont végleges valami, ami megmarad (a kegyelemmel egyidejűleg) a lélekben. A tanács ajándéka természeténél fogva nem gyümölcsözhet ily végleges valamit. Hiányzik belőle, mondja Szent Tamás: a «ratio ultimi» és ezért nem lehet összefüggésben a gyümölcsökkel. (II—II. q. 8. a. 8.)

A «philosophia perennis»-t az *értékek hierarchiája* jellemzi. «A mindenség — jegyzi meg Szent Tamás — tökéletlen volna, ha a dolgokban a jóságnak mindig egy és ugyanazon fokát találnók. (I. q. 47. a. 2. c.) A tomista felfogáshoz ennélfogva hozzátartozik a lét különböző fokozatainak gondolata. (A mindent kiegyenlítő azonosság csak későbbi bölcseleti irányzatok terméke.)

Ezt a megjegyzést azért fűztük ide, mert így könnyebben megértjük a lélek benső alkatát, az ember lelki «berendezését». Szent Tamás bölcs tanítása alapján belátjuk, hogy milyen hamar ráúnnánk a «*Szentlélek virágoskertjére*» (ahogy egyesek a lelkiélet csodálatos világát nevezik), ha abban a fák és gyümölcsök egy és ugyanazon fajból, és nagyság, zamat, külszín stb. szerint szintén teljesen egyformák volnának. Igy azonban nem tudjuk eleget szemlélni és megcsodálni a sokféleséget a Szentlélek kertjében. A kis palántától kezdve egészen a termetes, harminc, hatvan, többszázszorosan gyümölcsöző fáig mindent megtalálunk ott. (I—II. q. 70. a. 3. ad 2.) Egy kisgyermek megszánja a szegényt, kenyeret ad neki és ezzel

a jóság első gyümölcsét élvezi. Paulai Szent Vince a felebaráti szeretet apostola lesz és százszoros gyümölcsöt hoz. A fő mindenesetre az, hogy valamennyiünkön beteljesüljön az isteni Megváltó szava: én rendeltelek, hogy elmenvén gyümölcsöt teremjetek és a ti gyümölcsötök megmaradjon». (Ján. 15, 16.)

Mondanunk sem kell, hogy a százszorosan gyümölcsöző termőfákat nem a Szentlélek virágoskertjének színes lankáin találjuk. Nem. Ezeknek hazáját magasabb síkon kell keresnünk: az örökkévalóság bérceinek árnyékában, a boldogságok hegyén.

A Szentlélek örömei.

Szentlélek bennünkműködésének szemlélete immár eljutottunk a legmagasabb fokra. Ez a kicsendülés és betelesülés, vagyis öröm és boldogság, mint a Szentlélek működésének végső eredménye itt a földön és ugyanakkor előíze, elősejtelme a túlvilági megdicsőülésnek.

Itt már azon a magas síkon mozgunk, amelyen az aszkétika nemcsak határos a misztikával, hanem a Szentléleknek egyének szerint különböző akaratából, határozatából fakadó üteme szerint átalakul misztikává és ahol a lelkiélet legcsodálatosabb megnyilvánulásai virágbaszöknek.

Aki otthonos és szabadon mozog e magaslaton, világosan látja és mindent összefogó pillantásba sűríti a Szentlélekben és erejével élt lelkiélet «szerves egészét» és megérti azt, amit Aquinói Szent Tamás nyomán totálisnak (egész-ségnek vagy egésznek) nevezünk (I—II. q. 69, a. 3) és amit a híres Langbehn «Geist des Ganzen» az egészre törekvés szellemének mondott. (Csak mellékesen említjük, hogy remek feladat és avatott tollra vár, vázolni ezt a szellemet és rámutatni a Szentlélek szerepére benne.)

A Szentlélek örömeire nézve megjegyezzük, hogy *a Szentlélek bennünkműködésének gyönyörű befejezése kettős:* elsősorban az isteni Üdvözítő meghirdette *nyolc boldogság* továbbá a *sokszoros jutalom.*

1. A nyolc boldogság.

Ki ne hallott volna a nyolc boldogságról, eme felülmúlhatatlanul bölcs és alapvető tanításról, amelyet Krisztus programmbeszédében, a hegyibeszédben hirdetett meg s amely annak eleven, lüktető szíve, vagyis középpontja? Amennyire közismert a hegyi beszéd ezen főrésze, éppoly kevesen tudják, hogy a nyolc boldogságról szóló tanításnak kifejlett teológiája van, amelyből az is kitűnik, hogy *a nyolc boldogság a Szentlélek ajándékaival és gyümölcseivel együtt, mint azoknak folyománya, szerves egészet képez.*

*

A teológiának (és az aszkétikának) ismét egyik elhanyagolt területén vagyunk. Szent Tamás Summájának idevágó részei ismeretesek ugyan, azonban nem igen részesülnek kellő méltatásban. Szellemes teológiai konstrukciónak, aszkétikus szőrszálhasogatásnak tartják őket és csak kevesen veszik észre (bizonyság erre az irodalom, amely édeskeveset foglalkozik ezekkel a kérdésekkel), hogy mekkora szerep jut nekik a lelkiélet tökéletes kialakulásában.

Ma, mikor a lelkeknek feltétlen szükségük van természetfeletti megerősödésre és lélekjárásra, vagyis a Szentlélek bennünkműködésére, *elkerülhetetlenül szükséges* ezekkel a kérdésekkel foglalkozni és az életszentségre törekvő lelkek előtt a *Szentlélek örömeinek a nyolc boldogságban meghirdetett misztériumát feltárni.*

Vezetőnk természetesen Szent Tamás, aki — mint már megjegyeztük — e nehéz, de szép területen is megőrzi az őt annyira jellemző higgadtságot és tárgyilagosan hűvös beszédmodort. Aki azonban a sorok között is olvas, megérzi az értelemvezette vasfegyelem szigorú korlátjai mögé szorult tűz hevét, ha szabad úgy mondani, a Szent elevenen lüktető, tiszta Isten-szeretet fűtötte szívét. És ami a fő: belátja, hogy itt nem szellemes teológiai konstrukcióról van szó, hanem mélységes életről, azon életbevágóan fontos bölcseségről, amelyről — és ezzel minden szépségét feltárja — olyan ta-

lálóan mondja az Irás, hogy: «Előtte (Isten előtt) játszadozott mindenkoron» (Péld. 8, 31) és amelynek legszebb tulajdonsága az, hogy — mint éppen itt, mindent összefogó (szintétikus) bepillantást nyujt a szerves egészbe.

*

A nyolc boldogságról szóló tanítás nemcsak szép. Felettébb *szükséges* is, mégpedig a szó ontológiai értelmében, mert lényege éppen az, hogy *megteremti az átmenetet érdemszerző cselekedeteinkből az örök boldogságba.*

Másszóval *összekötőszerv*, amelyben (a Szentlélek gyümölcseivel egyetemben) meg van mind az erényes cselekedetek, mind (Isten látása alapján) a kezdődő mennyei boldogság jellege. Igaz ugyan, hogy a Szentlélek gyümölcsei is mennyei örömet fakasztanak, ez azonban még fejletlen, nem kiteljesedett. A «perfectum et excellens», ezen öröm tökéletes és mindent felülmúló jellege, ahogy Szent Tamás mondja (I—II. q. 70, a. 2. c), csak a nyolc boldogságban van meg.

A nyolc boldogság, mint összekötő szerv, lényegénél fogva a Szentlélek ajándékaiból a *mennyei boldogságba ívelő híd*, ami világosan bizonyítja, hogy elkerülhetetlenül szükséges a lelkiéletnek, vagyis az élet megszentelésének kiteljesedéséhez.

*

Azt, hogy a nyolc boldogság valóban átmenet, átfejlődés ebből az életből a túlvilági boldogságba, vagyis összekötő híd az ajándékok és gyümölcsök (földi élet) s a túlvilági megdicsőülés között, Szent Tamás kiegyensúlyozott realizmussal bizonyítja. A szent ugyanis hevesen tiltakozik az ellen, hogy a nyolc boldogságnak csak túlvilági jelentőséget tulajdonítsunk! Világosan és határozottan tanítja, hogy a boldogság kezdetét és gyökerét már itt, a földi lét talajában kell keresnünk. Hiába — mondja

R. Graber, — Szent Tamás nem komor aszkéta: mindkét lábával a földi lét talajában áll és neki, a szentnek, aki önmagán tapasztalta az isteni dolgok hatását, tudnia kell, hogy mi a valódi aszkézis.

Tanítómesterünk, Szent Tamás, következőképen magyarázza ezt az átmenetet. Szerinte az *örök boldogságba vetett remény kétszeresen meg van bennünk. Az egyik* a az örök boldogságra való diszpozíció, melynek alapja az érdemszerzés, *a másik* az e földön kezdődő és még tökéletlen részesedés a szentek eljövendő dicsőségében. (I—II. q. 69, a. 2. c.) A szerves, zökkenésmentes átmenet a földi létből a túlvilágiba csakis a tökéletesben, a szentben (akiben kifejlődött az életszentség) teljesül be és csak őbenne nincs olyan törés, vagy hiány, amelyet a tisztulási folyamatban kell jóvátenni. A Szentlélek ajándékaiból és gyümölcseiből eredő nyolc boldogság voltaképen előkészítése ennek a végső átmenetnek. Szent Tamás ezt következőképen vázolja: A túlvilágra előkészítő érdemszerző cselekedetek a zöldelő levelekhez hasonlíthatók, míg a bennük (már itt a földön) megkezdődő boldogság a gyümölcs első érésére emlékeztet. (U. o.) Ennek megfelelően alakulnak át a szimbolumok. A gyümölcsöket immár nemcsak *élvezzük*, hanem általuk *felmegyünk a boldogságok hegyére*, vagyis közeledünk Krisztushoz, Kinek szimboluma a liturgia szerint (Könyörgés Szent Katalin vértanu ünnepén) a boldogságok hegye.

Döntő fontosságú szerep jut abban *a Szentlélek ajándékainak*. Tudvalevő, hogy önerőnkből nem mehetünk fel a boldogság hegyére, mert ehhez emberi erő nem elegendő. Szükségünk van tehát a Szentlélekre, kinek ajándékai a vele szemben tanúsítandó engedelmességre, ruganyos hozzásimulásra, hozzáidomulásra képesítenek. (U. o. a. 1. c.) Kegyelem, szeretet, erények, ajándékok, gyümölcsök és örömök végelemzésben hullámcsapások,

amelyek Őhozzá, a Szentlélekhez, a háromszemélyű egy Isten boldogságához sodornak, akit egy szellemes hittudós (A. W. Faber) «*az isteni boldogság hangtalan mennydörgésének*» nevez.

*

A nyolc boldogság tana még azért is fontos, mert Szent Tamás szerint *beteljesülését az ember csakis a boldogságban találja.*

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy *a nyolc boldogság nem zárköve a természetfeletti élet rendszerének.* Nem is lehet az, mert ilyen rendszer egyáltalán nincs. A gyakorlatban nem is lehet a természetfelettiség mindentől elvonatkoztatott, szinte levegőben függő rendszeréről beszélni, mert a természetfeletti, valahányszor a háromszemélyű egy Isten belső életén kívül szerepel, mindig szervesen egybeolvad a természetessel és a teremtettel (ismételjük: Gratia supponit, sanat, elevat, perficitque naturam!). *A nyolc boldogság ennélfogva csak végpontja az emberi cselekvésnek,* amelyben a természetfelettiség, a kegyelem stb., mint már mondottuk, bennefoglaltatik. Ezért állítottuk az imént, hogy az ember beteljesülését a nyolc boldogságban találja. Mert: miként a megismerést az ismeretszerzés törvényei irányítják, hasonlóképen a cselekvést a különböző célok határozzák meg. Az akarat tevékenységének a célja a boldogság, mint az emberi élet beteljesülése. Ez viszont csakis a természetfeletti életrendben lehetséges, míg *a csupán természetes beteljesülés ebben az életrendben a természetfelettiségre való tekintettel zárójelezve van,* vagyis abban az értelemben van felfüggesztve, hogy mint kevesebb bennefoglaltatik a többben, vagyis a természetfeletti beteljesülésben. Ebből világosan következik, hogy az ember beteljesülése a Krisztus meghirdette nyolc boldogság, mivel közvetlen előzmé-

nye az örök megdicsőülésnek és gyökere az örök boldogságnak.

*

A nyolc boldogsággal kapcsolatosan egy nagyon érdekes probléma merül fel, amely a komolyan gondolkodóknak már sok fejtörést okozott. Ez a következő: Mire vezethető vissza a nem éppen ritka jelenség, hogy a tökéletes, erényes élet nem fakaszt túláradó boldogságot és hogy a gyakorlatban az ontológikus elem annyira eltér a pszichikaitól.

A válasz erre az, hogy a tökéletesülésben annak kifejlődése, ami az ember és az, amit ennek tudata kivált, összhangban van egymással. Másszóval: a fokozatos fejlődést, kibontakozást, mihelyt tudatára jut az embernek, a fejlődéssel arányban álló boldogság-érzet követi, vagyis annak tudata, hogy tökéletesül, boldogságot fakaszt. Ez viszont csak a hegyibeszéd boldogságaiban teljesül be, amelyek előlegezett mennyei boldogság, vagy mint Szent Tamás mondja «kezdődő részvétel az eljövendő boldogságban». Érthető tehát, hogy az erényes élet és a törekvés az életszentségre világi értelemben nem jár mindig örömérzettel. Örömüket Krisztus gyakorlati követésében csak azok lelik, akikben a Szentlélek útján beteljesül a hegyibeszéd nyolcszoros boldogsága.

Kiegészítésül nagyon ajánlatos a Summa azon részével foglalkozni, amelyben Szent Tamás az erkölcsi cselekvés és az öröm (delectatio) közötti összefüggést tárgyalja. (I—II. q. 34, a. 4.) Ott találjuk e sokat mondó megjegyzést: «Azt, hogy az ember akarata jó-e vagy rossz-e, cselekvése céljából tudjuk meg. Célnak természetesen csak azt vehetjük, amiben az akarat megnyugszik. Ez azonban, mint minden törekvés csak az örömben (delectatio) nyugszik meg végleg». Másszóval: Az erényes életnek, Krisztus

követésének nyomában csak akkor fakad túlvilági (nem földi) öröm, ha tudatosan akarjuk (cselekedeteink stb. által) ezt az örömet és mindent elkövetünk, hogy a Szentlélek útján eljussunk a nyolc boldogság beteljesüléséhez. Szent Tamás fenti megjegyzése annyira összevág Szent Ágoston felfogásával, hogy túlzás nélkül a Szent híres mondásának: — «Nyugtalan a mi szívünk Istenem, míg meg nem nyugszik Benned» — skolasztikus fogalmazásának vehetjük.

A mondottak által érthetővé válik az is, hogy a nyolc boldogság miért tartozik oly szorosan a Szentlélekhez. Ez a belső öröm, a boldogság ezen túláradó, a nyolcszoros forrásból fakadó érzelme csak visszfénye, felénktörő sugara a Szentháromság végtelen boldogságának, Aki maga az isteni Lélek.

*

A nyolc boldogság gyakorlati szemléletében is Szent Tamást követjük, aki ismét nagyon tehetséges rendszerezőnek bizonyul.

Tanításáról összefoglaló áttekintés kedvéért a következő táblázatot készítettük:

A Szentlélek és a nyolc boldogság.

Tisztulás útja: (Via purgativa) Elszakadás a világtól.	Lelkiszegénység	= Istenfélelem	ajándéka
	Lelki szelídség	= Áhítat	
	Lelki szomorúság	= Tudomány	
Megvilágosodás útja: (Via illuminativa) Tevékeny élet	Éhezni, szomjúhozni az igazságot	= Erő	ajándéka
	Irgalmasság	= Tanács	
Egyesülés útja: (Via unitiva) Szemlélődés	Lelki tisztaság	= Értelem	ajándéka
	Békés lelkület	= Bölcseség	

Üldöztetést szenvedni az igazságért, mint összefoglalása az egésznek.

A fenti táblázathoz a következő magyarázatot adjuk: *A boldogság hegyére három fokon át jutunk fel.*

Az első fokon (tisztulás útja — via purgativa) még-egyszer visszatekintünk mindarra, amit elhagytunk. Visszapillantásunk lényege abban áll, hogy elszakadunk mindattól, amit a világ boldogságnak nevez. Mikor beszélnek az emberek boldogságról? Amikor földi javakban bővelkednek, tekintélyre tesznek szert és tiszteletben részesülnek. Mily könnyen térünk le ilyenkor az egyedül elfogadható középútról, amelyet a mértéktartás erénye határoz meg és mily könnyen feledkezünk meg Istenről! *Az istenfélelem ajándéka* ezzel szemben felrázza lelkiismeretünket, amennyiben boldognak nevezi azt, *aki lélekben szegény*, vagyis annyira függetlenítette magát az anyagiaktól és a túlzott önbecsüléstől, hogy képes megvetni a gazdagságot, a hatalmat és a megbecsülést, tehát föléje emelkedik azoknak a dolgoknak, amelyeknek birtokáért a világ minden áldozatot meghoz. E boldogság lényege, amint az imént mondottakból kitűnik, a földi javak megvetésének ésminden hatalom és tiszteletvágy fölé való emelkedésnek szelleme. Szent Tamás nagyon helyesen megjegyzi, *hogy a lemondás a földi javakról még nem a tökéletesség, hanem csak az odavezető út.* (II—II. q ; q-a- 12. ad 1.) E fontos megjegyzés a világban élőket megerősíti az üdvösség reményében, azokat pedig, akik elhagyták a világot, megóvja a felfuvalkodottságtól, amiben szintén a Szentlélek járásának nyomait látjuk. Szent Tamás ezenkívül még arra is felhívja figyelmünket (In Mat. in cap. 5, lectio 1), hogy ez a szó «*lelki*» (in spiritu), *a Szentlélekre vonatkozik*, mert a lemondás a földi javakról és a tőlük való függetlenség ember-feletti (supra humanum modum) teljesítmény. Miután minden, ami az emberi teljesítőképesség felett áll a Szentlélek ajándékainak hatáskörébe tartozik, világos,

hogy ez a lemondás is csak a Szentlélek erejével történik.

Szent Tamás nagyon ügyesen vezet át *a második és harmadik boldogságba:* «A földi javak felesleges küzdelmet és ellentétet okoznak az emberek között. Viszont ha az emberek nem kívánnak birtokot, nincs zavar közöttük.» A Szentnek igaza van, mert a vágyódás (concupiscibile) mindig maga után vonja a lobbanékony, könnyen kipattanó, haragos és heves ingerültséget (irascibile), ami az egyén fegyelmezetlenségéből indul ki és egészen a veszedelmes osztályharcokig, nemzetek közötti tragikus ellentétekig fokozódik. Ezen csak az *áhítat ajándéka* segíthet, mert a Szentlélek éppen ebben az ajándékban adja meg az egyéneknek és a nemzeteknek a lelki nyugalmat és egyensúlyt. («Tranquillus», mondja erre bámulatos egyszerűséggel Szent Tamás I—II. q. 69, a. 3. c.). *Boldogok a szelídek.* Ebben a boldogságban csendül ki a Szentlélek imént vázolt hatása. Ez az irígylésreméltó lelkiállapot azonban nem tévesztendő össze a flegmatikusok bűnös hanyagságával, mert lényegesen különbözik ettől. A szelídek boldogsága az egész embert fegyelmező önuralomnak, mint a Szentlélek hatásának folyománya.

A következő boldogság a világ úgynevezett «boldogságának», az élvezetvágynak (voluptas, iucunditas, mondja Szent Tamás) megtagadása. Az élvezetvágy legnagyobb előmozdítója egyébként a földi javak bősége. Az összefüggést itt kell tehát keresnünk. Bukása után az ember teljesen odaadta magát az érzéki örömöknek és a velük összefüggő ingereknek; másszóval: a belső és külső érzékeknek hódol. Hiányzik belőle a teremtett javak lényegének ismerete. Nem tudja, hogy ezek alapjában véve semmi, hogy a világ pompája csalóka, mert a ragyogó külszín port és hamut rejt. (V. ö. Préd. 1—2. fej.) Mindezt nem látja, mert nincs meg benne *a tudomány ajándéka.*

Ettől az életörömtől (inkább kielégülést nem találó sivárságnak kellene mondani) óvott az Úr, midőn szembeállította vele a *szomorúságot*. (Beati tristes.) Valóban a tudomány ajándékára van szükségünk, hogy ezt belássuk és annyira érettek legyünk, hogy a Krisztus-meghirdette szomorúságban meg is találjuk a boldogságot. Mert könnyen beszélünk arról, hogy elhagyjuk a világot, azt viszont alig tagadhatjuk, hogy ez az elválás mennyire fájdalmas. Itt ugyanis nemcsak azokról a bizonyos vallásos ünnepségek keretében történő kisebb-nagyobb lemondásokról van szó (mint pl. a világi harmadrendekben kötelező fogadalom és ehhez hasonlók), amelyekhez a belénköntött erények elegendő erőt adnak, hanem totális, teljes, mindent magában foglaló áldozatról, éspedig oly hatalmas mértékben, hogy ez már csak a Szentlélek erejével lehetséges. Feltűnő és csak kidomborítja az eddig mondottakat, hogy Szent Tamás ezzel kapcsolatban háromszor használja a «totaliter» szót! Szent Tamás megmagyarázza azt is, hogy ebben az áldozatban, az áldozat totalitásában miért és mennyiben szerepel a szomorúság. Elsősorban le kell szögeznünk, hogy a Szent a szomorúság szót Szent Pál és Szent Ágoston (tehát eredeti) értelmében veszi, ahogy ez az ember halálánál tűnik fel legjobban. Szent Máté evangéliumához írt remek magyarázatában találunk egy gyönyörű helyet, amely világosságot derít a szomorúság és a tökéletességre törekvő ember misztikus halála közötti összefüggésre. «Az emberek szomorúak azon örömök miatt, amelyeket el kell hagyniok, midőn Krisztusnak adják magukat. Vannak ugyanis emberek, akik meghalnak a világnak és akiknek a világ meghal.» (Aliqui saeculo moriuntur et saeculum moritur eis — v. ö. Gal. 6, 14., ahol Szent Pál azt mondja, hogy általa megfeszíttetett neki a világ és ő a világnak.) A valóságban azonban ez a misztikus halál minden látszat ellenére bol-

dogság, mert kimondhatatlan vigasz tölti el azokat, akik ebben az értelemben szomorkodnak. Ebből a Szentlélekkel való kapcsolat is kitűnik. Azok, akik mindenről lemondanak, lelki és örökkévaló javakban részesülnek. Ami annyit jelent, hogy a Szentlelket kapják, hiszen azért nevezzük Őt a «Vigasztalónak». (Ján. 15, 26.) A Szentlélek által pedig, Aki az isteni Szeretet, az örömökben részesülünk. (U. o.)

*

A boldogság hegyére vezető út második fokán (megvilágosítás útja — via illuminativa) már a tevékeny élet síkján mozgunk.

Az ember gyenge, mert a bűn gyengít. A tisztulás útján (első fok) heves küzdelmet vívott, hogy megszabaduljon a bűn bilincseitől. Jó jel azonban, ha az elgyengültben az éhség tünetei észlelhetők, mert ebből már a közeledő gyógyulásra és megerősödésre kell következtetni, mondja Szent Tamás idézett Evangélium-magyarázatában. «Amíg az ember a bűnnek hódol, nem érez lelki éhséget, mihelyt azonban megválik bűneitől, a lelki éhség is felébred benne. Ezért hirdeti az isteni Megváltó: «*Boldogok, akik éhezik és szomjúhozzák az igazságot*». Nem túlságosan fontos az, hogy «igazság» alatt a törvényszerű erkölcsi magatartást értjük vagy az igazságosság erkölcsi erényét, mert mindkét esetben a «desiderium» a vágyódás, döntő. A boldogság nem egyszerűen a cselekedetben, hanem *a tüzes vágy sugallta* cselekedetben rejlik.

És most elérkeztünk a keresztény lélek pszichológiájának egyik legcsodálatraméltóbb meglátásához; mély, sok mindenre világosságot derítő bepillantást nyerünk a keresztény tökéletesség titkos rúgóinak pompás világába.

A modern szerzők és szakemberek gyakran beszélnek a keresztény élet benső dinamikájáról, bámulatos feszítő- és lendítőerejéről. Vajjon tudják-e, hogy e tüne-

ményes valóság — a kereszténység ennek köszöni szentjeit, nagyjait és fölényes erkölcsi sikereit — gyökerét itt találjuk, a boldogság hegyére vezető út második fokán, az igazságot szomjazó és éhező lélek boldogságában?

Meggyőzően magyarázza ezt Szent Tamás: «Az igazság teljességét (a tökéletesség beteljesülését bennünk) amúgysem érjük el a földön, viszont a vágyódást az igazság után (desiderium iustitiae) már ebben az életben is érezhetjük. Isten azt akarja, hogy az igazság után oly mértékben vágyódjunk (anhelemus), amelynek beteljesülése emberileg szólva szinte lehetetlen, miként a kapzsi embernek sincs kielégülése a földön. (Ez a magyarázata a szentek nagyon sokat megcsodált «mértéktelenségének», amit a hozzá nem értők nem ritkán minősítettek túlzásnak!)

Itt az előhaladásnak, a fejlődésnek végtelen lehetőségével találjuk magunkat szemben és megértjük *a keresztény életet, a tökéletességre való törekvést jellemző feszültséget*, amelyet csak az örökkévaló beteljesülés vezethet le és amely rúgója, előmozdítója minden szent és Isten akarta nagyravágyásnak.

Mily szellemesen emlékeztet ezzel kapcsolatban Szent Tamás Pythagorasra, aki nem engedte, hogy bölcsnek (*σοφός*) mondják, hanem *φιλόσοφος*-nak, a bölcseség kedvelőjének nevezte magát! Hasonlóképen az Úr nem azt akarja, hogy igaznak tartsuk magunkat, hanem megkívánja, hogy az igazságra törekedjünk.

A törekvés az igazságra (életszentségre) annyira felülmúlja az emberi lélek természetes erőit, hogy a Szentlélek egyik ajándékának, az *erősségnek* kell megsegítenie minket, mert «csak ez képes felgerjeszteni az igazság cselekedetei utáni kielégíthetetlen vágyakozást». (II—II. q. 139. a. 2c.)

«Igazságosság irgalom nélkül kegyetlenség, viszont az irgalom igazságosság nélkül rombol (est mater dissolutio-

nis)» – mondja Szent Tamás Evangélium-magyarázatában – és ezzel megint a felebaráttal szemben való viszonyunkat érinti. *A jogból és kötelességből származó kényszert az ajándékozó és irgalmas szeretet* enyhíti: «Boldogok az irgalmasok . . .» Az irgalmasságban valahogy felenged a szív körül képződött kemény kéreg, aminek nemes következménye a lelkiközösség a felebaráttal, amennyiben testvérünknek mind testi mind lelki szükségleteit magunkévá tesszük és ennek megfelelően cselekszünk. Figyelemreméltó, hogy Szent Tamás miért és hogyan hozza ezt a *tanács ajándékával* kapcsolatba. Ennek az ajándéknak a lényege abban áll, hogy segítségével megtaláljuk a célhoz vezető legjobb eszközt. Ezek között az irgalmasság egyike a legkiválóbbaknak. Nem mintha minden, a felebarátra vonatkozó cselekedetünk az irgalmasság erényében gyökereznék (non sicut elicienti), hanem amennyiben «az irgalmasság e cselekedeteinknek csöndes kísérőakkordként szereplő titkos irányítója (spiritus rector)». (II—II., q. 52. a. 4.)

*

A cselekvő, az aktív életet érintő boldogságok egyébként csak előkészület *a harmadik fokra*, a boldogságok hegyére vezető úton (egyesülés útja — via unitiva).

Az értelem ajándéka, mint tudjuk, gyökere a szív tisztaságának és a belőle forrásozó Isten-szemléletnek (ismeretnek). Általa a lélek valóban kristálytisztává, átlátszóvá válik. Miként a tengerszem a hegyóriások néma és csendes magányában, hasonlóképen nyugszik a lélek az örökkévalóság bérceinek ölelésében. Síma felülete Isten arculatát tükrözi vissza. Erre vonatkozik Szent Tamás remek és merész mondása: «Az értelem ajándéka által megtisztult szem már ebben az életben is elérheti Isten látásának egy bizonyos fokát. (I—II., q. 69, a. 2 ad 3; II—II., q. 8, a. 7.) Bármilyen formában történjék

is ez az Isten-látás (a formákra külön nem térhetünk ki), alapfeltétel kivétel nélkül a szív tisztasága. (Mennyire megsejtették ezt a Krisztus előtti idők nagy elméi! Gondoljunk csak Plátóra, aki az igazság ismerete előfeltételének a katharziszt (κάθαρσις) tartotta). A szív tisztaságát már az egyszerű hit is eszközölheti. A hit megnyitja a szívet, írja Szent Tamás (Com. in Mat.), majd így folytatja: «*Boldogok a tisztaszívűek*, vagyis azok, akik mentesek az idegen gondolatoktól, szívük ezáltal Isten templomává válik, amelyben a szemlélődő Istent látják, mert a «templom» a kontemplációval, szemlélődéssel függ össze...»

A szív eme tisztaságát a plátói katarziszt sokan túlságosan az ismeretelmélet szemszögéből vették és mint olyant feleslegesnek, vagy haszontalannak ítélve félretették. Ez azonban téves, mert a szív tisztaságát csak egy szempontból lehet látni és megítélni, mégpedig mint az Isten-tapasztalathoz (Isten-élmény) vezető egyetlen misztikus utat. Ebben egyesül ugyanis a kettő: az ismeret és a tapasztalat (szemlélet és élmény). Egyedül ez teszi lehetővé, hogy Istent már itt a földön szemléljük. Aki ebben az élményben részesül, már birtokában van a legegyénibb Isten-bizonyítéknak. Tudnunk kell ugyanis, hogy minél közelebb jutunk Istenhez (minél jobban hozzáemelkedünk), annál inkább összeforr bennünk (hasonlóképen mint Istenben) az ismeret és a szeretet, vagy mint Szent Tamás mondja (és ezzel bizonyít a szeretetből fakadó ismeret mellett): «Minél jobban elérik a hatások Istent, annál jobban ismerhetjük meg bennük Őt. A szentekben is azért tökéletesebb az Isten-ismeret mint másokban, mert el vannak telve igazsággal, szeretettel stb., vagyis oly hatásokkal, amelyek (Isten közelségüknél fogva) végtelenül hasonlóak Istenhez. (U. o.)

Azon lelkekben, amelyek ennyire megérettek, be-

teljesül a *bölcseség, mint misztikus egyesülés Istennel.* Ennek folyománya *Isten békéje: «Boldogok a béketűrők . . .»*

*

A nyolc boldogság, vagyis a Szentlélek örömei utolsó állomásai az átmenetnek, az átfejlődésnek az örökkévalóságba.

Akiben kialakult a Szentlélek örömeinek csodaszép világa, az joggal remélheti az örök boldogságot, a százszoros jutalmat.

2. A jutalom.

A Szentlélek erejében élt lelkiélet rendszere abban a beteljesülésben csúcsosodik ki, amelyet Aquinói Szent Tamás a kinyilatkoztatás alapján «jutalomnak» (praemia) nevez és amelynek a Summában külön és érdekes fejezetet szentel. (I—II. q. 69, a. 4.)

Mondanunk sem kell, hogy a jutalom, amennyiben már itt a földön beteljesül (erről később) átmenet vagy híd a földi lét érdemszerző küzdelméből az örökkévalóságba; az örök beteljesülés viszont a célpont, vagyis a jutalom végleges kiteljesedése.

Az alábbiakban megkíséreljük (Szent Tamás tanítása alapján) a jutalom lényegét megvilágítani és rámutatni az összefüggésre közötte és a Szentlélek bennünkműködésének eddig vázolt fokai között. Szükségesnek tartjuk azonban megjegyezni, hogy csak a legszükségesebb magyarázatokra szorítkozunk, mert a jutalom teológiája oly mély és terjedelmes, hogy azzal, ha alapos munkát akarunk végezni, külön könyvben kellene foglalkozni.

*

Krisztusnak a *nyolc boldogságról szóló*, a hegyibeszédben meghirdetett *tanítását* főleg az jellemzi, hogy *világosságot derít a látszat és a valóság világa között fennálló*

ellentétre. A világ — mint tudjuk — a gazdagokat, a gond nélkül nevetőket, az erőszakosakat, a szívteleneket, a viszálykodást szítókat és az úgynevezett «életművészeket» dicsőíti. Krisztus viszont azokat nevezi boldognak, akik mindennek kimondottan az ellenkezői. Ezzel azonban nem elégszik meg. Továbbmegy *és «feloldja» az ellentétet a világ boldogsága és az Általa meghirdetett nyolcszoros és az örök lét örömeiben kicsendülő boldogság között.* Levezeti a roppant feszültséget és ennek folyományaként megteremti a lélekben az isteni összhangot, a mélységes harmoniát. A hegyibeszéd ezzel szinte túlnő minden keretet, mert elsimítja az élet összes ellentétjeit és szinte beemel az isteni élet légkörébe. Sokan nem jutottak el idáig (pl. Nietzsche) és nem találták meg a hegyibeszédben, főleg a nyolc boldogságban elrejtett kincset. Mert éppen a nyolcszoros boldogság és a belőle fakadó jutalom az a feloldó erő, amely minden ellentétet elsimít és megalapozza a legtökéletesebb harmoniát.

*

A Krisztus által meghirdetett nyolcszoros, az örök dicsőségben beteljesülő boldogság tulajdonképeni *alapja a keresztény lélekben uralkodó összhangnak* (harmónia), *a keresztény lelkiséget jellemző biztonságtudatnak és a krisztusi lélekalakításban észlelhető következetességnek.* Másszóval: *az egymástól elválaszthatatlan örömök és a jutalom,* mindkettő mint végcél és beteljesülés, *nagy befolyással vannak mind a lélek kifejlődésére* (a Szentlélek bennünkműködése alapján) *mind a krisztusi életalakításra.*

A Szentlélek-vezette krisztusi életet élő lélekben megvan *a tökéletes összhang, a mindenen uralkodó harmónia.* Ez jellemzi elsősorban a lelkiéletet.

Az élet, tapasztalat szerint, sok egymással ellentétben levő és egymástól különböző dolgot hoz magával. Ezen különféleségek keresztül-kasul szántják a mindennapot, a vonalak keresztezik egymást, ami sok és kellemetlen zavart okoz. Ilyen

körülmények között nem könnyű rendbentartani az életet, jól átgondolt módszert alkalmazni — és ami a legfontosabb — megőrizni az egyensúlyt, biztosítani a lélek harmóniáját, amitől oly sok függ. Másszóval: nehéz közös nevezőt találni e sokrétegű különféleségre és mindent a lelki egyensúlyt biztosító rendszerbe foglalni. Nehéz, de elkerülhetetlenül szükséges, különben veszélyeztetjük az előmenetelt és komolyan akadályozzuk a Szentlélek bennünkműködését. A keresve-keresett megoldást a Szentlélek imént vázolt örömeiben találjuk meg. Ezek az örök boldogság biztos reményét tudatosítják bennünk és arra késztetnek, hogy az élet különböző feladatait eseményeit, követelményeit, fordulatait stb. a kegyelem mindenre képesítő erejével az örök boldogság céljának alárendeljük, egymással összefüggésbe hozzuk és így lényegesen közelebb jussunk a beteljesüléshez, az örök boldogsághoz. Az élet nagy ellentéteit ezzel már fel is oldottuk, vagyis ezzel már biztosítottuk a lélek harmóniáját: az összhangot és az egyensúlyt.

A Szentlélek-vezette krisztusi életet élő lélekben ezenkívül még megvan *a keresztény lelkiséget jellemző biztonságtudat* is. És ez éppen az, ami a valóban keresztény, krisztusi embert a többiektől megkülönbözteti. Az élet fordulatokban és meglepetésekben gazdag esélyeit mindenki ismeri. Az, aki még távol áll a krisztusi élettől, ezek láttára könnyen megzavarodik és még könnyebben elveszti az elkerülhetetlen döntésekben és elhatározásokban oly fontos biztonságtudatot. Habozóvá, ingadozóvá, bizonytalanná, tétovázóvá válik és ezzel máris hátrányba jut a tovarohanó életáradattal szemben, amely őrült ütemével nem hagy időt a határozni, a dönteni nem tudóknak és irgalmatlanul félrelöki őket. A krisztusi, Szentlélekvezette ember ezzel ellentétben mindig megőrzi éleslátását, higgadtságát, nyugalmát és egyáltalán nem ijed meg a különböző esélyek lehetőségeitől. A Szentlélek erejében mindenre fel van készülve és tudja, hogy azoknak, akik szeretik Istent, minden (és ebben az élet összes esélyei bennefoglaltatnak) javukra válik (v. ö. Róm. 8, 28), tehát a különböző fordulatok semmi olyat nem hozhatnak, ami — és

ezt Isten kegyelmi erejének köszönjük — komolyan veszélyeztetné a végcélt, az örök boldogságot. Ezekben a kiváltságos emberekben, akiket a világ éppen eme tulajdonságuk miatt csodál, a Szentlélek teljesen kiérett örömei alapozzák meg a megfélemlíthetetlenséget, mert ezek tartják meg elevenen az örök beteljesülés, a tökéletes boldogság tudatát és azt a meggyőződést, hogy az odavezető úton semmi sem akadályozhat végérvényesen.

A Szentlélekvezette krisztusi életet élő lélekben megvan végül az életalakításhoz szükséges következetesség és tervszerűség. Az életvezetés, mint olyan eleven bizonyítéka annak, hogy a krisztusi ember mindent összefogó célt tűzött ki magának, amelynek az életet összes részletjelenségeivel (ideértve a legkisebb apróságot is) alárendeli, úgyszólván hozzáidomítja. Ez az egyöntetű cél az örök boldogság, amelyet csakis a krisztusi életalakítás által lehet elérni. Nagy előny, áldott kiváltság ez, mert a legrövidebb úton vezet célhoz, eleve lehetetlenné teszi a felesleges idő és erőpazarlást és az époly felesleges, mint meddő kísérletezéseket. Ezt szintén a Szentlélek kiteljesedett örömeinek tudhatjuk be, mert — mint már említettük — ezek tudatosítják bennünk ily hatékony fokban az örök boldogság reményét.

A mondottakból világosan kitűnik, hogy a Krisztus —, meghirdette nyolcszoros boldogság, vagyis a Szentlélek örömei nagy hatással vannak a lelkiéletre és felbecsülhetetlen szolgálatot tesznek annak, aki lelkiéletét tudatosan a Szentlélekben éli.

Szent Tamás a Summán kívül még Szent Mátéhoz fűzött magyarázatában is foglalkozik a jutalommal. Igaz, hogy a jutalmakat különbözőképen lehet magyarázni, a magyarázók azonban valamennyien abban állapodnak meg, hogy a jutalom lényege a százszoros kárpótlás. (V. ö. Máté 19, 29.) Az tehát, amit Szent Tamás az irgalmasság megjutalmazásáról mond, a jutalom minden megnyilvánulására vonatkozik: «Isten adományai mindig

felülmulják érdemeinket, — mondja Szent Tamás — és Isten velünk szemben tanusított irgalma végtelenül nagyobb annál, amivel mi viseltetünk felebarátunk iránt».

Szent Tamás, aki kétségen kívül nagy pszichológus, mélyen belelátott az emberi lélekbe, midőn ezzel a témával foglalkozott. Szerinte a jutalom is a Szentlélek örömeihez, a nyolc boldogsághoz hasonlóan már itt e földön kezdődik, habár csak tökéletlen módon. Beteljesülését természetesen az örökkévalóságban éri el, mert csak ott érik meg egészen. Mennyivel boldogabb a szegény a gazdagnál, akit a földi javak ólomsúllyal húznak lefelé és akit teljesen elvonnak a lelki értékekről. És mennyivel többet ér el még e földön is, a szelídség az ellenkezőjénél! «Sokan — mondja Szent Tamás — viszályba keverednek egy birtoklott tárgy miatt. Gyakran mindent elvesztenek és még életükkel is ráfizetnek, míg a szelídek nyugodtan bírják azt, amijük van!» (U. o.) És nem igaz-e, hogy a szomorúság és szenvedés órái fellazítják a lélek megkérgesedett termőföldjét és képessé teszik a kegyelem harmatjának befogadására, másszóval a kegyelem sorsdöntő forrásai lesznek? Előfordul ugyan, hogy az igazságot lábbal tiporják, az igazat sokszor egész életén át üldözik és erőszakoskodnak vele, de ő tudja, hogy minden csak a felszínt érinti, mert lelke mélyén máris érzi *Isten felbecsülhetetlen békéjének jutalmát*. Hasonlóan jár az irgalmas szívű is, akit tulajdon jócselekedete kárpótol sok mindenért. A tisztaszívű örömét pedig alig lehet emberi szavakkal vázolni. Őt a győztes nemes büszkesége fűti, annak tudatában, hogy nem dobta oda magát az aljas szenvedélynek és érzi, hogy királyi sasként emelkedik az alacsonyrendűségek fölé! És ha a világ «mindenki küzdelmét mindenki ellen» dicsőíti, csak azért teszi, mert annyira eltávolodott Istentől, hogy még nem tapasztalhatta az isteni békét, amely minden elképzelést felülmúl. Ezek-

után elképzelhetjük, mi vár reánk akkor, ha üt majd a végső beteljesülés órája. Lehullik a lepel és színről-színre látjuk Istent, birtokunkba vesszük az országot, a mennyei birodalmat és megéljük, hogy mit tesz az Isten gyermekének lenni és Istenben Atyánkat szeretni.

Szent Tamásnak még ezek után is van mondanivalója. Éles szemét nem kerüli el *a jutalomban megnyilvánuló fokozódás*. Szerinte a világ azt hiszi, hogy a földi javak *birtokában van*, pedig erről szó sem lehet, hiszen hiányzik belőle a biztonság és folytonosság. A valóság az, hogy a világnak csak megvannak (habere) a javai, de nem birtokolja azokat (possidere). A lelki szegények és a szelídek ezzel ellentétben oly javaknak vannak birtokában, amelyeket senki el nem vehet tőlük. *A vigasz már egy fokkal több, mint a tulajdon*, mert az előbbi legtöbbször gonddal és fájdalommal jár. *A telítettség* (satietas) *viszont több, mint a vigasz*, mert azt a bőséget fejezi ki, amelyben a vigasznak nincs mindig része. *Az irgalmasság több, mint a telítettség*, mert az ember általa minden jogát és érdemét túlhaladó mértékben részesül javakban.

Mindenekfelett és szuverén nagyságban áll az *Istenlátás*, de még *ennek is van fokozása*, mert mit jelent a látás ahhoz a boldog valósághoz viszonyítva, hogy gyermeke, fia lehetünk Annak, Akit egyelőre homályban, később pedig (az örökkévalóságban) teljes fényességében szemlélünk. (U: o. ad. 3.)

Szent Tamás elgondolását (Summa, I—II., q. 69, a. 4.) nagyobb áttekinthetőség kedvéért a következő táblázatba foglaltuk össze:

A jutalom fokozatos kifejlődése a nyolc boldogságban

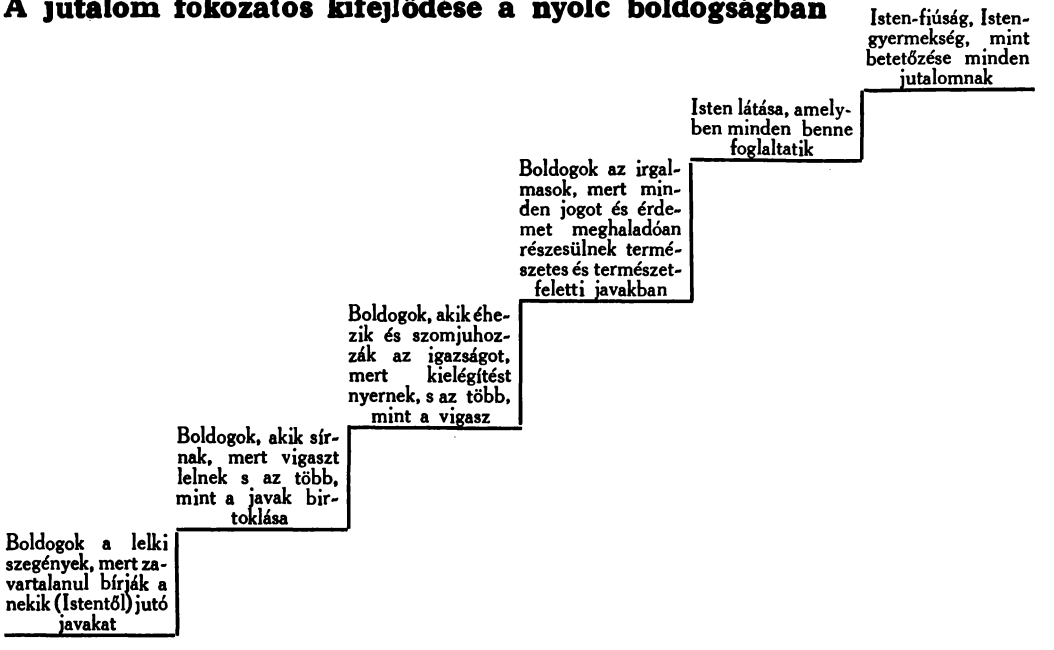

Krisztus békéje a Szentlélekben.

z, aki járt az Alpesek szűziesen fehér világában, nem egyszer látott lankákon, dombokon, magaslatokon álló templomokat karcsú, égnek szökelő toronnyal, messze távolba szóló harangzúgással és a hívősereg buzgó énekével. Ha kérdezősködött, gyakran azt a választ kapta, hogy Marienberg (Mária hegye) alatt áll, a harangok Mária dicsőségét hirdetik és a tömeg Máriának, a Királynőnek hódol.

Mennyire emlékeztetnek ezek a Marienbergek a boldogságok hegyére! Ha alattuk állunk és föltekintünk hozzájuk, szinte halljuk, amint a Boldogasszony megszólal az ünnepélyes harangzúgásban és figyelmeztet, hogy a boldogságok hegye az Ő fennsíkja, az Övé, Akit a Szentlélek beárnyékolt (Luk. 1, 35) és Aki éppen azért elsőnek részesült a boldogságban, amint azt a Magnificatban nekünk is meghirdeti. (Luk. 1, 48.)

Ha ezt az igazságot megfontoljuk, derengeni kezd bennünk a világosság és önkéntelenül, — a logika késztet erre — arra gondolunk, hogy a boldogságok hegyén a *Béke Királynője* áll. Igen, Ő, a *Bölcseség Széke*, csakis a *Béke Királynője* lehet (lásd az összefüggést a bölcseség ajándéka és a krisztusi béke boldogsága között, ahogy azt már kimutattuk). Ő hívogat ezen áldott magaslatról. R. Graber a következő remekívelésű mondatba tömöríti *a Béke Királynője hívó szavát:* «Boldogok, akik a világnak meghozzák a békét; őket majd azon Isten gyermekei-

nek nevezik, Akinek (az emberi természet szerint) én vagyok a szülőanyja.»

*

A Szentlélek műve ebben teljesedik ki: a krisztusi békében. Isten anyja ennek a békének a szivárvány minden színében pompázó dícsfénye; Ő valóban a Béke Királynője.

Goethe mondja: «Alles Drängen, alles Ringen ist ewige Ruh in Gott dem Herrn» — minden törtetés és minden küzdelem Istenben, az Úrban nyugszik meg örökre. Ezzel már túl is vagyunk az ellentéteken, és problémákon, a látszat világának minden nyugtalanságán (lásd a Szentlélek örömeinek szentelt fejezet második részét); immár az isteni valóság világában mozgunk, az emberi elme által elérhető legfensőbb magaslaton vagyunk, ahol az isteni valóságból fakadó béke világossága fényeskedik. (E béke gyökerét az isteni valóságok világában találjuk. Bővebben nem foglalkozhatunk ezzel az igazsággal, mert a vele kapcsolatos mondanivaló magában véve külön kötetet tesz ki.)

Aquinói Szent Tamás és Szent Ágoston is megegyeznek abban, hogy a «béke minden dolgok megnyugvása a szent rendben» (pax est omnium rerum tranquillitas ordinis).

A béke e szerint nem a feszültség felfüggesztéséből, az ellentétek egybeolvadásából, a polaritás erőszakos megszüntetéséből (pl. mikor véres csata után a ragyogó napsugár bearanyozza a legyőzött ellenfél holttestét) fakad. Krisztus békéje abból forrásozik, hogy a dolgok ugyan megmaradnak eredeti egymásközötti feszültségükben, Isten rendjében azonban megtalálják a helyes viszonyt egymáshoz. (Nyugalom és rend itt természetesen a szó ontologikus értelmében veendők.)

A rend, amelyben minden megnyugszik, *a bölcseség*

ajándékának folyománya, hiszen a bölcseség feladata mindent «*elrendezni*», mindennek az őt megillető helyet kijelölni. Szent Tamás ezt az igazságot kiinduló pontnak veszi a következő magasszárnyalású gondolatmenethez: «A bölcseség teremtett ajándéka által Isten teremtetlen bölcseségében részesülünk, ez pedig Isten egyszülött Fia (Logosz). Ebből következik, hogy mindazok, akik a bölcseség révén eltelnek a béke boldogságával, *az istenfiúságban és istengyermekségben* részesednek; valamennyien, «akikről előre elhatározta, hogy Fiának képéhez válnak hasonlóvá». (Róm. 29; II—II, q. 45, a. 6 c.)

Ha ebben az irányban tovább gondolkodunk és még magasabbra emelkedünk, belátjuk, hogy *a boldogságok hegyére ragyogó felhőként leereszkedő béke maga Krisztus*, Isten egyszülött Fia. Mert miként a bölcseség ajándéka részesedés Isten örök bölcseségében, hasonlóképen a béke boldogsága is újabb részesedés Krisztusban, «Aki a mi békénk» (Ef. 2, 14), «mert Ő eljött, hogy békét hirdessen nektek, kik távollevők voltatok.» (U. o. 2, 17.) «Ő lelkünk isteni Orfeusza, aki a hétszeres hárfán az Atya örömére a megváltottak dicshimnuszát játsza» (R. Graber).

*

Krisztus békéje kimondhatatlanul boldoggá tesz. Erről is meg kell emlékezzünk, hisz eddig a boldogságoknak csak objektív tartalmát, úgy is mondhatnók: hűvös külszínét vizsgáltuk és még nem hatoltunk be a belső magba, a szubjektív tartalomba, vagyis abba, amit a nyolc boldogság és a lélek békéje kiváltanak az emberből.

Ebben is Szent Tamást követjük, aki a boldogságok eme benső magváról a szemlélődést követő boldogsággal (delectatio = örömteljes élvezet) kapcsolatban beszél. Szerinte a szemlélődésnek az isteni szeretet fényáradatában pompázó magaslatán fakadnak az igazi öröm és az igazi

felüdülés forrásai. Ez az öröm felülmúl minden emberi örömet, «hiszen a lelki öröm magában véve már felette áll minden érzéki élvezetnek». (II—II. q. 180, a. 7. c.) Megjegyzendő még, hogy a szemlélődés csendes és szent öröme lényegesen mélyebb az alkotásban és cselekvésben kicsúcsosodó aktív élet minden öröménél.

Aki a kereszténységet egészen a legmélyebb következtetéséig és mélységének minden rétegében meg akarja ismerni, annak végig kell járnia az utat, melyet Szent Tamás oly találóan «*az örökkévalóság lépcsőfokainak*» (gradus ad immortalia) nevez (u. o. q. 180, a. 4). Minél biztosabban haladunk előre ezen az úton, annál inkább megérti és megéli, hogy *a legmélyebb és legmagasabb örömre csak a Szentlélek-adta bölcseség iskolája nevel.* És ha a Szentlélek himnuszában imádkozzuk: «da perenne gaudium» (adj örök örömet), akkor nemcsak a túlvilág felhőtlen boldogságáért esdeklünk, hanem azt is kérjük, hogy e boldogság már itt a földön megkezdődjék.

Az eddig mondottak után az is világossá válik hogy az isteni Mester miért beszél, valahányszor búcsúbeszédében a Szentlelket említi, békéről és örömről. Azért, mert a béke és az öröm elválhatatlanul hozzátartoznak a Szentlélek teológiájához: «Békességet hagyok nektek, az én békességemet adom nektek «(Ján. 14, 27); ezeket szólottam nektek, hogy az öröm teljék bennetek és a ti örömetek teljes legyen. (Ján. 15, 12.)»

*

A béke és az öröme csodálatos világát a megdicsőült szépség ragyogása tölti be.

A lelki szépség Szent Tamás szerint abban gyökerezik, hogy az «ember minden cselekvése, egész magatartása összhangban van az értelem szellemi világosságával». (II—II. q. 145, a. 2. c.)

Itt ismét a rend gondolatával találkozunk. Ezúttal azonban a világosság, arány és áttekinthetőség fogalmával kapcsolatban. Az értelem a szemlélődő életben éri el tökéletességét, azért találjuk meg éppen a szemlélődésben a szépséget. (II—II. q. 180, a. 2. ad 3.) *Az élet a boldogság hegyén ennélfogva szépséggel telített élet.*

Szent Tamás mindehhez még a következő súlyos horderejű megjegyzést fűzi: Az erkölcsi erények csupán korlátolt mértékben részesítenek az említett szépségben. Csak amennyiben az értelem ítéletét követik. Közöttük azonban a mértékletesség követi legjobban az értelem ítéletét, azért éppen ez az erény részesít nagy fokban a szépségben. Ez a magyarázata annak, hogy *csak a tiszta, szűzies, erkölcsös ember a valóban szép ember:* lelke nyitva áll a felülről beléje hatoló világosság előtt, — míg az érzékek szolgájában a szépségnek éppen az ellenkezője következik be.

*

A krisztusi béke világa lényegénél fogva *örök és elmulhatatlan.*

«Krisztus békéjének — mondja Szent Ágoston, — nincs időmeghatározta vége. Célpontja minden áhítatos cselekvésnek és gondolatnak. A békéért kívánjuk Krisztus szentségeinek beteljesülését bennünk, Őmiatta tanulunk Krisztus csodálatos szavaiból és cselekedeteiből, vesszük a Szentlélek zálogát, hiszünk, remélünk és lobbanunk lángra a nekünk adott szeretet mértéke szerint, érette viselünk el bátran minden szomorúságot, hogy általa és benne zavartalanul király legyünk.»

Egyetértünk azzal az elismert szerzővel (R. Graber), aki felteszi a kérdést: «Miért nem merülünk el tehát a béke, öröm és szépség eme csodálatos világában és miért nem alakítjuk életünket ezen mulhatatlan értékek szerint? Miért merítünk mindig csak kicsi és zavaros vizekből,

miért nem keressük inkább a világrészeket átkaroló tengert? Miért lézengünk a perifériákon és miért nem szánjuk rá magunkat az első döntő lépésre a kereszténység, a keresztény élet középpontja és magva felé? Amíg ezt nem tesszük, addig szemünkben mindig profán lesz a szent, és problematikus az értelmes dolog. *Világosságot, békét és szépséget csak az örökkévalóságba torkolló élet magaslatán lehet találni.*»

*

Az imént mondottuk az Apostollal, hogy a mi békénk Krisztus. Hasonlóképen azt is mondhatjuk, hogy a mi békénk a Szentlélek, hiszen Ő a beteljesülés *(τελείωσις)* Lelke. Ahogy Ő Istenben a Fiúnak az Atyából kiindult életét a szent szeretet áradatában a forráshoz, az Atyához visszavezeti és ezáltal Isten benső életében a beteljesülést, a békét megalapozza, hasonlóképen beteljesíti Isten minden ajándékát, amennyiben azokat önmagára, Isten teremtetlen ajándékára (V. ö. II. Rész I. fej.) vonatkoztatja vissza. Ezáltal teljessé teszi az egyetemes teremtést, mert visszaárasztja ősállapotába, a békébe, a nyugalomba és a rendbe.

Ez azonban majd csak akkor következik be, ha a világ a Szentlélek szimbólumában, a tűzben megsemmisült; ekkor jön az új Ég és az új Föld, amely felett a béke hétszínű szivárványa fényesedik.

A Béke Királya (Is. 9, 5) akkor majd átadja az Atyának az igazság és az élet, a keresztség és a kegyelem, az szeretet és a béke (Krisztus Király ünnep prefációja) örök birodalmát, hogy «az Isten legyen minden mindenekben. (1. Kor. 15, 28.)

«S az Istennek az a békéje, amely meghalad minden értelmet, megőrzi majd szíveteket és elméteket Krisztus Jézusban» (Phil. 4, 7).

A SZENTLÉLEK HÁRFÁJA.

Istenednek akarsz dícshimnuszt zengeni? Vedd a hárfát! és ha az ajkad már énekel, majd a hárfa is mélyebben a szívedbe markol. Most azonban nem arról a tízhúros hárfáról szándékozom beszélni, amelyen egykor az Ószövetség zsoltárait kísérték, hanem a másikról: a héthúrosról, a lelki hárfáról, amelyen az Újszövetség zsoltárait éneklik, vagyis a hétszeres kegyelem Lelkéről. Mert maga a Szentlélek a hárfa. Hétszeres húrozata a hét ajándék: az istenfélelem, az áhítat, a tudomány, az erősség, a tanács, az értelem és a bölcseség. Az elsőn az alázatosság, a szelídség a másodikon, a harmadikon a szívbéli bánat, az igazság szomjúsága a negyediken, az ötödiken az irgalmasság, a szív tisztasága a hatodikon, míg az utolsón a szemlélődés játszik. Mélyen és komolyan cseng az első, kedvesen a második, csendes fájdalommal a harmadik, erőteljes hanggal a rákövetkező, édes harmóniával az ötödik, magasan az utolsó előtti és a diadal majdnem túl magas hangján az utolsó.

A te játékod pedig? ! — Pedzd hárfád első húrját és íme alázatos lesz; nyúlj a másodikhoz és halljad, mily szelíd a hangja. Értelemre ébredsz a harmadik szavára, és férfiasan erőteljes melódiára késztet a következő; az ötödik majd

édes dallamokat vált ki belőled, míg a rákövetkező már tisztán és harmonikusan cseng. Vedd végre az utolsót és dícshimnuszod a bölcseség szimfoniájává tisztul.

Absalom apáttól.

Absalom, a springiersbachi (trieri egyházmegye) *szentágostonrendi kanonokok* monostorának *apátja* tanulmányait Párizsban a viktorianusoknál végezte. Mint apát nemcsak saját monostorát reformálta meg. Rendjének több környékbeli nőmonostorában is üdvös reformokat vezetett be és ezzel lényegesen hozzájárult a szerzetesi fegyelem megszilárdulásához. Az *irodalomban* is nyomot hagyott. Szerzeteseinek tartott előadásai közül 51 Kölnben jelent meg aránylag későn (1535. A Migne-féle Patres Latini sorozatban közölt szöveg, sajnos, nem kifogástalan). Állítólag 1203-ban (szeptember 17) halt meg, habár a trieri évkönyvekben 1212-ben még mint élőt említik. (V. ö. Lex. f. Theol. und Kir. I. 43.)

FÜGGELÉK.

Az isteni Lélek szeplőtelen Jegyese.

Az isteni Lélek remekművel koronázta alkotásait: ez a Szép=Szeretet=Anyja, a Szeplőtelen Szűz, akit isteni anyasága miatt megtett liliomos mátkájává.

Az áldott Boldogasszony nemcsak szeplőtelen jegyese a megszentelő Léleknek: munkatársa is, aki cselekvően részesedik a lelkek megszentelésében és mint Kegyelemosztó Anya működik közre a Szentlélek szándékainak beteljesítésén.

Mennyei Édesanyánk színe elé járulunk most gyermekded szeretettel; az ő kristálytiszta forrásaiból merítjük a Szentlélek erejét és önmegszentelődésünk által kívánjuk meghálálni a Szentléleknek, hogy ilyen édesanya tüzes szeretetére bízott.

A Szentlélek mátkája.

I.

ária isteni Jegyese, a megszentelő Lélek gyönyörűen szervezi meg a lelkiéletet, amelynek Ő ihletője, irányítója és megvalósítója.

Ihletője: tőle származnak a nagy, tüzes és magasszárnyalású gondolatok. Villámként érintik a lelket, átizzítják az értelmet, vakító világosságot fakasztanak és éles körvonalakban szemléltetik a merészívelésű, magasbatörő lelkiélet lehetőségeit. Szükség van e gondolatokra, mert ihletként hatnak a lélekre, kettévágják a problémák gordiusi csomóját, megnyugtatnak, felvilágosítanak, lelkesítenek, áttüzesítenek, átsegítenek az akadályokon, magasbaragadnak, cselekvésre, erkölcsi magatartásra, küzdelemre és életalakításra késztetnek.

Irányítója: mert a nagyszerű gondolatokra és meglátásokra, vagyis az isteni ihletre természetszerűen tett és cselekvés következik. A Szentlélek ebbe is belekapcsolódik: megszabja irányát, meghatározza ütemét és célszerűen, az adott körülményeknek megfelelően vezeti célhoz, hogy a tett és cselekvés megfeleljen Isten elvárásának és kielégítse a lélek kegyelem-szította tüzes ambícióit.

Megvalósítója: mert a tettben és cselekedetben nemcsak a cselekvő alany ereje érvényesül. Természetfeletti teljesítményekről lévén szó, ez nem is volna elegendő. A tettben és cselekedetben a Szentlélek cselekvőereje is benne izzik, mint az emberi teljesítőképesség kiegészítése a végtelen felé. Az isteni Lélek, Aki ihlet és irányít, cselekszik is bennünk és ezzel betetőzi megszentelésünk művét.

*

Ha áhítattal beletekintünk a Szentlélek működésének mélységeibe, e kavargó tűzben tündöklő, ragyogó színekben izzó nyomokat találunk, amelyekből arra kell következtetnünk, hogy a Szentlélek merész és viharos szárnyalásán kívül még más tényező is közreműködik megszentelésünkön, vagyis *kezd derengeni bennünk azon áldott kéz megsejtése*, amelyről intuiciószerűen már eleve tudjuk, hogy a tüzes Isten után mindent neki köszönünk.

Másszóval: az, aki leszáll a Szentlélek működésének tüzes mélységébe, nem kerülheti el *a találkozást Szeplőtelen Mátkájával, Isten Anyjával*, a Boldogasszonnyal, aki bűnt nem ismerő forró lelke minden gazdagságát ezen mélységbe dobta, hogy résztvegyen Jegyesének, a Szentléleknek működésében és hozzáruljon a világ megszenteléséhez.

*

A Boldogasszony szerepének a Szentlélek művében: a világ megszentelésében *mélységes alapja van*. E szerep egyik gyökere a Boldogasszony szeplőtelen anyasága. Isten öröktőlfogva arra választotta ki, hogy a Megváltó Anyja legyen. Az angyal megjelenésekor kifejezett beleegyezéstől, az áldott «Fiat»-tól tette függővé a világ megváltását, melyben Neki, kiválasztottjának, nagy szerepet szánt. A Boldogasszony szabad elhatározásából beleegyezett terveibe, vállalta küldetését és résztvett a megváltás művében. Részvétele természetesen az egész műre kiterjed, vagyis magában foglalja a megváltásnak a világ végéig tartó gyümölcsöztetését és gyümölcseinek alkalmazását az emberi lélekre (apostolkodás). Ez azonban mint a világ megszentelése már a Szentlélek hatáskörébe tartozik. *Isten Anyja, a Boldogasszony ennélfogva munkatársává válik a Szentléleknek, miként munkatársa volt Szentséges Fiának, a Megváltó Krisztusnak.*

Részvételének másik gyökere: *szoros kapcsolata az isteni Háromsággal*. A Boldogasszony Gábor főangyal megjelenésének és a «Fiat» elhangzásának pillanatában Isten Anyja lett. A Logosz, az Ige megtestesült benne és a boldog anya szoros kapcsolatba került Istennel, közvetlen közelébe jutott a Szentháromságnak. *Az Atya* a teremtés fölülmulhatatlan remekművét, hőn szeretett leányát és a megtestesülés titkában nélkülözhetetlen munkatársát látja benne. *A Fiú*, Aki neki köszöni emberi természetét és Aki mint az ember Fia (Máté 8, 20; János 1, 51) tisztelettel, szeretettel, sőt földi életében engedelmességgel tartozik neki, megteszi munkatársává az emberi nem megváltásában. *A Szentlélek*, Akinek szeplőtelen fogantatása révén élő templomává, kiváltságos hajlékává lett, és Akinek kegyelmi gazdagsága folytán, — de csak hasonlatszerűen — liliomos jegyese: munkatársát látja benne a világ megszentelésében és vele együtt fáradozik Krisztus országának a lelkekben való megvalósításán. Isten Anyja valóban közel jutott minden egyes isteni Személyhez, mégpedig annyira, hogy senki sem léphet nyomába, mert Istenközelségét felülmúlni nem lehet. A Szentatyák nézete szerint hozzátartozik, — de csak külsőleg — a Szentháromsághoz és imént vázolt együttműködése révén külső, *kifeléható kiegészítése a háromszemélyű Egy-Istennek*. (Complementum Trinitatis.)

A világ megszentelésében vállalt szerepének harmadik gyökere ismét az *anyaság*. A Boldogasszony isteni anyasága folytán *az egyetemes emberiség anyja lett*. Ő szülte szeplőtelen módon, — a nélkül, hogy érintetlensége csorbát szenvedett volna, — az Istenembert, vagyis a megváltott emberiség Fejét, Aki ugyanakkor feje a misztikus Krisztus-testnek is. (Róm. 12, 5, I. Kor. 10, 17.) A Boldogasszony, aki Krisztus Anyja, a misztikus Krisztus-

testnek is anyja, vagyis lelkileg anyja mindazoknak, akik eleven tagjai a megváltottak közösségének. (V. ö. I. Kor. 6, 15. és 12, 27.)

A Boldogasszony, aki a test szerint Krisztusnak édesanyja, a lélek szerint az emberiségnek is anyja, vagyis a Szentlélek csodálatos munkatársa nemünk megszentelésében.

*

A Boldogasszony Isten akarata szerint mint *a kegyelem egyetemes közvetítője* működik közre a Szentlélek műveiben és vesz részt az emberiség megszentelésében.

Ezt az igazságot a Boldogasszony nemes lovagja *Clairvauxi Szent Bernát* fejezi ki legjobban: «Mindezt Isten rendelte így, — mondja — mert Ő csak Mária által akart minket egészen birtokába venni.» (Sermo de aquaeductu.)

A Szent igazat mond: Isten Anyja azáltal, hogy Krisztusnak, az emberi nem Megváltójának, minden kegyelem forrásának életet adott és vele az emberiség megváltásáért együtt szenvedett, általános értelemben kegyelemközvetítővé vált. Ebből a megingathatatlan tényből forrásozik az az Anyaszentegyházban általánosan elterjedt és mindenki által elfogadott tanítás, hogy nincs az a kegyelem, amelyet közvetlenül nem Isten Anyjától kapunk, vagyis Isten kegyelmi ajándékaiban csakis a Boldogasszony közbenjárására részesülünk. Meg kell még jegyeznünk, hogy Isten Anyjának közbenjárása minden vonatkozásban alá van rendelve Krisztus szent embersége közvetítő szerepének, mint annak méltó és öröktől fogva elhatározott kiegészítése.

A kegyelem adományozásában ennélfogva a hittudósok tanítása szerint *három akarat* játszik közre: első helyen az *Atya akarata* áll, Aki végtelen szeretetéből

kifolyólag akarja üdvösségünket és megadja az azt elő=mozdító eszközöket, vagyis a kegyelmet. Kiegészíti ezt a mi Urunk *Jézus Krisztus*, az isteni Közvetítő *akarata*, Kinek érdemeiben gyökerezik minden kegyelmi ado=mány, Aki isteni teljhatalmánál fogva önmaga szerzi meg számunkra a szükséges kegyelmet és Aki az Atyával egyetemben a Szentlelket adja nekünk, hogy felépítse bennünk Isten országát. Hozzájárul mindehhez a *Boldog=asszony akarata*, aki az üdvösség ökonomiájában a má=sodik közvetítő és mint olyan az elsőnek, Isteni Fiának, Krisztusnak mindenben alá van rendelve, ami annyit jelent, hogy a Boldogasszony csakis Isteni Fia által része=sítheti az üdvösséghez szükséges kegyelmekben.

Ez a korlátozás azonban nem jelenti azt, hogy Isten Anyja nem részesít közvetlenül a kegyelem ajándékában. A kegyelem ugyanis, ha alulról fölfelé pillantunk és nem fölülről lefelé, vagyis emberi szemszögünkből nézzük a dolgot, közvetlenül Isten Anyjától jön, vagy érdemeiből kifolyólag, vagy esetről=esetre közvetítő szava és könyör=gése következményeként.

A mondottakhoz még csak azt kell hozzáfűznünk, hogy *Isten Anyja kegyelemközvetítő szerepe egyetemes*, vagyis mindazon kegyelmekre kiterjed, amelyekben az emberiség kezdettőlfogva részesült.

E gondolatok és tanítások gyönyörű elevenséggel érvényesülnek a *kegyelemosztó Istenanya ünnepének (május 31) liturgiájában*, amelyet boldogemlékű XV. Benedek pápa hagyott jóvá. Ez is bizonyítja, hogy a fentebbi taní=tás teljesen megegyezik az Anyaszentegyház felfogásával, vagyis megbízható és méltó arra, hogy elfogadjuk és kövessük.

A mondottak alapján világos, hogy *a Szentlélek mű=vére, a világ megszentelésére gondolni sem lehet Isten Anyja szerepe nélkül*. A Szentlélek Mátkája isteni anyaságánál

fogva arra van hivatva, hogy egyengesse a szívekben Isten útjait és előkészítse a lelkeket a Szentlélek befogadására.

*

A Szentlélekkel való együttműködésünkbe Isten Anyja lovagias szolgálatát és tüzes kultuszát is bele kell kapcsolnunk. Az eddig mondottak után ez világos és nem szorul magyarázatra. Ezúttal inkább arra kell kitérnünk, hogy *a kultusz miben gyökerezik, hogyan alakúl ki és mit gyümölcsözik.*

Isten Anyja lovagias szolgálatának lényegét az őt méltányosan megillető *tisztelet képezi.* Azt, hogy e tiszteletet mennyire komolyan kell venni és mily lelkiismeretesen kell alakítani, az *isteni Háromság példája* mutatja. *Az Atya* az első, Aki a legnagyobb tisztelettel bánik a Boldogasszonnyal és ezáltal oly kitüntetésben részesíti, amelyet más teremtmény nem érhet el. Elég Gábriel főangyal küldetésére, megjelenésére Názáretben és köszönésének szavaira gondolni, hogy erről tökéletesen meggyőződjünk és felmérjük, mily mély lehet az Atyaúristen megbecsülése, ha annak ily rendkívüli jelét adja. *A Fiú Istenről, Jézus Krisztusról* már megállapítottuk, hogy mindenek fölött tisztelte Szentséges Anyját és földi életében tökéletesen engedelmeskedett neki. *A Szentlélek Úristen* kegyelmének minden bőségét reápazarolja, megteszi kiválasztott edényévé, lakást vesz benne, beárnyékolja, életrekelti benne a Megváltó emberi természetét és sugallataival végigkíséri az életen. *Isten Anyja* minden kétségen kívül *a Szentháromság csodálatos tiszteletének célpontja.* (V. ö. Dante, Divina Commedia. III. Rész, 33. ének.)

A Háromszemélyű Egy-Isten, Atya, Fiú és Szentlélek, példát adott nekünk és elvárja tőlünk, hogy nyomába lépjünk, vagyis szívünk mélyéből fakadó korlátlan

tisztelettel hódoljunk a Mennyek Királyné Asszonyának, a Kegyelemosztó Anyának.

Máriaszolgálatunk alapja természetesen *a tisztelet-teljes hódolat*. Ennek azonban nem szabad a csak elméleti elgondolás vagy az ide és tova hullámzó érzelmek keretén belül maradnia. A hangsúly itt is a gyakorlaton, a valóságon, a tüzes életen van. *Mária kultuszunknak következőleg gyakorlatinak kell lennie.*

Ez elsősorban *fenntartás nélküli bizalomban* nyilvánul meg. Isten Anyját akkor tiszteljük legjobban, ha korlátlan bizalommal közeledünk hozzá és lelkünk nemes egyszerűségében reábízzuk életünket. Mondanunk sem kell, hogy ő, akit sokan *könyörgő Mindenhatóságnak* (omnipotentia suplex) neveznek, megérdemli bizalomteljes önátadásunkat. Elvégre Isten Anyja ő, aki résztvett megváltásunkban, szenvedett üdvösségünkért, bebizonyította szeretetét, rendkívül megértéssel bánt velünk és megszámlálhatatlan tanubizonyságát adta közbenjárása hatékonyságának.

A Boldogasszonyba vetett bizalmunk *tántoríthatatlan* legyen, különösen akkor, amikor életünk válságos fordulóponthoz jutott, önnön fogyatékosságunk és könnyelműségünk folytán nehéz helyzetbe kerültünk, vagy bűnt követtünk el. Joggal bízhatunk abban, hogy Isten Anyja kegyelemközvetítésével segítségünkre siet, hiszen ő az *Irgalmasság Anyja* és a *Bűnösök Menedéke*.

Beléje vetett bizalmunk legyen *egyetemes*, vagyis terjedjen ki mindazon kegyelmekre, amelyekre valaha is szükségünk lehet. Helyénvalónak találjuk ezzel kapcsolatban Szent Bernát felejthetetlen és vigasztaló szavait idézni: «Ha felkelt a kísértések viharos szele és a megpróbáltatások veszélyes szirtjei közé vetődünk, vessük tekintetünket a Tengercsillagra és hívjuk segítségül Máriát. Ha a büszkeség, a hamis becsvágy, a megszólás, a

féltékenység veszedelmes hullámverésébe kerültünk, pillantsunk a Csillagra, hívjuk segítségül Máriát. Ha a harag, a kapzsiság és a test szenvedélyei hányatják a lélek bárkáját, meneküljünk Máriához. Ha vétkeink sokasága kínoz, lelkiismeretünk nyomorult helyzete nyugtalanít, az utolsó ítélet gondolata eltölt rettegéssel és már-már elmerülünk a szomorúság és reménytelenség mély hullámaiban, gondoljunk Máriára. A veszélyek, a félelmek és bizonytalanságok közepette gondoljunk reá és hívjuk segítségül. A segélykiáltás sohase némuljon el ajkainkon és ne szünjünk meg szívünkben reágondolni. Azért, hogy biztosan részesüljünk közbenjáró imájának segítségében, ne mulasszuk el példáját követni. Ha őt követjük nem kerülünk lejtőre vagy tévútra, ha hozzá fohászkodunk nem eshetünk kétségbe és amíg reá gondolunk, nem tévedünk el. Addig, amíg ő tartja kezünket, nem bukhatunk el, védelme alatt nincs mitől félnünk, vezetése mellett nem fáradunk ki és az ő kegyében biztosan célhoz jutunk.» (Az Egyház liturgiájából.)

*

A Boldogasszonyba vetett *bizalmunk* a lelkifejlődés folyamán *hódolatteljesés gyermekded szeretetté fokozódik*. Ennek tulajdonképeni gyökere Szűz Mária anyaságában keresendő. A már mondottakhoz még csak annyit fűzünk hozzá, hogy *Isten Anyja* minden vonatkozásban *tökéletes anya*. Benne tiszteljük és találjuk meg az anyaság teljességét. Ebben viszont, ha tökéletesen kiteljesedik, annyi mélység, vonzóerő és szeretetreméltóság rejlik, hogy lehetetlen előle elzárkózni. A szeretet teljességét sugározza a lelkekbe és mindenütt önzetlen, odaadó és tökéletes viszontszeretetet fakaszt. Ez a magyarázata annak, hogy Isten Anyját, az áldott Boldogasszonyt csak szeretni lehet. Az őszinte tiszteletnek ebbe a szeretetbe kell tor-

kollania, mert a *Szép Szeretet Anyja* csakis a szeretetből fakadó szolgálatot és kultuszt érdemli meg.

*

Minden őszinte és értékes *szeretet cselekedetekben nyilvánul meg.* Ez az általános érvényű törvény elsősorban lovagias Mária-szolgálatunkra, Isten Anyja iránt táplált szeretetünkre vonatkozik. Be kell bizonyítanunk, hogy komolyan szeretjük Isten Anyját, amit csak azzal tehetünk, hogy odaadással és hűségesen *követjük példáját és szelleme szerint élünk.*

Követését a következő elevenen öntudatosított igazság biztos alapjára kell fektetnünk. Isten Anyja — mint tudjuk — hűséges és legtökéletesebb *visszfénye* Szentséges Fia, *Jézus Krisztus tökéletes életének.* Nemcsak időrendben, hanem *minden vonatkozásban első követője* a Megváltónak és első megvalósítója az Evangélium szellemének. *Eszménykép* ő, melynél tökéletesebb emberi teremtmények között nem található. Aki tiszteli és szereti őt, annak ezt is el kell ismernie. Elismerése pedig nem szavakban, hanem tettekben nyilvánul meg, vagyis lelkiismeretes követésére késztet és arra serkent, hogy életünkben megvalósítsuk erényeit, gyakoroljuk életművészetét és mindenben liliomos szelleme szerint cselekedjünk.

E nemes célt akkor érjük el, ha a régen és általánosan bevált módszer szerint minden cselekedetünket Mária által, Máriával és Máriában végezzük.

Mária által: vagyis tőle kérjük és kegyelemközvetítésétől várjuk a követéséhez szükséges természetfeletti erőt;

Máriával, vagyis örök eszményképünknek tekintjük, jellemképét tanulmányozzuk és szünet nélkül kérjük közreműködését lelkiéletünk felépítésében;

Máriában, vagyis mélyen behatolunk meglátásaiba,

szándékaiba, elgondolásaiba, eltelünk szellemével, cse=lekedeteinket átizzítjuk e tüzes lelkiséggel és azon va=gyunk, hogy felülmúlhatatlan példája szerint *a mi életünk is örök Magnificat*, az Úr szünet nélküli dicsőítése legyen.

*

Isten Anyja komolyan vett szolgálata és eleven kultusza *bőséges gyümölcsöt* érlel bennünk. Megbecsülhe=tetlen lelki mélységeket szakít fel, tüzes életerővel ajándékoz meg és kimondhatatlanul ruganyossá teszi lelkünket, vagyis tökéletesíti bennünk a lelkiélet kiteljesedéséhez szükséges adottságokat.

Mária=szolgálatunk *első gyümölcse* az, hogy *tökéletesen dicsőítjük Istent*. A Boldogasszony példáját követve csak Őérte, Őáltala, Őbenne élünk, Mária áldott anyai keze által neki szenteljük mindenünket, és így ugyanazon módon adunk vissza mindent, ahogy kaptuk, mert Isten is a Boldogasszony által juttatta el hozzánk ajándékait.

Mária kultuszunk *másik gyümölcse egyéni megszentelődésünk*. Említettük, hogy Isten Anyja a Szentlélek munkatársa a lelkek megszentelésében. Meg lehetünk győződve róla, hogy azok, akik odaadásteljes szolgálatuk által közvetlen közelébe jutottak, kiváltságos gyermekeivé válnak, mindenkinél nagyobb mértékben részesülnek a megszentelés jótéteményeiben és biztosan haladnak a lelkiélet meredek útján.

Végül még — és ez is a Boldogasszony kultuszának gyümölcse — a *lelkek megszentelését* is meg kell említenünk. Itt különösen a hozzánk vérbeli kötelékek, baráti kapcsolatok, vagy apostoli felelősség által közelálló lekekről van szó, akiknek sorsát szívünkön viseljük. Isten Anyja, aki érdemben gazdag, bőkezűségében határtalan

és szeretetében megértő, ebben is kedvünkben jár és azokat is megszenteli, akiket különösképen oltalmába ajánlottunk.

*

Mária-kultuszunk az isteni Lélek legnemesebb szolgálata és tökéletes együttműködés Vele.

Aki a Boldogasszonyt tiszteli és szereti, az ő útjait járja és szellemében cselekszik, az voltaképen a Szentlélek akaratát teljesíti, résztvesz művében, vagyis megszenteli magát és elősegíti a világ megszentelését. Ennél szebb, gyümölcsözőbb és dicsőségesebb Szentlélek-szolgálatot el sem lehet képzelni. *A Mária-szolgálat áldott termőföld: benne megfogamzik a Szentlélek vetése*, vagyis kivirágzanak az erények, beteljesülnek az adományok, megérnek a gyümölcsök és tökéletesülnek az örömök, hogy ezáltal valóraváljék Krisztus szándéka, Aki azért jött, hogy életünk legyen és az bőséges legyen, és Aki elküldötte nekünk Szentséges Lelkét, hogy Őbenne megtaláljuk az élet teljességét.

II.

Az asszonynak (V. ö. Jel. 12, 1), *Akiben megfogamzik a Szentlélek vetése*, a költőfejedelem *Dante Alighieri* állított Isteni Színjátékában (Paradicsom, 33 Ének, 1—21) halhatatlan remekművet.

A Szentlélek Mátkájának szentelt fejezetünk tökéletlen volna, ha nem csatolnók ide Alighieri felülmulhatatlan rímeit és nem pillantanánk be — legalább rövid időre — az általa feltárt csodálatos világba.

Szent Bernát, Mária hófehér lovagja, Isten Anyja közbenjárását kéri, hogy vezetettje (Alighieri) a mennyek dicsőségében szemlélhesse a Szent-Háromság miszteriumát. Arcán a mennyei dicsőség visszfényével a Boldogasszony felé fordul és ekként fohászkodik inkább dicshimnuszban, mint könyörgő szavakkal:

«Ó Szűz=Anyánk, leánya ten Fiadnak,
teremtményeknél nagyobb és szerényebb,
ős célja az örök határozatnak: . . .[1]

A Szűzhöz, a Szeplőtelenhez fordul, Akit sem a bűn árnyéka, sem az emberi szenvedély hulláma soha nem érintett. Ahhoz fohászkodik, akinek szeplőmentes érintetlenségéből kivirágzott az anyaság teljessége és aki, mint Szűzek Szűze a világ Megváltóját szülte. Fehér szűzességét, amely olyan, mint az Alpesek csúcsaira leszállott örök hó, tűzpiros anyasága ragyogja tele eleven színekkel. Ez olyasvalami, mint amikor a már lealkonyodott nap a láthatáron túlról jövő tűzpiros sugara érinti a havas csúcsokat és izzásba hozza a jeges fehérséget (Alpenglühen=nek nevezett, az Alpesek világában közismert és sokat megcsodált jelenség).

Az, akiben az egymással ellentétes anyaság és szűzesség egyedülálló módon kiegyenlítődtek, éppen ezért «teremtményeknél nagyobb»: mindenek felett áll az örök eszménykép megközelíthetetlenségében. És mégis végtelen közel van hozzánk, akit csodálattal eltelve, sóvárgó vággyal szemlélünk, mert «teremtményeknél szerényebb.» Szolgálóleánynak (ancilla) nevezi magát és Ő, akit az isteni Jóság öröktőlfogva megtett Királynőnek, azoknak szolgál (mint kegyelemosztó anya), akikért isteni Fia kereszthalált szenvedett. Leszállott magasságbeli trónjáról és szíve jóságában az emberi teremtményhez alázta magát. Benne örökre kisímult az ellentét a nagyság és kicsinység között; Ő megtalálta az igazi utat az egyikből a másikba; ez a felülmulhatatlan és örök nagyságra nevelő evangéliumi alázatosság.

Érthető, hogy e tüneményes teremtmény a legzseniálisabb, Isten elméjéből kipattant gondolat és alkotó kezéből kikerült remekmű, «ős célja az örök határozatnak.» Örvénylő mélységbe pillantunk most: abba az örökkévalóság hajnalában elvesző távlatba, amelyben a Boldogasszony, mint gondolat, öröktől fogva megfogamzott az isteni Elmében és mint sok

[1] Az Isteni Színjátékból vett szövegeket Babits Mihály klasszikus fordításában idézzük.

egymásbaékelődő történések, (határozatok) beteljesülendő célpontja szerepel Isten terveiben. Ezek mind a megváltást, a bukott emberi nem üdvösségét szolgálják. E színes sokaság kavargó, minden történelmet felölelő forgatagába helyezte Isten, mint tengelyt a Boldogasszonyt, a Megváltó Édesanyját. Sok minden történt a Krisztust megelőző évezredekben, hogy előkészítse Isten szolgálóleányának fellépését a történelem színpadán; és sok minden történik és fog még történni a Krisztusra következő időkben, hogy beteljesüljenek Isten Őreá vonatkozó és üdvösségünket szolgáló tervei . . .

De kövessük Szent Bernátot, aki így énekel tovább: (Paradicsom 33. ének.)

«természetünket a te tiszta lényed
megnemesíté, úgy hogy a Teremtő
teremtménnyé lett benned, s szent erényed
méhedben felgyujtá a tisztelendő
szerelmet, melynek örök melegéből
a Béke e Virága volt kelendő».

Mennyit köszön neki a bűnmegalázta emberi természet! Tiszta lényében, Isten Anyja testi-lelki szeplőtelenségében visszanyerte eljátszott nemeslevelét, mégpedig annyira, hogy a Teremtő nem átallott lealázkodni hozzá, s az emberi természet gyatra fátyolába burkolni Istensége tündöklő ragyogását. Az Ige testet öltött Őbenne és az emberi természet újból megnemesült a Megtestesülés csodálatos misztériumában.

A «tisztelendő szerelem tüze» is Őbenne lobban lángra szent erénye (szűzessége) által; vagyis a Szentlélek, a megszemélyesült Szeretet tüzes ereje kelti életre Benne az isteni Magzatot. Ebből, az isteni Pneuma beárnyékoló erejéből forrásozik a misztérium: Annak születése, Aki a Béke Királya, vagyis Isten Békéje a földön.

«Te déli láng a szeretet egéből
vagy itt nekünk; és lenn az embereknek
élő forrás, melytől reményünk épül.

Úrnő, minden kegyek tőled erednek!
Aki nélküled vágyik szent malasztra,
szárny nélkül vágyik szállni az eretnek.
S nemcsak könyörgő lel nálad vigaszra:
jóságod gyakran azt a szenvedőnek
kérés előtt megadja, nem halasztva.»

A mennyek dicsőségében tündöklő Boldogasszony «déli láng a szeretet egéből» a megdicsőültek számára, *vagyis* Istenből, a szeretet teljességéből kisugárzó erő, amely szépsége, jósága, tökéletessége által folyton új és új szeretetgerjedelmeket vált ki Teremtője és Alkotója, azaz Isten iránt. És miként a megdicsőültek Isten szeretetét merítik Belőle, hasonlóképen «lenn az embereknek élőforrás», amelyből annyi kegyelmi életerő árad, hogy «reményük (az örök üdvösségre) épül», vagyis annyira megerősödnek kegyelemközvetítése folytán a természetfeletti életrendben, a kegyelem világában, hogy méltán remélik örök üdvösségüket.

Kiapadhatatlan forrás Ő: «minden kegyek tőle erednek». Kegyelemelosztó Anya, Aki jósággal és megértéssel viseltetik a sokat hányatott emberélet iránt és minden szükségben megsegít. Minden kegyelmet Őáltala kapunk, mert az isteni Lélekkel való együttműködése, golgotás szenvedése és a megváltás beteljesülésében való részvétele által kiérdemelte magának azt a küldetést, hogy a megváltás gyümölcsét, a kegyelmet kiossza az emberek között.

Kegyelemosztó szerepe annyira általános és mindenre kiterjedő, hogy «aki nélküle vágyik szent malasztra», vagyis el akarja kerülni hatékony közbenjárását «szárny nélkül vágyik szállni», másszóval imája elveszti hatékonyságát, nem tud Istenhez közeledni; olyan, mint a szárnyaszegett madár: hiába próbálkozik, nem bír a magasba emelkedni, s amíg a földön vergődik, pillantása sóvárogva száll a fellegek felé . . .

A Boldogasszony annyi jóságot és előzékenységet tanúsít a segítségre szorulókkal szemben, hogy — amit a tapasztalat egyébként számtalanszor bizonyított — a «szenvedőnek kérés előtt megadja» amire szüksége van; vagyis nem várja be a

megértő anyaszívét ostromló imát, hanem minden segélyülhívást mellőzve cselekszik és megsegíti a szenvedőt.

«Jóság és nagyság benned egybenőnek,
és irgalmassága ami csak erénye
lehet teremtett lénynek, földi nőnek.»

A szív jósága és a megértő irgalom osztatlan egységbe forrnak Isten Anyjában, a Boldogasszonyban, Aki azzal, hogy minden erényben bővelkedik, túlnövi a földi kereteket és oly nagyságot ér el, amire kívüle más teremtmény nem tehet szert és ami felülmúl minden elképzelést. Krisztuson, a megtestesült Igén kívül Ő az egyetlen tökéletes eszménykép, amely utat mutat és megtanítja az emberiséget helyesen élni, vagyis Krisztus őszinte követésének meredek és keskeny útjait járni.

*

Alighieri eljutott Isten Anyja segítségével oda, ahol tisztán látni Istent.

Ne gondoljuk, hogy ez csupán költői elképzelés és szépséges vágyálom. Nem! A költőfejedelem mélységes hitű ember, aki az Evangéliumot élte. Tapasztalatból tudja, hogy Isten Anyja lovagias szolgálata elvezet Istenhez. Tudja, hogy a Mária-kultusz kicsendülése és jutalma a boldog Istenlátás. Ennek útját vázolja Isteni Színjátékában.

És hogy annál inkább felbuzdítson a Boldogasszony tiszteletére, kiforrott művészete tökéletes eszközeivel azt a képet is lefestette, amelyet a megdicsőültek szemlélnek és amely *mennyországgá varázsolja az örökéletet:*

«Ó, örök fény, magadba ülve boldog!
Magadat érted csak, s magadtól értve
Magadat értőn szereted s mosolygod».
(Paradicsom 33, 124—126.)

*

Isten Anyja szolgálatának legszebb gyümölcse ez az Isten-látás. Megértjük Szent Pált, aki a mennyei dicsőségről ír és elragadtatva beszél arról, amit Isten az Őt szeretőknek készített elő az örökkévalóságban. (1. Kor. 2, 9.)

Alighierinek igaza van:

Mily kurta a szó ily elképzelésre!
S e rekedt dal, ahhoz mi tárva volt ott,
Olyan, hogy kevés becsülni «kevésre».

(U. o. 121—123.)

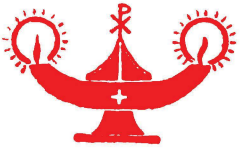

A BOLDOGASSZONY ÉS A SZENTHÁROMSÁG.

Amidőn Máriát Isten Anyjának tiszteljük, akkor voltaképen a Szentháromságot dicsőítjük.

Dicsőítjük az örök Atyát, Akinek köszönjük, hogy mindenhatóságával megujította a világot, mikor a Szent Szűzben megfogamzott és beteljesült a megtestesülés csodája.

Dicsőítjük a Fiút, hiszen szeretetének köszönjük, hogy az Atya öléből leszállott a Szent Szűz ölébe, halhatatlan lélek éltette emberi testet öltött magára, mindkettőt (testet és lelket) Istenségével egyesítette és ekként a felvett emberi természetet mindenek fölé emelte.

Dicsőítjük a Szentlelket, mert jóságának köszönjük, hogy a názáreti Szűzben, Isten eme szentélyében Krisztus teste az egész emberiség üdvösségére csodálatosan megfogamzott és kifejlődött, amivel a megtestesülés titka beteljesült. Méltán nevezzük tehát a Boldogasszonyt Isten ezerszeres csodájának.

Kaniziusz Szent Péter: (A szentséges Istenszülő Mária, 26. fejezet.)

TARTALOMJEGYZÉK.

Oldal

Elöljáróban 9
Éljünk a Szentlélekkel 13

I. RÉSZ.

A lelkiélet lelke 26
A Szentlélek 27
A Szentlélek küldetése 32
A Szentlélek műve 36
Együttműködésünk a Szentlélekkel 40
Könyörgés a Szentlélekhez 49
Az Istengyermekségről 52

II. RÉSZ.

A Szentlélek bennünkműködése 53
Donum Dei 55
Szentlélek és egyéniség 64
A lélek csodálatos világa 77
A lélek mint szenvedő alany 89
A belénköntött erények 97
A hét ajándék 109
A Szentlélek gyümölcsei 117
A Szentlélek örömei 130
1. A nyolc boldogság 131
2. A jutalom 144
Krisztus békéje a Szentlélekben 151
A Szentlélek Hárfája 157

FÜGGELÉK.

Oldal

Az Isteni Lélek Szeplőtelen Jegyese 159
A Szentlélek Mátkája 160
A Boldogasszony és a Szentháromság 176

TÁBLÁZATOK.

A Szentlélek bennünkműködése 54
A lélek csodálatos világa 88
Ahogyan Isten lelkünket mozgatja 95
A Szentlélek hét ajndéka Szent Tamás szerint 115
A Szentlélek hét ajándéka Szent Bonaventura szerint.. 116
A Szentlélek hét ajándékának gyümölcse 126
A Szentlélek és a nyolc boldogság 136
A jutalom fokozatos kifejlődése és a nyolc boldogság 150

A Szociális Misszió Társulat kiadványai:

Farkas Edith és életműve: Wimmer M. Anzelm O. S. M. Harmadik kiadás. 86 oldal. Kartonkötésben 2.50 P. A szerző ezen művében b. e. Alapítóanyánk életrajzát és a Szociális Missziótársulat elindításának hőskorát vázolja röviden és markáns vonásokkal. Művét Farkas Edith Szociális-Missziós Iskolájával és mély lelkiségre valló mondásaival egészíti ki.

Orabo spiritu, orabo mente. (Imádkozzunk lélekkel és értelemmel.) Wimmer Anzelm O. S. M. Liturgikus elmélkedések a római misekönyv alapján az év minden napjára. Öt kötetben (kötetenként kb. 1000 oldal). Vászonkötésben, biblianyomó papíroson, kötetenként 12 P.

Liturgia és egyéniség: Hildebrand. A szerző által jogosított fordítás. Ára 3.— P. A közismert német ezen szellemes és mély művében a liturgikus szellemnek az egyéniség kifejlődésére gyakorolt hatását vázolja és számos gyakorlati útmutatással szolgál.

A Liturgia tüzében: Wimmer M. Anzelm O. S. M. 190 oldal. Ára 4.— P. Papoknak, kiknek hivatása, hogy híveiket, tanítványaikat a liturgia átélésébe bevezessék és a hívéknek, kiknek kötelességük, hogy életük megszentelésével törődjenek, egyaránt tanulságos e ritka szép könyv olvasása.

Az Egyház szent jelei: Guardini a «Von heiligen Zeichen» c. mű második kiadása. A filozófus és teológus Guardini itt e kis fejezetekben a legfinomabb művészi elemzéssel érezteti meg a liturgia elemeinek lelkét. Amit a keresztvetésről, kéztartásról, térdelésről, a liturgikus térről és időről stb. elmond, a legkitűnőbb bevezetés az Egyház liturgiájának megértéséhez és átéléséhez.

Legyünk világi apostolok: Wimmer M. Anzelm O. S. M. 120 oldal. Ára 2.— P. Útmutatás egyesületivezetők és munkatársak számára.

Magyar megújhodás a Szentlélekben: Wimmer M. Anzelm O. S. M. (Második kiadás.) 80 oldal. Ára 1.50 P. — A szerző ebben a könyvecskében a magyar élet és a háborús jelen legfontosabb kérdéseit veti fel, és azokra ad világos, kielégítő és eligazító feleletet.

Üdvösség éve: Pius Parsch. Az egyházi évet, annak ünnepeit, miseszövegeit (a változó részeket), gyakran zsolozsmáját is ismerteti és ennek keretében földolgozza a liturgiának csaknem egész területét: a szentségeket, szentelményeket, szimbolumokat és útmutatást ad a liturgikus lelkiélet minden fölmerülő kérdésében. Az I. és II. kötet ára kötetenként 12.— P, a III. kötet ára 13.— P.

A szentmise magyarázata: Pius Parsch. A szentmise történetét, fölépítését és állandó részeit tárgyalja. Ezen könyv messze kiemelkedik minden hasonló tárgyú munka közül és rendkívül alkalmas arra, hogy vallási egyesületekben, kultúrelőadásokon vezérfonalul használják; emellett magánhasználatra, sőt lelkiolvasmánynak is jól megfelel. A könyv ára karton kötésben 6.— P.

Szentlélek hárfája: Prohászka O. 8. kiadás bibliapapiroson, 600 old. imakönyv. Ára egész vászonkötésben 14.— P.

Élő vizek forrása: Prohászka O. Jézus Szíve elmélkedések. 4. kiadás. 220 old. Ára fűzve 4.80 P, kötve 7.80 P.

Benizi Szent Fülöp és kora: Wimmer M. Anzelm O. S. M. 500 oldal. Ára kartonkötésben 10.— P. (A Szervita-rend kiadása.)